

10943
51946

726

~~Közvetlen Tud. Egyet. Közgazd. szétud. Kar
Közgazdaságtani Szociálpolitikai Szeminárium
477 Könyvtára 1143/926~~

GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁG

Zs 1614

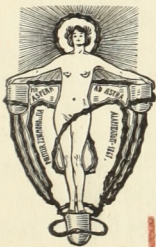
ALKOTJA MEG

NEMZETI ÉS VILÁGGAZDASÁGI FÜGGETLENSÉGÜNKET

IRTA

RÁCZ GYULA

MAGYAR KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI
EGYETEM KÖNYVTÁRA

~~367/1905 napló kötet
A Magyar Kereskedelmi Múzeum
könyvtára
csop: J. h.~~

BUDAPEST

POLITZER ZS. ÉS FIA KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA

1905

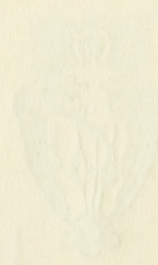
GAZDASÁGI ÖNÁLLÁS
1888

MEZŐGAZDASÁGI ÉS ERŐFORRÁSOK

ÉRTÉKELÉSE

11

1888

MEZŐGAZDASÁGI ÉS ERŐFORRÁSOK

Közgazdasági és Társadalmi Tudományok Intézetének Közgazdász- és Szociológusok Karának
Közgazdasági és Szociológiai Szeminárium
~~499~~ KÖNYVTÁRA

It is a long time since the public
opinion in any field has been so
formed in a solid and lasting manner
from habit to discuss these problems.
When World War
Another Form of Industrialism

The people of no nation in history has
ever permanently viewed its order of policy
with respect to its own industries as final
or its own economic structure as the right
one to the end of time's days.
The World War in Italy
"The World"

739/52

739/52

1965

1985

2009 JGL

5/9 12879

111

„It takes a long time to educate public opinion to new ideas and new policies. Our learned men and learned societies cannot too soon begin to discuss these problems.”

William Mitchell Bowack :

„*Another View of Industrialism.*”

„The people of *no nation* in history has ever permanently *prospered* under a policy which *sacrificed its home industries to build up* and develop the resources and *give employment to the labor of foreign States.*”

President William Mc Kinley :

„*Speeches.*”

TARTALOMMUTATÓ.

ELSŐ RÉSZ.

GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁGUNK NEMZETI ÉS VILÁGGAZDASÁGI FONTOSSÁGA.

BEVEZETŐ.

A könyv tárgya és célja	Oldal 9
-----------------------------------	------------

I. MAGYARORSZÁG NEMZETKÖZI PROBLÉMÁI.

A termelés átalakulása a mult század elején s ennek ismételt változása a század végén; a termelés és értékesítés fejlődése kiváltotta a művelt nemzetekből és egyetemessé tette az egyesítés, egyesülés irányát. Egyesülnek a termelők nemzetközi trösztökben, kartellekben, egyesülnek a munkások iparágak szerint, nemzetek szerint, nemzetközi szervezetek szerint. Egyesülni törekszenek a rokonfajú nemzetek is, hogy kapitalista ipari rendszerüknek biztossítsák, hatalmas erejükkel a jövedelmet s egyesített hatalmukkal a gazdasági világhatalmat. Körülöttünk forrong a világ; gazdasági, világhatalmi, társadalmi nagy problémák lázában égnék a nemzetek: s a magyarság a „to be or not to be“ drámai pillanatában nemzeti kardbojrtért marczangolja önmagát 15

II. A MAGYARSÁG VILÁGHELYZETE SZÁZ ÉV MULVA.

A germán és szláv nemzetek várható fejlődése; a germán és szláv világhatalom céljai; a magyarság jövő szaporodása . . . 23

III. MEGALKOTHATÓ-E NEMZETI EGYSÉGÜNK: CSUPÁN ASSZIMILÁCIÓ ÉS PROPAGÁCIÓ ÁLTAL?

A germán és szláv népek nyulványai Magyarországon össze-
függenek az önálló német és szláv néptestekkel. A magyarságot

a tengertől elszigetelik s az ellenséges népcsoportokba zárják be nemzetiségei. A magyar tudomány és irodalom ma fejletlen arra, hogy önsúlyával és tartalmával kényszerítse nemzetiségeit a magyar kultúra elfogadására. A nemzetiségek beolvasztásának útját állja a magyarság csekély felszívó ereje, mely csak kisebb csoportokat hosszú időn át tud, nagy tömegeket azonban nem tud gyorsan elmagyarosítani. A nemzetiségek tömegei izolálva állnak, távol a magyar befolyástól. A nemzetiségi értelmi és vagyoni középosztály rohamosan növekedik, míg a magyarságé tért vesz a helytelen birtokpolitika miatt. Aránytalan birtokmegosztás. Beksics akciója sikertelen. A nemzetiségek általános erőre kaptak, politikai akcióra szervezkedtek. Nem vegyülnek el a magyarsággal házasságban sem. Az asszimiláció nagyon lassú. A mellett a magyar faj születése is erősen hanyatlak, a halálozás növekedik, a kivándorlók tömege mind nagyobb lesz gazdasági bajaink miatt. A magyar értelmiség közönye a nép iránt 31

IV. NEMZETI ÉS TÁRSADALMI EGYSÉGÜNK MEGALKOTÓJA : GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁG.

A magyarság szaporodását fokozni erőteljes és egyetemes gazdasági akció: az Alföld parcellázása, nagyipar és tőke teremtése által lehetséges, különben elvész a gazdasági bajok miatt a fokozatosan hanyatló magyarság. A nemzetiségi harcokat is, a nemzetiségeknek az általános gazdasági tevékenységbe való bevonása által tehetjük lehetetlenné, valamint anyagi boldogulásuk, társadalmi érvényesülésük kielégítésével megnyerjük s ezzel megkerülhetjük és értéktelenné tehetjük politikai jogaikat, melyek a magyar társadalom és nemzet egységét fenyegetik 52

V. GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁGUNK TERMÉSZETES ALAPJAI.

Nagy termékenységű, térs sikság, mely főleg élelmet is terem; ásványokban, erdőségben gazdag hegyrendszerek és értelmes, szapora népesség 67

VI. GAZDASÁGI ÖNÁLLÓSÁGUNK KÜLSŐ AKADÁLYAI.

I. A „biztosított osztrák piac” meseje. II. A kormányzó-párt téves felfogása a gazdasági kiegyezésről. A tíz évről tíz évre és nem hosszabb időre terjedő szerződés valódi értelme. Ausztria felbomlása meggátolhatatlan s ezért Ausztria megmentéséért oktalanság volna feláldozni Magyarországot is 75

VII. A MAGYAR NEMZET GAZDASÁGI URALMA A BALKÁNON.

Geografiai és világpolitikai helyzetével adott feladata, történelmi hivatása és célja a magyar nemzetnek, hogy mint a multban politikailag és szellemileg, úgy a jövőben gazdasági és kulturális vezető nemzete legyen a Balkán népeinek. A magyar ipari, kereskedelmi és kapitalista rendszer kifejlesztése egyszersmind a magyar gazdasági rendszer hegemoniája alá hozza gazdasági tekintetben a Balkán országait. A nagyiparos magyarság veszi meg s dolgozza fel a balkáni népek nyersanyagát. A magyar kereskedelem feladata — s az volt a multban is — hogy közvetítője legyen Nyugateurópa és Keletázsia tranzito kereskedelmének 95

VIII. A NÉMET ÉS OROSZ GAZDASÁGI RENDSZER A XX. SZÁZADBAN.

A jelen század az imperializmus százada, mit a termelés változott rendszere, az industrialis kapitalizmus, az értékesítés s a forgalom eszközeinek fejlettsége hoztak létre s tettek általánossá. A gazdasági imperializmus két hatalmas világpolitikai és világgazdasági rendszert alakít ki Európában, a német és orosz világgazdasági egységet. Ezek ellentétes politikai, gazdasági és kulturális célokat fognak követni s megvalósítani. Tőlük délre kialakul magyar uralom alatt: a **Déleurópai világgazdasági rendszer**, mely magában foglalja Magyarországon kívül a Balkánt s Ausztria némely részét 111

IX. A SZOCZIALIZMUS.

A kozmopolita szocializmus nem gátolja meg a magyar társadalom egységének s a Déleurópai magyar gazdasági rendszernek megalakulását. A szocializmus eredetében gazdasági természetű mozgalom. Ellenhatása ez a mult század individualista áramlatának s a tulzásba, tultengésbe csapó laissez faire gazdasági kizsákmányoló rendszerének. Azonban a XX. században nem pusztíthatja el a nemzeti gazdasági szervezeteket, sem a nemzeti alapon szervezett társadalmakat. Hanem megalkuszik ezekkel s indítója lesz a nyomorgó tömegek gazdasági fölemelésének. A szocializmus a magyarságot is értékesebbé teheti társadalmi és kulturális tekintetben, a sok ingyenélő henye kiküszöbölését siettetí: ha **előbb** megalkotja a magyarság önczélú, önsúlyu magyar gazdasági rendszerét, mert csak teljesen önálló gazdasági rendszer lehet alapja a társadalmi és kulturális emelkedésnek s haladásnak . . 119

BEVEZETŐ.

E tanulmányban összefoglalt gondolatok, a történelem, nemzetközi és nemzeti politika, a politikai, társadalmi gazdaságtan, statisztika tanulmányozása közben szűrődtek le. Az első ilyenü kísérlet ez, mely a világhatalmak, a nemzetközi politika céljainak fontolgatásával, valamint gazdasági önállóságunk számbavételével Magyarország helyzetét, sorsát meghatározni igyekszik. Csak elveket és körvonalokat jelölhet ki: a gazdasági önállóság, gazdasági, nemzeti hasznát, fontosságát részleteiben kifejtteni országos pártok, egyesületek kötelessége.¹ A mi »gyakorlati« politikusaink és »józan közvéleményünk« egy része lehetséges, csak tervelgetésnek fogja e gondolatokat bélyegezni; nálunk még uralkodik az az elv, hogy a társadalmak alakulásának s a nemzetek sorsának menetét nem lehet eleve sejteni és meghatározni: mert »a világtörténelem meglepetésekkel dolgozik«. A kornak megfelelő eleve kitűzött gondolatok, irányok, célok, »ilyen fantomok a gyakorlati politikát nem vezethetik«.

Mi azonban tudjuk ennek az ellenkezőjét. Látjuk naponta miként követ a világhatalmak napi politikája olyan áramlatokat és irányokat, melyeknek első kifejezője, első fölvetője, első észrevevője egy-egy könyv. E gondolatok, célok rendszeren a világpolitikai, világgazdasági helyzetek és belső nemzeti alakulatok szüleményei ugyan, de öntudatosá, a közvélemény s politika irányítójává többnyire mégis egy-egy szürke tudós iratai után lettek. A német, angol, orosz, yankee világ-kereskedelmi küzdelem; a hajók hadseregének megteremtése, a jövő népmilliók elhelyezésére, most szerzett s szerzendő kolóniák; a jövő ipari termelés számára már most lefoglalandó világpiacok, a Monroe-féle elv alkalmazása Amerikában, Afrikában, Ázsiában;

¹ E sorok írója ezen nagy feladat megoldására, kísérletképen 1905 márcziusa elején: A gazdasági közönség kritikája címmel, egy statisztikai alapon írott gazdaságpolitikai tanulmányt fog közreadni.

»érdekszférák« eleve kijelölése; a pánszlávizmus, pángermanizmus, pánamerikanizmus, pánbriticizmus, pánmongolizmus, pánlatinizmus stb. mind ilyes magas ideális, nálunk »naiv fantomszerű« szempontból kitűzött gyakorlati czélok megvalósítására törekszik. S mindenik megtalálta ma már érvényesülése, befolyása utját, a napi politikába és közvéleménybe is.

Tudjuk azt is, hogy a haladott külföldön az egyes államok, nemzetek, fajok, anyagi, számbeli, szellemi erőinek; propagatív ereje elaszticitásának; a nemzetek összes potenciái jövő lehetőségét és összes possibilitását, kapacitását: a legkiválóbb tudósok vették vizsgálat, elemzés alá a vizsgálat alapján határozták meg, nemzetek jövő nagy czéljait, tüzték ki a nemzeti politika jövő irányait; a mi nyelvünkön »jósolták meg« a maguk nemzete jövőjét. Ez a felfogás azonban nem lephet meg, ha eszünkbe jut a nagy angol tudósnak ismert mondása is, hogy »It takes a long time to educate public opinion to new ideas and new policies«.

»A gyakorlati« közvélemény gunyos lekicsinylése mindaddig ki nem vesz sodrunkból, míg argumentumokkal nem czáfol rá állításainkra.

Az általunk kitűzött alap gondolat nem imitációja a külföldi terjeszkedési vágyaknak; nem is felujtása az Árpádok, Anjouk, Hunyadiak földelhódító politikájának.

Fő gondolatunk önként következik a magyarság világhelyzetéből, történelmi életéből, belső nemzeti, állami életéből, világpolitikai, világgazdasági és geográfiai viszonyaiból és fekvéséből. Vagyis a XX. század politikája ez.

Az itt összefoglalt gondolatok ezért, habár belevágnak is, még sem a mai napi politika hatása alatt keletkeztek, hanem 1899—1900. évi angolországi tanulmányutam idején.

Ennek bizonyítékául felhozhatom, hogy már három évvel ezelőtt határozottan vallottam: »Magyarország első feladata az 1867. évi kiegyezés teljes fentartásával, a külön vámterület alapján, a magyar gazdasági önállóság megteremtése.«

A Britbirodalom, Németbirodalom és Egyesült-Államok gazdasági erejéről és jövő gazdasági céljairól írván a »Huszonegyedik Század« 1901 júliusi füzeté 5. és 6. lapján szóltam a magyar nemzetről; »erről a fiatal óriásról, kinek karjaiban a világhódító ereje, szívében a hódító tüze, büszke lelkesedése,

vakmerő bátorsága ég, párosulva a legfenségesebb emberi érzelmekkel, politikai érzéssel, érettséggel, politikai erővel és megfontolással. S ez az ifju, nagyraihivatott nemzet gémberedett tagokkal huzza ellenségének gazdasági igáját, vérével táplál idegeneket, míg önmaga éhezik! Pedig erőteljes tagjairól egyetlen mozdulatára dirib-darabbá szakadva hullának le kötelékei!«

Külföldi nagyhatalmak példáival s nem pusztá szóval óhajtottam a közvéleményben élő hitté tenni, hogy »minden közjogi konzervativizmus és siralmi politika, torzsalkodás és pártversengés félretételével: a nemzet jövő életére majdnem kizárólag legfontosabb kérdés: sikerül-e a par-excellence gazdasági és kereskedelmi politika korszakában egyoldalú agrikulturális politikáját, önálló magyar ipar, önálló magyar kereskedelem teremtésével, általános, teljes közgazdasági politikává átalakítani.«

Továbbá »a megoldatlan közjogi kérdéseket egyelőre nyugodni hagyva, a közel jövőben összetudja-e szedni a magyar nemzet minden erkölcsi, szellemi, anyagi erejét, teljes kitartását, minden találékonyságát, hogy a legközelebbi nemzetközi szerződések tárgyalásakor, csupán olyan nemzetközi gazdasági szerződéseket kössön, melyek egyedül és kizárólagosan a magyar gazdasági érdekeket szolgálják, természetesen, az Ausztriával kötött politikai szövetség fentartásával;« ettől függ a nemzet jövője!

Vagyis másszóval attól, hogy »tude már most a fennálló osztrák-magyar politikai szövetség keretén belül önálló gazdasági életet alkotni és élni?«

»Komolyabb, nehezebben megoldható, súlyosabb kérdés előtt még alig állott a nemzet. Mert most veti meg a jövő Magyarország gazdasági alapjait s a belőle fakadó nemzeti és kulturális létének, jövő nagyságának alapjait. Vagy elmulasztván megalkotni gazdasági teljes önállóságát, megveti elszegényedésének, nemzeti léte megszűnésének, teljes romlásának ágát. A már érezhető és soha nem látott arányokban fokozódó gazdasági verseny szorítását nem bírhatja ki; saját hazájában élő idegen, ellenséges indulatu nemzetiségeit nem tarthatja féken és nem szívhatja fel egy pusztán agrikulturális magyar nemzet, mely bomladozik; stagnál születési és vagyoni gyarapodása helyett, a ránehezülő alig elbirható terhek sulya alatt!«

1901 óta, midőn ezt irtam, sok minden történt. Nemzetünk jövőjét elhatározó cselekvés, tett, nem sok! Nagyjaink közül azonban néhányan, a tények, a világpolitika és világ-gazdaság áramlatainak kérlelhetetlen nyomása alatt, kénytelenek voltak, érzékenyebb lelkületüknél s nagyobb tudásuknál fogva, e könyv által is óhajtott irányban állást foglalni.

Wekerle Sándor nyíltan kimondotta 1904 február 1. Határozottan kimondom, nem elég többé fiainkat harci készségre, bátor kitartásra, hazaszeretetre, önzetlenségre és a jogfolytonosság fentartására inteni, buzdítani csupán! Akkor, midőn azt látjuk, hogy a nemzetek egész erő kifejtése a gazdasági élet fejlesztése és nagygyátétele felé irányul; akkor, mikor azt látjuk, hogy a verseny még a kulturális téren is a gazdasági erőtől van föltételezve; és hogy a népeknek a vagyonosodás által teremtett szükséglete képes új kulturákat teremteni és a népeknek harczát talán nem is ágyukkal, hanem füstölgő kürtökkel fogják megvívni: akkor ezeket az új irányeszméket és elveket is bele kell vinnünk a társadalomba; akkor sokszor és sokban szakítanunk kell nekünk a megszokottsággal; életmóddunkkal, uri és nem uri, elegáns és nem elegáns foglalkozás iránti előítéletünkkel!

Sajnos, e szép és nagyfontosságú szavak elhangzása óta e nagy államférfi nem jelölte ki közelebről e nemzet jövő legnagyobb feladatát: a gazdasági önállóság megteremtését.

Egy másik nagy emberünk szakítva multjával, annak politikai irányával, félretéve nagy méltóságait, azóta szintén zászlót bontott s ő már teljes határozottsággal s a tőle megszokott bátorsággal hirdeti a magyar-osztrák gazdasági közösség megszüntetésének föltétlen szükséges voltát.

Báró Bánffy Dezső ezzel a tétével legkiválóbb államférfiaink közé irta be nevét. Sajnos, viszonyaink miatt ő is kénytelen volt programjában sok mindenfelére kiterjeszkedni.

Pedig a magyar nemzet csakis úgy biztosíthatja a jövőben létét, csakis úgy teljesíheti világtörténeti hivatását, ha megalkotja jövő életének egyetlen alapját: magyar nemzeti egységét.

A nemzet létének vagy nemlétének egyedüli alapja; a nemzeti egység, nemzeti nagyság, nemzeti kultúra egyetlen, kizárólagos feltétele: az önsúlyu, öncélú magyar gazdasági rendszer. Magyarország a huszadik század

első három tizedében vagy megalkotja nemzeti kereskedelmét, iparát, pénzügyi rendszerét s intenzívebbé teszi mezőgazdaságát s ezáltal hatalmassá, nagygyá fejlődik a század végére: vagy ennek híján elvesziti nemzeti és állami önállóságát. Vagyis országunk és nemzetünk sorsa, jövője ismét döntő fordulóhoz érkezett.

Magyarország vagy nagygyá lesz, vagy egyáltalán nem lesz önálló magyar állam!

A nemzeti és nemzetközi politika, a világgazdasági áramlatok erői: Magyarország földrajzi fekvése parancsolólag követelik, hogy itt, egy egységes nemzet és hatalmas nagy magyar állam alakuljon: vagy a kis magyar nemzet az őt környező germán és szláv gazdasági egységbe, politikai szervezetbe, kulturális áramlatba beleolvadjon!

A magyar nemzeti politika legfőbb feladata azért a XX. században a nemzetiségi tagoltság megszüntetése s a nemzetiségi széthúzás és elkülönülés helyét elfoglaló nemzeti egység megalkotása lehet épen úgy, miként a mohácsi vész után a magyar államférfiak uralkodó politikai törekvése: a magyar állam kettétépett egységének visszaállítása volt a célból, hogy az egységes magyar állam kiverhesse a török uralmat Magyarországból és a Balkánról, mely utóbbi földrajzi fekvésénél és politikai viszonyainál fogva mindig Magyarország főhatósága körébe tartozott.

Mivel pedig egyetlen állam, egyetlen társadalom, egyetlen nemzet, egyetlen kultúra sem élhet meg anyagi alapok nélkül, a nemzeti termelés minden ágának kifejtése nélkül, s mivel mindenik: önsúlyu és öncélú gazdasági rendszerbe ágyazza gyökerét s abból szivhatja tápláló életnedvét: a magyar nemzet egységének is nélkülözhetetlen föltétele az önmagáért élő magyar gazdasági rendszer.

A nemzetalkotás politikájának első közvetlen célja, egyetlen és kizárólagos feladata azért: az önmagáért élő, súlyát a magyar államban s nem Ausztriában bíró magyar gazdasági rendszer megteremtése! A magyar gazdasági rendszer kiépítése, teljessé tétele egyszersmind: a magyar nemzet jövő élete alapjának: a nemzet egysége megalkotásának munkáját is segíti, szolgálja.

A nemzeti lét, az állami és nemzeti egység, nemzeti kultúra egyetlen biztos alapja: csak önsúlyu, öncélú, teljes gazdasági önállóság.

Ennek bebizonyítása: könyvem egyik célja.

Minden más feladat, a siralmi politika s alkuvó kormány-politika aprólékos kérdései; a nemzeti hadsereg, nemzeti kardbojttal és magyar nyelvvél; német átiratok komikusan csekély sérelmei, eltörpülnek ez egyetlen nagy czél mellett: melynek megalkotására egyesíteni kell a nemzet közvéleményének, akaratának; politikai pártjainak; nemzeti cselekvésének minden erejét, minden tudását, minden kitartását.

E rendkívül nagy probléma megoldása, a gazdasági önrendelkezés és függetlenség kivívása mellett eltörpül a 67 és 48 többi kérdéseinek, ortodox törekvéseinek minden egyéb teoretikus versengése. Mert hogy mely alapról haladva kezdje meg a nemzet gazdasági önállóságát: ezt eldöntötte a történelem egyrészt, midőn két világtörténelmi irányzat, a Habsburgok birodalmi törekvése s a magyarság függetlenségi törekvése között megalkotta a két ellentétes áramlatot kiegyeztető 1867-es állami rendszert. Másrészt eldöntötte a kiépítés, kifejlesztés alapját maga az élet szigorú, alkuvást nem tűrő törvényeivel. Az életben ugrás nincs; rohamos egyoldalú fejlődés is csak a többi, más irányú életműködés kárával lehetséges.

Az élet maga lassu fejlődés, fokozatos haladás atomról-atomra, sejtről-sejtre, testről-testre, rendszerről-rendszerre való növekedés és lépésről-lépésre való kialakulás. És mivel a nemzeti élet, a társadalom és állam élete, főleg Magyarországon, a hol minden intézmény fejlett a nemzet életéből és nem megrendelésre, előzetes terv szerint készült, ezért olyan szerves élő organizmus, mint az egyén, az ember élete: világos, hogy békés fejlődés, haladás csak a meglevő állapotok, szervek, intézmények és rendszerek továbbfejlesztésével, nem eltörlésével, erőszakos, gyors változtatásával történhetik, az élet sérelme nélkül.

Ezért a gazdasági alkotás és verseny nagy századában a józan megfontolás ítélete szerint kivétel nélkül minden magyar embernek csupán egyet szabad akarnia: Magyarország teljes gazdasági önállóságát!

Egyért kötelessége munkálkodnia: a magyar gazdasági önállóságért; mely nélkül elnyelik a magyar fajt azok a veszedelmek, melyekre fejtegetésem folyamán óhajtok rámutatni.

Budapest, 1904 ősz hava.

Rácz Gyula.

I.

Magyarország nemzetközi problémái.

Pillanatra elfordulva a közjogi hajszálhasogatásba merült magyar politikától, a mely négy évtized óta fecsérli erejét a közjogi i-óta feszegetésére s gondolatunkban átröppenve a világpolitika grandiózus térségeire, csodálkozva látjuk, hogy a gazdasági, politikai és kulturális vezérszerepet vivő nagy államok népeit: a nemzeti egység, nemzeti konszolidáció, faji szupremácia nagy kérdései; még inkább a nemzeti színü kardbojt, kaszárnyafeliratok, közjogi vívmányok és közjogi szörszálhasogatások véremésztő vitái nem érdeklik, nem foglalkoztatják. Azok, néha-néha, tudomást véve a »Magyar parlament« viharairól, csöndes mosolylyal kérdezik: lehetséges-e a huszadik században egy nemzet erejét, idejét, politikáját lekötöni ilyesféle kérdésekkel, melyeken ők — az irigylésre méltók — a »közép-korban« átestek?

Az egész világ érdeklődését, a nemzetek minden figyelmét, minden tehetségét: idegbontó erővel nyugözik le a gazdasági kérdések, s a népek: államférfiak, nemzeti hősök és nemzeti bölcsek, mint a munkásrétegek cselekvését és világraható vállalkozásait egyaránt: a kereskedelmi bürok láza irányítja. Kié legyen a kereskedelmi, gazdasági világ-uralom? Ki lássa el a világpiacokat a maga áruival minél kizárólagosabban, ez a kérdések-kérdése?

A XIX. század két hatalmas tényezője, a közlekedés óriási fejlődése, a gőzmozdony és gőzhajó feltalálása következtében; továbbá az ipari és mezőgazdasági termelésben, az emberi, állati erőnek és munkának gépekkel való helyettesítése átalakította a termelés módszerét általában, de különösen az ipari termelést. A termelés módjának átalakulása megfelelő változást idézett elő az iparosok, ipari munkások s az iparral

kapcsolatban levő kereskedő és tőkésosztályok életében; változást okozott társadalmi életünkben, gondolkodásunkban, életmódunkban hasonlóképen.

A termelésnek géppel való végzése, munkát sokszorozó munkaerőt megtakarító, a termelés tömegét növelő, minőségét javító, a termelési időt rövidítő gépekkel való végzése: a nagyiparos országokban megszüntette a kézműipar s a czéhek régi fontosságát; mint előbb a kézműiparos mester s a mesterek szervezkedése czéh-egyesületeikben, feleslegessé tette az előző paraszt-iparost.

A czéhekben szervezkedett iparos-osztály helyét, elfoglalta az egyesek, legfeljebb egyes családok gyára. Mert a gépeket, a gyári épületeket a gyorsított és egységesített termeléshez szükséges tömegesebb nyersanyagokat, felszereléseket stb. nem tudta megszerezni a kisiparos, csak az, a kinek tőkéje volt. A gyári munkát többé nem végezhetette el otthon a munkás, mint régebben, hanem a gyárba kellett járnia. A gyárak hatalmas középpontjai lettek az ipari termelésnek; a gyárak körül keletkeztek a nagy elosztó, terjesztő kereskedő vállalatok. A gyárak lettek középpontjai a munkások lakhelyeinek, egész egyéni, családi, társas életének. Így keletkeztek a hatalmas »gyárvárosok«, »kereskedelmi középpontok.«

A gyárrendszer fejlődésének, mely a gőzgépen, gőzhajón és gőzmozdonyon alapszik, ez első stádiumában a munkaadó gyáros atyja, jóindulatu vezetője, gondozója volt munkásainak. Ez időtájt keletkeztek vagy váltak népszerűvé, Owen, Fourier s mások szocziálista, kommunista tanai. Majd elnyomta ezeket a verseny élesbedése, a kis gyáraknak nagy gyárakká való növekedése, az egyéni tőke erős gyarapodása s a gyári termelés módszerének, valamint az ipari termékeknek nagy általánosítása s egységes, egyéniséget nem tűrő egyformásítása. A kézműipar ekkorra végkép megszűnt. A kézműiparos, vagy gyári munkássá lett, vagy elszegényedve tengődött, más foglalkozással szerezte kenyerét, vagy tömegekben vándorolt ki Angliából Amerikába s a világ minden tájékára.

Ez alatt az egyszer megkezdett ipari folyamat, a verseny pusztítása, a közlekedés javulása, a gépek tökéletesedése, új vegyi anyagok, vegyi eljárás alkalmazása, nagyszámu új találmány használata; a termelés fokozásával együttjáró tökenövekedés hatása következtében: a megkezdett folyamat tovább haladt. A kis

gyárakból vagy nagy gyárak lettek, vagy elpusztultak. Most a nagy gyárak vagy kénytelenek voltak növekedni újólag vagy a versenyben elpusztulni.

A fejlődésnek második stádiuma a részvénytársaságok, a »Limited Company« stb. alakulása. Ezeknek addig hallatlan nagy tőkéje, addig ismeretlen nagyipari vállalatokat létesített. Gépeik, felszerelésük, munkásaik, azoknak fizetése és általános helyzete; a gyártási eljárás, a vállalat szervezése, vezetése, igazgatása: mind erősen javultak. A gép átvitte természetét, ráerőszakolta »lelkét« a vele dolgozó emberekre. A részvényes vállalatok igen nagy tőkéje, erősen fokozott és javított termelése, növekedő tömegű gyártmánya: rettenetes versenyre kényszerítette a gyárakat. Valóságos harc és állandó háboru szintere lett minden piac, melyen minden termelő hatalmasság ádáz harcot viv nyíltan és titokban, pénzzel, ésszel, furfanggal; az anyagi, szellemi, erkölcsi élet összes erőivel, harcot viv a fogyasztó kizárólagos birásáért.

És mindenik termelő hatalom, hogy minél kedvezőbbé tegye önmagára nézve a feleletet, igyekszik összeszedni s egy célra egyesíteni országszerte népe minden rétegének összes kiváltható erőit. Egyesítés, egyesülés, mindenütt a jelszó. A gazdasági élet minden erői, tényezői egyesülnek: nagy és hatalmas csoportokat, trösztöket, kartelleket, szindikátusokat alkot minden országban a tőke, hogy a gazdasági világversenyben legyőzhetetlen, ellenállhatatlan lehessen és lehetőleg egyedül uralkodóvá tegye a saját érdekeit! Az intenzív verseny egyesülésre szorította és szorítja az egyes államok keretén belől az egyes ipari s kapitalista kisebb csoportokat; sőt napjainkban már, a nagyipari államoknak egész iparágai szöveteztek. A tőkét, vagyont, embert faló világverseny ideiglenes korlátozására a közel jövőben nemzetközi szövetségeket fognak alkotni az egyes ipari világhatalmaknak ma még versenyben álló azonos iparágai is, mint a német-amerikai acéltröszt, német-brit-amerikai hajótröszt, a kanadai-jankee-orosz gabona-tröszt kísértő gondolata, mutatják: hogy ezek felbomlása után annál elkeseredettebb, rombolóbb, emésztőbb legyen a világverseny.

A világverseny eme stádiumában, az ipari fejlődésnek ezen fokán, a gazdasági élet ily pusztító irányzata idején: midőn a lenni vagy nem lenni kérdése erő kérdése; midőn a kis államok, kis fogyasztó kerületek, kis termelő országok áldozataivá lesznek a nagy termelésnek, ha csak nagyon fejlett, erős iparral nem bírnak (mint

pl. Belgium, Hollandia, Dánia): Magyarország még mindig a kézműves ipar feltámasztásánál tart. Még mindig nem látja elérkezettnek a nagyipar megteremtésének és a nemzeti termelés védelmének idejét.

Pedig a gazdasági életben megindult erős verseny, a nagy egységek alakulásának és erős versenyének folyamata áterjedt már a társadalomra is.

A munkások, osztályérdekeik védelmére, a többi osztályok megtörésére és jogaik megszerzésére, szintén nemzeti és nemzetközi egyesületekben szervezkednek. Ma még csak egyes iparágak munkásainak kisebb csoportjai alkotnak egymástól független, energikus, élettel-teljes szervezeteket. Ki tudja, mikor következik be az egyes államok összes munkásainak nemzeti szervezkedése, olyasféléképen, mint ezt egy-egy angol-amerikai városban sztrájkok idején ad hoc már többször megtörténni láttuk, kisebb arányokban? És ki tudja megvalósul-e, nem-e, a munkások nemzetközi szervezete, mely ma annyi agyat hevit s egyelőre csak sztrájkok idején oly erős segítség nyújtására készlet egymástól idegen milliókat?!...

A magyar társadalomnak, a magyarságnak ilyen világtendenciák között vált feladatává, hogy megalkossa társadalmá és nemzete egységét!

A nagy gazdasági egységek alakulásának folyamata természetesen szerves kapcsolatban folytatódik a politikában is. Természetesen, mert az állami, politikai és társadalmi életnek minden nyilvánulását, minden szervét és rendszerét, nem elvont elvek és politikai célok: hanem az anyagi élet reális alapja, a termelés módja döntőleg határozza meg.

A politika uralkodó irányzata ennek következtében szintén: a rokontörzsű, rokonnyelvű, rokonfajú népek egyesítése: s ezáltal világhatalmak, világörseket bíró fajok, világállamok alkotása. Mert az ily egyesülés, átlátta minden nagy nemzet, ki nem számítható előnyöket biztosít, mint a németység példája bizonyítja, mert eleve elejét veszi az egyesítés a testvérnépek összeütközésének; mert a nagy egység hathatós védelmet nyújt az idegen támadás ellen. S végül óriási mértékben növeli az anyagi, szellemi sikereket, a haladást, gyarapodást otthon, és a politikai, kereskedelmi, általános gazdasági befolyást, erőt külföldön.

Ezért látjuk a jelen világtörténelmében, hogy a legkisebb

és leghatalmasabb elméket — megtölti, a leggrandiózusabb karaktereket cselekvésükben irányítja: a pángermanizmus, pánszlávizmus, pánlatinizmus, pánmongolizmus, angoljankee egyesülés gondolata, eszméje! A gazdasági érvényesülés, a gazdasági uralom száz milliók lételét eldöntő kérdései mindenütt: társadalmi, politikai, erőegyesítést, energia-tömörülést váltottak ki, soha nem látott nagy arányokban.

Körülöttünk forrong, küzködik, az alakulás, előkészülés lázában égve, idegvesztő gyorsasággal dolgozik jövőjén minden nemzet. Századokra szóló jövőnek alapjait teremti meg: politikájával százados jövő nagy kérdéseit vitatja, könnyíti meg minden értelmes nemzet! Mi szegény magyarok, ugyanakkor éveket dobunk el hitvány torzsalkodás közben; a nagyarányu tervszerű haladás és széles koncepczióju politika többé soha vissza nem hozható idejét a nemzet érdeklődési és cselekvési erejét: nevetségesen kicsinyes napi kérdések vitatásában fecsereljük el! Pedig e nemzet komolyabb, súlyosabb válság előtt alig állott, mint ma. A lenni vagy nem lenni: a magyarság uralmának, a magyar állam kialakulásának vagy megsemmisülésének súlyos problémája: a gazdasági világverseny, a kereskedelmi és politikai imperializmus kérdéseivel sulyosbitva — vetődött fel előttünk újólag. Szükséges volna e nemzetnek a legnagyobbak éleslátásának mindent átfogó s előrelátó tekintetére; férfainak összes erejére és kitartására; az elmére nehezedő aggodalom óvatos fontolgatására és lázas tevékenységére. Mert lelkünk szorongó aggodalmával kérdezzük: van-e, lesz-e ereje a magyarságnak, hogy a máris nagyon éles és eddig alig sejtett arányokban fokozódó gazdasági világverseny szorítását kiállja összeomlás nélkül? Elbirja-e a máris roskasztó terhek halmozását egy agrikulturnális, földjében eladósodott magyar állam? ¹ Fékentarthatja-e, megnyerheti-e, felszívhatja-e a saját hazájában élő, idegen, ellenséges indulatu, politikailag és gazdaságilag elégedetlen nemzetiségeit: egy születésében stagnáló, propagatív erejében, vagyoni előhaladásában gátolt, társadalmilag bomladozó magyarság? Megtudja-e indítani gazdasági fejlődését és megalkotni önsúlyu, öncélú magyar gazdasági

¹ A magyar földbirtok terheit és ijesztően nagyarányu eladósodását e mű második részében, mely márczius elején jelenik meg, behatóan tárgyalom.

rendszerét, szervezetét, hogy ne veszítse el legerősebb legvállalkozóbb fiainak százezreit, sőt már millióit, kivándorlással; s ne nevelje ellenségeivé az itthonmaradtakat a kereseti alkalom hiányával, a megélhetés és nyomorúság ezerféle szükségivel?

Lesz-e a nemzetnek elég erős, fegyelmezett, a hazafiság tüzetől áthatott hadserege, lesz-e fegyverzete, pénze: hogy a germánság és szlávság ütköző kövén, Európa békéjének őrhelyén, tizennyolcz század óta minden ellenséges világarámlatnak összeütköző területén: Magyarországon, diadalmasan megálljon? Megtudja-e vívni a XX. század világraható gazdasági, politikai küzdelmeit, nemzeti önállóságának, függetlenségének épségbentartásával?!

És megtud-e birkózni ez a nagyra-termett, maroknyi, sokat szenvedett, gyönyörűség faj a nemzetközi gazdasági verseny összecsapó, romboló, világharcot-vívó áramlataival kifelé, ha megalkotja is itthon gazdasági önállóságát? Mert Magyarország, miként politikailag, úgy gazdaságilag is, két világgazdasági áramlat, világgazdasági rendszer közé van ékelve; kitéve állandóan az összetűző politikai és gazdasági erők összemorzsolásának. Nyugatról: az Egyesült-Államok, Nagybritánia, Franciaország, Belgium, Németország és Ausztria felől folytonosan szűkebbre szoruló gyűrű módjára keríti körül a keletfelé nyomuló indusztriális kapitalista gazdasági termelés és ostromolja annak eredménye is, a szociáldemokrata munkás-mozgalom. Keletfelől szintén állandóan erősödő hatalommal ostromolja a magyar gazdasági életet: az Oroszbirodalom, Románia, Szerbia s a Balkán agrikulturnális nyersterményeket szállító gazdasági rendszere, a melyhez csatlakozni fog néhány év múlva Szibéria hatmillió hektárt meghaladó alföldjeinek termése. A nyugotról keletfelé támadó indusztriálisizmus tulereje gátolja a magyar ipar és kereskedelem megerősödését, kifejlődését. Keleteurópa és Amerika versenye letöri a magyar mezőgazdasági termelés értékét. Az orosz, oláh, szerb paraszt műveletlenebb, elmaradottabb, silányabb táplálékkal él, rosszabb ruhában jár, általában kevesebb szüksége lévén, kevesebb költségből megél, mint a magyar paraszt. A politikai, társadalmi, gazdasági, adózási stb. viszonyok mind olosóbbá teszik az orosz, román, szerb stb. mezőgazdasági termelést; a termelési módszer is, primitivebb ott. Másfelől Amerika nagyterjedelmű földek művelésével, a munkát, időt, emberi s

állati erőt megtakarító gépekkel, intenzivebb, fejlettebb gazdálkodásával teszi, az átlag magyar termelésnél szintén olcsóbbá, mezőgazdasági termelését. Ezért olcsóbban is adhatják a világpiacra áruikat. S mivel a magyar mezőgazdaság is nyomása alatt van a világpiacok kényszerű árszabályozásának, a magyar agrikulturális gazdasági élet nagyobb szabású fejlődésének útját állja a világverseny. A külföldről kapott olcsó árakból a magyar gazda nem igen tudja fedezni költséges termelési módja mellett, adója, adósságai, családja, birtoka szükségleteit.

Igy külső erők nyomása: keletről és nyugatról törekszik meggátolni a magyar önsúlyu gazdasági rendszer kifejlődését. A gazdasági világverseny, az erő jogánál, a verseny természeti törvényénél fogva, lehetetlenné tenni törekszik azt, hogy a világpiacokon egy új nemzetnek, a magyarnak kifejlődött, önállóvá lett gazdasági versenye, gazdasági ereje s hatalma tért hódíthasson; továbbá, törekszik arra, hogy a fejletlen iparu magyar állam állandó vevője maradjon az ipariális-kapitális szomszéd államok ipari áruinak. Ez a törekvése az ipar és kereskedelem létezésével, természetével eleve adva van; még egymástól távolélő, teljesen független nemzetek gazdasági élete is alá van vetve a kívülről ható fojtó nyomásnak; példa rá Nagybritánia, Németország, az Unió ipari versenye, s Nagybritánia ipari hanyatlása! Sokszorosan érezhető e hatás olyan, gazdaságilag és politikailag alávett helyzetben, mint a milyenben Magyarország van Ausztriával szemben. Nálunk egy lokális és ránk nézve végzetes viszony a nemzetközi verseny erejét még százszorosan hatványozza s azzal fojtja meg a magyar önsúlyu, öncélú gazdasági életet.

Az osztrák ipari rendszer lassu, fejletlen, munkaerőt, munkaidőt, anyagot, költséget pazarló, tékozló: az angol, német és amerikai ipari termeléshez képest. Ezért az osztrák ipar áru viszonylag gyengébb és drágább; az osztrák pénzügyi rendszer elmaradottabb, sablonos, bürokratikus czopfok gátolják a termelést, az üzleti élet szabad mozgását s a szabad vállalkozást. Ausztria azért gyengébb, drágább iparával a világpiacokon nem tudja a versenyt minden téren kiállani. Régi nagy piaczaíró, Törökországból, Romániából, Bulgáriából, stb. javarészen kiszorította a német, angol ipar; sőt újabban az Unió kereskedelme magában Ausztriában is kezd tért hódítani a túlzott vámvedelem ellenére is. Az osztrák iparnak vámfalakkal biztosított

egyedüli piacza Magyarország. Magyarország kizárólagos bírása és megtartása: imminens életkérdése az osztrák iparnak. A magyar gazdasági életfellendülésének meggátálása, a magyar gyárpar megfojtása: Ausztria gazdasági és politikai létének, jövőjének kérdése! Magyarország zsirján lett kétszáz év alatt gazdaggá, erőssé, művelté Ausztria. Gazdasági berendezkedése magyarán export-termelést feltételez! Az esetleges tiltó vámmal Magyarországból kiszorított, a világpiacon levő Ausztria, hol találjon elhelyezést áruinak? . . . Az osztrák gazdasági szervezet önmagában nem életrevaló, élelem, nyersanyag és kellő fogyasztó terület hiánya miatt. A legvilágosabb öntudattal átérti ezt a helyzetet Ausztria; ezért törekszik szokatlan erőmegfeszítéssel karmai között tartani kövér zsákmányát, a tehetetlen, szerencsétlen Magyarországot.

Ime a magyar nemzet elé tóduló s megoldandó feladatok. Mig a roppant gazdasági erőforrásokkal, nagy fejlettséggel, egységes nemzeti léttel, egységes nyelvvel, egységes és magasra fejlődött kultúrával bíró világhatalmak megoldandó feladatai a huszadik század folyamán: a munkásrétegek gazdasági s szellemi boldogulása, s a termelési, ipari rendszer föltartásának, terjesztésének lehetősége a nemzetközi piacon való győzelem által. Ugyanakkor e szegény kicsiny magyar nemzetnek belső problémái: 1. az önsúlyu, öncélú magyar nemzeti gazdasági rendszernek megalkotása; 2. a politikailag egységes nemzetállam kiépítése, a nemzetiségi kérdés megoldása; s 3. az egységes, önálló, sajátos nemzeti magyar kultúra megteremtése. Nemzetközileg ugyanakkor győzelmesen kell helyt állania, megküdenie a pángermanizmus, pánszlavizmus, politikai hódító áramlataival; 5. meg kell vivni csatáját a nyugat és kelet világ-gazdasági áramlataival; 6. s meg kell oldania, nemzeti jellege épségben tartásával, a szocializmust annak égető kérdéseivel.

Az alkotó, kitartó, folytonos, lázas munkálkodásnak mennyi alkalmá, mennyi tere várja több nemzetek összes erőinek, tiszta értelmének, önzetlen odaadásának, buzgalmánának teljes harcra vitelét! És a nemzeti munka, nemzeti haladás vezérei: a to be or not to be drámai pillanatában is a közjogi homoiuzion i-otájának vitatásában tékozzolják el a nemzet erejét, idejét. A nemzet jövőjének veszélyeztetése nélkül lehetséges e tovább is ezt folytatni: ezt vizsgáljuk meg következő czikkeinkben?

II.

A magyarság világhelyzete száz év múlva.¹

Magyarország világhelyzete s helyzetéből következő történelmi hatások, körülmények: évezredek óta a legsajátosabb belső nemzeti és külső nemzetközi viszonyokat, alakulásokat hozták e földön létre. Hazánk területének exponált világhelyzete okozta, hogy ezernyolczeszáz éven át minden történelmi áramlat a mai Magyarország területén s így ezer év óta a magyarságon keresztül csapott össze és ütközött egymásba. A magyarság, — mely a világtörténelem egyik legszivósabb produktuma, mely két évezredet számító történelmében szakadatlan kemény küzdelmet vivott magyarságáért, — ez a magyarság mai hazájában is összes politikai, társadalmi, szellemi, erkölcsi és gazdasági legnagyobb erőit, energiáját, mindig magyarságának védelmében volt kénytelen fölemészteni, hol a nyugat ellen, hol a kelet ellen vivott harczaiban.

A magyarság tragikumuma az volt két évezredet számító élete alatt: hogy a civilizáció s a hit kérdése nála mindig politikai kérdéssé, a nemzeti lét kérdésévé vált. Mai hazájában hol a bizancki, hol a római keresztény műveltség akarta az átlagában mindkettőnél fejlettebb, műveltebb magyart beolvasztani s civilizálni az Árpádok alatt. A két civilizáció ellen belső forradalmakkal s külső háborúkkal volt kénytelen védekezni. A Habsburg-uralom 350 éves története pedig nem más, mint a nyugati »műveltség« idegen uralom ellen való szakadatlan állami, társadalmi védekezés. Más nép átvehette a régi görög és római, s a belőlök fakadó új műveltséget; nekünk hatalommal kellett védekeznünk ellene. Minden haladásunkat

¹ Megjelent a „Huszadik Század“ 1904 júliusi füzetében.

gátolta az az érthető gyanu és aggodalom, hogy a nyugat felől, Bécsből jövő idegen műveltségi áramlat segítheti az osztrák udvar beolvasztó, németesítő politikáját. Más nemzet szabadon ujlulhatott meg szellemében, erkölcsében; a magyarnak ragaszkodnia kellett a mult apró külsőségeihez is, mert minden lerontott tradíció, minden elfogadott új eszme, új irány segítőjévé lehetett az idegen politikának; s minden élő tradíció, minden élő nemzeti vonás egy-egy erőssége volt az idegen törekvés ellen a nemzetnek. És bár természete szerint a XVIII. századig a leghaladóbb s a mellett nemzeti individualitását is megőrző nemzet, mihelyt egy kis békéhez jutott, hamarosan magyar jellegű kulturát tudott fejleszteni; nemzeti egyénisége összes tartalmát kifejezte, diadalra juttatta abban: de még sem válhatott nyugati értelemben kulturnemzetté, szerencsétlen sorsa s exponált világhelyzete miatt.

Világhelyzetünk formatív és nemzetünk jövőjének — a nemzetközi viszonyok által való — befolyásoló hatása történelmünkre a jövő század folyamán is érvényes marad. Bár a világtörténelmet mozgató erők összecsapásának szintere, igazat adok Nagy Géznak,¹ egy időre el fog tolódni hazánk területéről. Hogy merrefelé halad, azt épen én voltam szerencsés kifejejteni, őt megelőzőleg Nagybritánia és »Amerikai Egyesült Államok« című czikkeimben.² A faji uralom kérdése, a faji államok határainak rendezése háttérbe szorul, a világpiacok gazdasági uralmának s a Csendes-tenger birtoklásának kérdése előtt. Véleményem szerint azonban csak ideiglenesen tolódik el hazánk területéről, hogy később annál hatalmasabb erők összecsapásának s ütközésének legyen szintere épen Magyarország és Ausztria területe. Magyarország, a huszadik század folyamán két hatalmas világállam, két hatalmas faj, két különböző műveltség, két különböző vallásrendszer, két nagy testü, individuális gazdasági rendszer ütköző pontjára jut, a pángermán állam és pánszláv hatalom közé. Az egyik világhatalom germán, a másik szláv. Az egyik protestáns, modern keresztyén, a másik orthodox görög vallásu, a keresztyénség ázsiai formájú theokratikus államának megtestesítője, az egyik a modern műveltség zászlóvivője, a másik a barbárkor szellemi sötétségében tévelyeg. Az egyik

¹ „Fajunk jövője“ Uj Magyar Szemle 1902 április 15.

² Huszadik Század 1901 július, aug., okt., decz. számai.

indusztriális kapitalista társadalmu, kartelekkel s szervezett szociálizmussal, a másik az atyáskodó czárizmus kommunista primitiv társadalmával. Azonban ma gyűjti erőt mindenik fél, hogy politikai szervezetét, katonai hatalmát, műveltségét, gazdasági életét a legmagasabb fokra fejlesztve, megvívja egymással harcát a gazdasági uralomért. A germán világhatalom és az orosz világhatalom az. Mind a kettő már ma is nagyon hatalmas, mind a kettő félelmetes. Mindkettőnek egy-egy ágazata Magyarországra nyulik; az Adria és Földközi-tengerekre mindkettőnek útja hazánkon át nyilik. Mindkét fajnak vannak összeütköző gazdasági céljai Ausztriában, a Balkánon, Kiszáziában, Perzsiában. Mindkettőnek népessége szaporodik. Németország lakossága évente egy millióval szaporodik; Oroszországé 1902-ben: kétmillió száznyolcvanhét ezerrel.¹ Németország lakossága volt:

1880-ban: 24 millió

1903-ban: 59 millió

Oroszország lakossága volt:

1800-ban: 37 millió lélek

1903-ban: 141 millió »

Az orosz népesség minden hatvan év alatt megkétszereződik, minden 82 év alatt megháromszorozódik.

A Magyarbirodalom lakossága volt:

	összesen	magyar	nem-magyar	magyar	nem-magyar
	m i l l i ó k b a n		s z á z a l é k b a n		
1805-ben	10·5	3 ¹ / ₄	7 ¹ / ₄	30 ⁰ / ₀	70 ⁰ / ₀
1850-ben	13·19	4·82	8·37	36·5 ⁰ / ₀	63·5 ⁰ / ₀
1900-ban	19·24	8·70	10·54	45·3 ⁰ / ₀	54·7 ⁰ / ₀

A magyar királyság lakossága tehát száz év alatt közel kétszerezésre, a fajmagyar elem pedig harmadfélzszeresére szaporodott. A nem-magyar elemekhez viszonyítva a tiszta magyarság csak 15 százalékkal emelkedett; a lakosság 30⁰/₀-ról 45·3⁰/₀-ára.

Mit jelent ez? Azt a tényt, hogy a három állam lakossága a huszadik század folyama alatt, a mai tényleges szaporodási arányt véve alapul, a következőképen alakul:

¹ The Statesman's Yearbook, London, 1904.; a halálozások leszámítása után maradó természetes szaporodási szám ez.

Év	Oroszbirodalom Németbirodalom Magyarbirodalom Fajmagyarság			
	m i l l i ó k b a n			
1903	141 lélek ¹	59 lélek ¹	19½ lélek ²	8·9 millió
1965	300 „	104 „	32 „	20 millió
2000	500 „ felül	200 „	45 „	27—30 millió ³

Vagyis a huszadik század végén Magyarországtól nyugatra lesz egy kétszázmillió körüli lelket számláló, nagyműveltségű, gazdag germán hatalom, mely fölvette magába Ausztria német elemeit is s hatalmát kiterjesztette az Adriáig, Triestet birtokába vette.⁴ Az a valószínűség, hogy a mesterségesen, az

¹ Statesman's Yearbook. London, 1904.

² A m. kir. korm. 1901. évi Jelentése és Statiszt. Évk. Budapest, 1902.

³ Az 1901. évi szaporulat alapján tett hozzávetőleges számítás. Nem vettem figyelembe a mai társadalmi és gazdasági politikánkból következő nagyon fenyegető eshetőségeket, hogy a születések a gazdasági szükség miatt visszaeshetnek, továbbá, hogy valamelyes gazdasági, társadalmi vagy politikai kataklyma nagyszabású kivándorlást indít meg és szegényíteti milliókkal az országot. Gyors, erőteljes gazdasági politika meghozná: a kivándorlás és halálozási veszteség csökkentésével azt a csodát, hogy a huszadik század végén: 50 milliónál több lakosa s közel 40 milliónyi magyar népessége volna mai hazánknak.

⁴ A Habsburgok német jellegű monarchiája a tömegvonzás erejének, a nagy német ethnikai egységnek, a német kulturának, a kialakulandó német jellegű középeurópai (Varso—Páris, Triest—Lille) gazdasági egység vonzása erejének bontó hatása következtében okvetlenül megszűnik. Azaz az osztrák németiség (ethnikai nyelvi, gazdasági identitásánál fogva) csatlakozik a nagy németiséghez. E csatlakozást egy ad hoc létrejövő orosz-magyar fegyveres szövetség sem gátolhatná meg.

Ausztriából a Habsburg-uralom alatt csak a szláv Csehország és Galiczia marad meg. Ezek is csak azért, mivel 1. a középeurópai német gazdasági egységnek lévén kiegészítő részei, 2. másrészt fejlett szláv nyelvűk és római jellegű kulturájok miatt az Orosz-világhatalomhoz nem csatlakozhatnak.

Ha az osztrák németiség beolvadt a Hohenzollern birodalomba, kísérteni fog a Habsburg-uralom alatt föltámasztott katolikus szláv monarchia: az egyesített Lengyel-Cseh császárság.

El nem vitatható tény az, hogy a hódító czárok, sem Erzsébet, sem II. Katalin, nyíltan nem követelték Lengyelország fölőstását; ez a porosz király ajánlatára kezdődött meg. II. Katalin is csak a lengyel uralom alatt lévő Litvániát s a tengerparti lengyel tartományokat — melyek Oroszországot a Balti-tengertől elzárták — óhajtotta mint „régii orosz földet“ visszahódítani. S ha I. Napoleon „Varsói nagyhercegség“ czím alatt meg nem kísértette volna az orosz határon egy ellenséges lengyel állam föllállítását, Oroszország aligha aspirált volna a lengyel területekre. Napoleon bukása után pedig, már csak azért is kénytelen volt azt magához csatolni, hogy Poroszország növe-

ipari termelés tultengő kiterjesztésével létrejött roppant népességének egy részét Németország valamely nagyobb kisázsiai, talán ausztráliai agrikulturális kolóniában fogja elhelyezni és onnan élelmezni, valamint katonái egy részét a koloniális németsegből fogja toborzani: csak fokozza Magyarországra nézve a veszedelmet.

A jelen viszonyok között emberi előrelátás szerint: a németiség és oroszosság ilyen arányu megszaporodásának sem fizikai, sem gazdasági akadálya nincs. A két nemzet ekkora arányu megszaporodása ellen csupán a számok szokatlansága és nagysága szól. A történelem azonban Kína 400 milliónyi egyfaju és India óriási számu s a kisebb helyi, nyelvi stb. eltéréseket leszámítva rokonnépében, megmutatta annak lehetőségét.

A számok szokatlansága nem lehet tehát akadálya, hogy bátran fel ne tételezhessük, hogy Magyarország keleti-déli felét körülveszi egy ipusztériális, virágzó társadalmu, több százezer kilométernyi vasuttal össze-vissza hálózott, fejlett gyárakkal bíró, szabad, egységes orosz világhatalom, mely uralkodik a Fekete-tengeren és Konstantinápolyon Európa keleti, Ázsia északi felén s középső pusztaságain; s a fölszivott Bulgárián át kereskedő és hadihajórajaiival előzőnli a Közép-tengert és az Adriát. Két, világraszóló nagy test fog itt szemben állani. Egyik felől a germán ethnikai egység, bizonyos fokú sajátos germán kulturái egységgel, a mely germán kultúra folytonosan az univerzális civilizáció felé gravitál gazdasági okokból. Mivel a germán ethnos földje, területe, a rajta élő nagy népességet nem bírja eltartani, másodsor, mivel ugyanezen okból ipusztrialista-szociozialista államot fog létrehozni: gazdasági okok, a megélhetés kérdése, kulturáját következetesen kozmopolita irányzatuvá lenni kényszeritik. Ehhez járul a közlekedés óriási mértékű kifejlődése, a népességnek egymáshoz közeleső, sűrű és szétterjedő városokban való összetömörülése. Ezen okok a megélhetés, kozmopolita irányu kultúra, gyors közlekedés,

kedését meggátolja. Orosz-Lengyelország vallásával, nyelvével, gazdasági és kulturális fejlettségével, szokásaival, törekvéseivel már ma is inkább tartozik, az orosz politikai uralom ellenére is, a 16 millió szláv lakossal bíró Ausztriához.

És az orosz lengyeliségnek Galicziához való esetleges odacsatolása, a Hohenzollern birodalom beleegyezésével, segítségével — melyet a már Bismarck által is megkivánt, azóta pedig beteges sóvárgással birni óhajtott Triesztnak békés átengedése fejében nyujtana a Habsburgoknak — épen nem lehetetlen alakulás.

sűrű sok város, létrehozna a germánjellegű ethnikai egység körül egy olyan gazdasági egységet, mely Berlinnel, mint középponttal kiterjed Varsótól Párisig és Kieltől dél felé Svájcba és Triesztig. Ez a kultur és gazdasági egység germán főjellegű lesz, mely hatalommal is fog birni germán egysége megoltalmazására.

Ellenkezőleg az orosz-szláv egység a nemzetközi tendenciájú német egységgel szemben: következetesen szláv-jellegűvé differenciálódik: mivel önsúlyllyal bíró, önczélú gazdasági egység; ethnikai egység, önczélú politikai egység; vallásegység; társadalmi egység és bizánczi-szláv jelleggel bíró kulturegység. Az orosz föld népességét élelmezni, fentartani tudja; népe gazdasági fejlődésének: 631 millió hektár művelhető területén; 500 millió hektár erdőséggel; roppant mennyiségű állattenyésztésével; 156 ezer négyszögkilométernyi kőszénterületével, vas, arany s másféle ásványkincseivel: bőséges tere, alkalmat, anyagot, népességet nyújt.

A két világraszóló nagy gazdasági, politikai és kulturhatalom közé, ha a viszonyok nagyon kedvezőké válnak; ha kialakul az önálló magyar gazdasági egység s a javuló kereseti, általános gazdasági viszonyok megszüntetik a kivándorlást s a születések csökkenését; leszállítják az óriási gyermekhalandóságot; javítják a közegészségi viszonyokat, növelik az általános értelmi színvonalat: akkor e két nagy egység közé ékelődik a 45—50 millió lélekkel bíró magyar állam, legjobban esetben 35 milliónyi fajmagyar-ságával.

Nemzetünk e hazába való letelepedésekor már egy alakulóban levő szláv államot robbantott szét. A magyarság, mely a maga egyetemében a világtörténelemnek egyik legszivósabb produktuma; mely kétezred évet számító történelmében szakadatlan kemény küzdelmet vívott nemzetiségéért — csaknem megszakítás nélkül érintkezésben volt a szlávssággal. Hazánk területén, határain belül, öt és fél millió olyan szláv él, mely nyelvileg az orthodox orosz egyház nyelvével van benső rokonságban, Ausztriában pedig 16 millió, összesen a két államban több mint huszonegy millió szlávajku népesség van. Mai államszövetségünk alapja Ausztriával, részben a szlávsság elleni védekezés. Egy pillantás a térképre, meggyőz, hogy bennünket kívülről is, a Moravától nagy félkörben a Drávaig ezer év óta állandóan hatalmas szláv gyűrű fog körül. Mely szlávsság reánk nézve annál veszedelmesebb, mivel az Oroszországból, a

Balkán-félsziget bekebelezésére indított panszláv propaganda ma már gyökeret vert minden szlávországban. És a magyarság, mint a szláv tengerbe dobott sziget, csábítóan termékeny magyar Alföldjével beékelődik az északi és a déli katolikus szlávok közé s meggátolja a két szlávország áhitott egyesítését.

A kis szláv államok általános nyugtalanzkodása lehet részben eredménye mesterséges izgatásnak; szerintem azonban s ezt különösen hangsúlyozom, hogy e szétszórtan, de a szlávország közt mindenütt észlelhető forrongásnak mélyebb alapja van; egy növekedő faj géniuszának, faji öntudatának ébredése az. Tessék csak emlékezni a poroszok és lengyelek; a csehek és németek; a horvátok és magyarok; a bolgárok és törökök; a szerbek és románok és a panszlávok küzdelmére; tüzzel, energiával, rajongó hittel vívott harcra.

És tessék emlékezni a pángermánizmus fanatikus apostolaira; a nagy tudású, ékes szavú, erős hitű német középiskolai és egyetemi tanárookra, a hatásuk, nevelésük alól kikerülő ifjak nagy számára. Tessék emlékezni a német társadalmi és politikai élet nagy hatású vezérlő egyéniségeinek izzó agitációira, az Alldeutsche Verband széleskörű, tudást és anyagi erőt harcra vívő, foganatos cselekvésére, az általa hozott anyagi és szellemi áldozatra! És mindenki előtt azonnal világossá válik, hogy a körülöttünk élő nagy nemzetek, sőt a művelt világ egyetemes jelszava ma: rokonnyelvű, rokonfajú népek egyesítése; világbiró fajok, világgállamok, világgazdasági rendszerek alkotása, egyesülés által!

A szlávország és germánország e faji ébredése a magyar nemzetre nézve annál nyugtalanítóbb jelenség, mert egyrészt a nagy németesség, mely tultengő industrialista népével nem tud megélni mai német hazája terméséből, mely táplálékát is és jövedelmét is idegen országokból kapja s így idegen élelemtől, idegen népek vásárló kedvétől függ s mely éppen e miatt szemet vetett a Duna völgyének s a Dunán át Kisázsianak termékeny rónáira: ezen németességnek végső nyulványa beékelődik hazánkon át nyugatról kelet felé. Addig másrészt a szlávország kívül és belől fogja körül határainkat; más szóval Magyarországnak fizikai határai nem esnek össze ethnikai határaiival. A fizikai természeti határok nálunk nem jelentik egyszersmind a magyar és idegen nyelvek, szokások, fajok határait is, a mint az ránk nézve szükséges volna. Sőt mi több, nyugaton

a németség, északon a tótság, ruténség, keleten az oláhság, délen a szerbek, horvátok, szlavónok folytonos összeköttetésben élnek, eleven, valóságos kapcsolatban vannak: a független német állammal és irodalommal; a tótok, lengyelek, rutének: Ausztria hasonló nemzetiségű, nyelvű és fejlettebb népeivel; a szerbek: a szerb királysággal; a románok: a román állammal, nyelvvel, irodalommal; a szlavónok pedig Stiria, Karinthia, Görz szlavónjaival. Nemzetiségeink izolálásának és asszimilálásának lehetősége e miatt kizártnak tekinthető. Hazánk összeköttetése a szomszédokkal természetesen sűrűbb és gyakoribb lesz. És ezzel lehetetlenné válik még igen sokáig az, hogy nemzetiségeinket in toto a magyarság magába olvassza és felszívja. Sőt ellenkezőleg, mivel a németséget világhatalmi és világ gazdasági törekvése kelet felé: nagy termékenységű, élelmet termelő és nyersanyagot produkáló területeknek legrosszabb esetben gazdasági, kereskedelmi elfoglalására kényszeríti egyrészt; mivel továbbá a keleti fejletlen iparral bírós így a fejlett kapitalista német industrializmusnak: vagyis az egész német társadalomnak jövedelmet szolgáltató keleti államok népe, a nagynémetséget kelet felé vonzza, kényszeríti: a németség Ausztrián át törekedni fog arra, hogy a hozzá legközelebbi kijárást, az Adria kikötőit megszerezze s magának biztosítsa. És így a magyarság szomszédságába kerülő germánság felszívással fenyegeti magát a magyarságot s elfoglalással fenyegeti — a mint a pángermánizmus jelszava már ma is: »a Duna völgye a németeké« — a mi termékeny Alföldünket.

Másoldalról a Földközi- és Adria-tengerek birtokára törekvő pánszláv világhatalom, két kontinensre támaszkodó politikai erejével és roppant néptömegével elmerítéssel fenyegeti a szlávságba ékelődő csöpp magyar szigetet.

Fenyegeti, mondom, ha idejében észére nem tér a magyarság és meg nem alkotja azt a realis gazdasági alapot, melyen a magyarság szakadatlan szaporodása, egységes magyar társadalma, magyar kulturája, nemzeti állama idejében kifejlődhet.

III.

Megalkotható-e nemzeti egységünk: csupán asszimiláció és propagáció által?

1. Az egységes magyar nemzet kialakulását, mint láttuk, gátolja Magyarországnak világhelyzete s az a külső körülmény, hogy Magyarország ethnikai és földrajzi határai nem esnek egymásra. Magyarország hegyi és folyam határain kívül szerb, oláh, orosz, rutén, lengyel, német, horvát népek csoportosulnak s ezen a magyar nemzetiségeknél értelmesebb, önálló irodalommal, költészettel, néhányan önálló állammal és nemzeti öntudattal bíró idegen népeknek; egyszerű folytatásai, a Magyarország határain belől élő szerbek, oláhok, rutének, tótok, németek, horvátok. Más szóval a szerb nemzet, bár lassu bevándorlással mintegy átdobta Magyarország területére szerb népének 1.053,000 főnyi tömegét, Románia átdobta Erdélybe 2.800,000 oláh népét, mintha nem is volna a három állam között a Kárpát hegység és Duna folyó s ezen magyarországi oláh, szerb népek; feljebb a fél milliónyi rutének s az ausztriai és oroszországi rutének; a 2.021,000 tótság, az 1.680,000 horvátság és sztiriai, karintiai, görcezi, boszniai, szerbiai, horvátság: e népek nyelv, irodalom, szokások, életmód, ruházkodás, érzés, gondolkodás dolgában nemzetiségi közösséget alkotnak, tekintet nélkül az őket szétválasztó természeti határokra. És ezt a ma még szellemi, nyelvi faji egységet, ápolja irodalmuk s haladó értelmiségükkel évről-évre fokozottabb mértékben válik ez öntudatos irányítójává cselekvésüknek s politikai életüknek.

2. A magyarságra nézve annál fokozottabb veszedelmet rejt magában ez a természeti tény, mert nagy átlagban a magyarság tömegei körül s a magyarságon kívül egy-egy nagy tömeget alkotva, csoportosulnak a nemzetiségek. A m a g y a r-

ság főtömege el van zárva a tengertől s bezárva egy ellenséges, nemzeti öntudatára — in corpore — ébredni csak most kezdő népcsoportok gyűrűjébe. Már csak ebből a szempontból is mennyire fontos, hogy a magyarságnak szabad utja legyen a tengerhez, a világforgalom főútjához.

Ez ellenséges nemzetiségek évszázadok óta élnek a magyar állam területén, nyelvileg, szokásaikban, jellemükben, életmódjukban idegenül. E nemzetiségek tömegei s a magyar nép tömegei sem össze nem vegyültek, sem nem keveredtek, még kevésbé olvadtak össze a nemzetiségek tömegeivel. Századok óta élnek egymás mellett, mint egy államnak különnyelvű néptestei, néptömegei. Ezért sem vérbeli, sem érzébeli, sem nyelvi, sem irodalmi rokonság nem köti össze a nemzetiségek és a magyar nép nagy tömegeit. Míg a magyarfajú s idegenfajú nép jobbagyságban élt, nemzeti öntudat nélkül követte ura zászlaját a rutén, tót, szerb paraszt; mikor szabadságot kapott, multjának összes szenvedéseiért a magyarságot okolva, izzó gyűlöletének kitörő lángjával fordult a magyarság ellen. Azóta nemzetiségeink jórészének semmi magyar nem kell. Ezek megtagadaak minden történelmi közösséget a szerintök e földre »betolakodó, rabló magyarsággal, mely kiszorította őket a magyar honfoglalás előtt évszázadokkal birt hazájokból!« A honfoglalás előtti Nagytótországért, Nagyromániáért lelkesülnek; a déliek Nagyhorvátországért hevülnek. Sem fajbeli, sem nyelvi, sem vérbeli, sem történelmi közösséget el nem ismernek. A magyar irodalom őket nem vonza; a magyar tudományosság le nem köti, mert — sajnos meg kell vallanunk, igazok van — ez még fejletlen.

Méltán kérdik nemzetiségeink, hogy az ő nyelvüktől teljesen elütő magyar nyelv irodalmi és tudományos kincsei, a nagyérzések, nagy gondolatok művészi kifejezése s a szakszerű tudományos irodalom önálló eredeti kutatásai, valamint a külföldi kutatás számottevő s lefordított eredményei: kárpótolják-e a megtanulással járó sok fáradságot s azt az idegenre nézve nem kis áldozatot, hogy inkább kilencz millió magyarral lépjenek a megtanult nyelv révén, szellemi érintkezésbe, mint 70. millió némettel, 40 millió francziával, vagy 130 millió angollal?

A nemzetiségek irodalmánál kétségtelenül jóval értékesebb magyar szép és tudományos irodalom önsúlyával, belső értékével eddig nem tudta rákényszeríteni nemzetiségeinket a

magyar nyelv s irodalom tanulására. Nem kényszerítette az iskola sem: a napi érintkezés sem. Nemzetiségeink milliói élnek meg a magyar nyelv nélkül: a magyar közigazgatás, igazságszolgáltatás, vallás, iskola, összes ügyeiben és a napi érintkezésben egyaránt.

Nem kell nemzetiségeinknek a mi magyar. Megtagadják, magokra nézve károsnak, ellenségesnek vallják a magyar politikai, állami közösséget s igyekezetök e nemzetiségi tömegeknek arra irányul, hogy felbontsák ezen közösséget külsőleg is. Nincsen egyetlen magyarországi nemzetiség, mely mint nemzetiségi test végső politikai programjának vallaná: a magyar államnak a lehetőségig való egységesítését. Egyetlen nemzetiségünk sem vallja, elérhető legmagasabb jövő céljául; és öntudatos értelemmel, nyugodt, higgadt, érzelemmel in corpore egy sem munkálja: a magyar nemzeti államnak, mint az ő hazájának kialakulását. A magyar állam, a nemzetiségeink százezreinek, millióinak, nem jelenti végső boldogulásuk politikai és társadalmi megtestesítőjét, melyet konszolidálni, fejleszteni, erősíteni legfőbb cél és boldogság; hanem olyan ellenséget jelent a magyar állam, melyet minden hű, értelmes nemzetiségnek gyöngíteni, fejlődésében gátolni, szétrobbantani, kötelessége!

Ime, ez a nemzetiségi kérdés mai állapota. Nálunk divat, évek óta, könnyebb oldaláról véve a dolgot, minden eféle, magyar oldalról jövő hangot azzal torkolni le, hogy »nem mind izgató, vannak számosan« a magyarsághoz hű nemzetiségeink is. Kétségtelenül »vannak, számosan«. Csak az a kérdés: többségben vannak-e a magyarság barátai? A közel 11 milliónyi nemzetiségből vajjon a magyarság erősítésére munkálkodik-e; a magyar hazáért, mint saját hazájáért élni, halni hajlandó-e, a tizből csak 8—9 millió!... A tapasztalatok az ellenkezőt bizonyítják! A tapasztalatok szerint »a nemzetiségek higgadt, magyar érzésű, számos értelmisége« azonnal némává változik, sőt felfedezhetlenül eltűnik, mikor a magyar nemzet bajba jut, vagy a gyöngeség jeleit mutatja s a higgadtak és »vadak« egységes táborából káröröm hangja, veszedelmes mozgolódás, izgatás, lázítás hangjai hallatszanak hozzánk magyarokhoz. Ismétlem, elismerem, hogy vannak nemzetiségeink

között is, hű fiait a magyar hazának, de a nemzeti-ségek nagyobb része nem ilyen. Elég utalnunk az utolsó napok eseményeire.

És ez ellenséges indulatu nemzetiségek megszelidítésére, megnyerésére és megtörésére, milyen erővel bír a magyarság?

Vegyük vizsgálat alá a magyar fajnak fölszívó erejét és szaporodási erejét.

A magyar faj nagy asszimiláló erejéről szóló hit annyira átment a magyar köztudatba, hogy azt kétségbevonni egyet jelent a pánszlávizmus, dákorománizmus felbátorításával. «A csüggedő pánszláv és dákoromán, ha erőt akar önteni csüggedő lelkébe, az ellenünk való küzdelemre: Körössy, Beksics és Balog munkáit üti fel s fényes álmait, a magyarság kipusztulását megvalósulni látja azok jóslataiból» — írta nem régen tiltakozó háborgással egy erős magyarérzelmű statisztikus a Budapesti Hírlap-ban. Mert a magyarság felszívó erejére építi ma a legtöbb magyar elme a magyarság jövőjét, s az egységes magyar nemzet jövő nagyságát.

Még fényes elméjű és nagy tudású írónk, Beksics Gusztáv is: a magyarság szaporodása s kulturai megerősödése mellett, a magyarság egyik főszlopának vallja a magyarság asszimiláló erejét. Kétségtelen, hogy a magyar nép fölszívó tulajdonságainak igen jelentős szerepe lesz a jövőben, az egységes nemzet megalkotásában, ha állami, társadalmi intézményeink e tulajdonságokat az eddigieknél tudatosabban, tervszerűbb, körültekintőbb, intenzívebb és keményebb módon vezetik. Hogy milyen terv mellett és hol, és mi módon ígér sikert az asszimiláló erő fölhasználása, azt részletesen megírta érdekes cikkében Beksics Gusztáv legutóbb a Budapesti Hírlap május 18. és 20. számában.

A magyarság beolvasztó erejét — bár én is azt vallom, hogy jövőben az lesz fajbéli egységünk megteremtője — jelen viszonyaink között azonban nem illetheti meg, nagy sajnálatomra, a magyarság számbeli szaporodásával egyenlő rang, a nemzet kiépítésében. Egészen más, pl.: az orosz vagy kínai népnek roppant erős, belső természete szerint az idegen népet felszívó, rövid idő alatt orosz, kínaivá átalakító tulajdonsága, mely mindkét népnél, de főként az oroszországnál olyan erős, hogy csaknem szemünk előtt olvasztja magába a finn, tatár, ugor s egyéb kisebb szétszórt török népeket s belátható időn belől előnti orosz népével birodalmát. A magyarságnak,

magyarrá tevő ereje nem ilyen természeti törvény erejével hatos ma nem is lehet arra úgy építeni, mint a jövő nemzeti egység fő oszlopára. A magyarság magyarosító ereje ma lassu, hosszú idő múlva ható, azért gyöngé ahhoz, hogy a nemzeti egységet létrehozza. A magyarságnak fölszívó ereje, ma is, egyeseket, kis népszigeteket huzamosabb idő alatt, nagyszerűen tud magyarrá változtatni, egészen magyarrá tenni. Azonban — kimondom, pedig tudom, hogy ellentmondást idézek fel — a magyarságnak tömegeket beolvasztó ereje nincsen. Tömeget beolvasztó ereje olyan értelemben, hogy néhány nemzedéken át, mondjuk a XX. század közepe tájáig, elmagyarosítsa az oláhok, a tótok, avagy szerbek és németek egész tömegét. Nincs meg ma még, sajnos, az ehhez szükséges és minden kétséget belső súlyával kizáró felsőbbbsége, vagyis gazdasági, társadalmi kulturális felsőbbbsége a magyarságnak. Nincs meg az az erős „tapadó tulajdonsága” a magyar parasztságnak, mely, mint például az orosz parasztságnál Szibériában, Középázsiaiban belső erejével, minden külső állami, társadalmi segítség nélkül kiküszöbölné a különböző népelemek nyelvi, faji, gazdasági különbözőségeit. Még az az oroszságot jellemző fizikai szivossága sincs meg, mely az idegen fajba beolvadt oroszoknak, külső, testi orosz típusát, bármely nyelven beszéljen is, több generáción át megőrzi, megtartja.

Kétségtelen mindamellett is, hogy az asszimiláció lassu, természetes munkája jelen viszonyaink között sem quantité négligeable. A magyarság asszimiláló tulajdonságait erősíteni, öntudatosabban vezetni, állami, társadalmi támogatásban részesíteni helyes is, szükséges is. Nemcsak azért, mivel a mai mostoha viszonyok között is becses szolgálatokat tesz, hanem azért is, hogy a jövőben ez lesz a magyarság fajbéli egységének egyik leghatalmasabb alkotó eszköze. Jelen gazdasági, társadalmi kulturális viszonyaink között azonban ezzel, a jövő reményével megelégednünk nem szabad, nem lehet. Erősíteni kell a magyarságot! Erősíteni gazdaságilag, társadalmilag, állami és kulturális életében, mielőtt létrejöhet a fajbéli egység. Elő kell készíteni a fajbéli egységet megelőző: gazdasági műveltségbeli, érzésbeli, erkölcsi egységet. Mindazáltal a magyar faj beolvasztó ereje is, mint egy a sok között, mint természetes belső folyamat: a külső mechanikus eszközök között igen becses mai viszonyaink között is.

De jövő reményeink és politikánk teljes súlyát csupán erre — mint főszlopra helyeznünk nem szabad, mert a különben eléggé erős oszlop s vele az egész épület könnyen, csaknem bizonyosan megrokkban, összeomlik.

Nemzeti öntudattal, nemzeti kulturával bíró nemzetiséget a magyarság beolvasztani nem tud soha; ezeket a magyar nemzet céljainak megnyerni lehet, önérdükük kielégítésével nemzetünkhöz kapcsolni lehet, ha értelmük azt rájuk nézve okosabbnak, kívánatosabbnak látja, itéli, de magyarrá tenni nemzeti öntudatuk, akaratuk ellenére, lehetetlen. A pángermán szászság, dákoromán oláhság, pánszláv tótság, nagy-szerb, nagy-horvát népek értelmes része öntudatosan, a magyar nemzettel ellenséges politikai céllal; nemzeti irodalom alkotásával ragaszkodik nemzetiségéhez; a tudatlanabb része ösztönszerűen rázza le magáról a magyarság hatásait. Mindenik tót, oláh, szász, szerb, horvát óhajt s akar maradni: részben természeti ösztöne és részben értelme tudatos akaratára szerint: s egyik sem kívánja tót, oláh, német nemzetiségét a magyarságért elcserélni. A kérdés forduló-pontja az épen, hogy sikerül-e meggátolni a magyarságnak a gazdasági és erkölcsi, érzésszerű nemzeti egység gyors megalkotásával azt, hogy a tömegek ösztönszerű nemzetiségi érzése öntudatos akarattá, társadalmi, politikai cselekvésük tudatos céljává váljék. Mert ha nemzeti öntudatra ébred a nép is: nemzeti egységünk, fajbéli egységünk megteremtése szinte legyőzhetetlen akadályba fog ütközni. Nemzetiségeink néptömegeiben ilyen nemzeti tudatnak kifejlesztését, a meglévő természetes különbözőségek tudatosá tételét s ezzel fokozását: siker is koronázza mindaddig, míg a tótság, oláhság, horvátság nagy tömegeit a magyarság mozdulatlanul kompakt tömegben nyugodni hagyja; a míg nemzetiségeink tömegei megőrizhetik mai gazdasági életükkel együtt szokásaikat, jellemüket a magyarság iránt való ellenszenvüket, gyűlöletüket s izolált állapotukat, bármily szigoruan hajtassék is végre a Berzeviczy-féle törvény s a többi állami törvény. Asszimilálni képtelen a magyarság olyan vármegyékben, a hol 5—10 perzentjét teszi az összes lakosságnak. A Dráván innen tíz százalékon alul van a magyarság 13 vármegyében és 30 százalékon alul, összesen: 25 vármegyé-

ben és négy törvényhatóságu városban. Ilyen nemzetiségi többséggel bíró vármegyékben, városokban, hatósági vagy törvényekkel való üldözést kezdeni; a nemzetiségek beolvasztását, magyarosítását tüzzel-vassal megindítani, a nemzetiségi törvényeket módosítani: ma öngyilkos politika volna! A magyar állam gazdasági jövője, közjogi helyzete s egész jövője forog most veszedelemben, Ausztriához való viszonyaink rendezetlensége miatt. Gazdasági okokból a magyarságot általános összeroppanás, kivándorlás, teljes elszegényedés veszélye fenyegeti, ezekhez a nemzetiségekkel kezdett harcot kapcsolni, ismétlem, örülség volna. A magára hagyott nemzetiségi érzés, támadó ellenségeskedés nélkül hallgat, szendereg; a szorongatott nemzetiség öntudata, érzése vészesen föllobog és a sokfelé elfoglalt magyar nemzetnek valamelyik életbevágó nagy érdekét föl kellene áldoznia, hogy azt legyőzhesse. Okosabb a latens politika, mint most felbolygatni a nemzetiségi kérdést. Különben is, szerintünk, békés megoldás is lehetséges. A nemzetiségek megnyerhetők a magyarság céljainak új nagyszabású politikával. Azonban most hamarosan in corpore, be nem olvaszthatók. Vagyis nemzeti egységünk, a magyarság teljes jövőjének alapja beolvasztás útján oly hamar, a mily gyorsan kívánatos, sőt okvetlenül szükséges is, létre nem jöhet.

Be nem olvaszthatók összes nemzetiségeink, mert mint utaltunk rá: földrajzi és ethnikai fekvése a magyarságnak; továbbá a nemzetiségek növekedő történelmi és nemzeti öntudata; külső, önálló államokban élő rokonaikkal való egyesülési törekvésök, ellene működik a beolvasztásnak.

E kívülről ható s a beolvasztást akadályozó fontos tények különösen nagy jelentőséget nyernek akkor, ha a lelkesedéstől el nem vakítva, e külső tényeket az ugyanezen célokat szolgáló belső tényekkel kapcsoljuk egybe.

Az erősen ellenálló s nemzetiségét védő nemzetiségek nagy tömege beolvasztásának ellene munkál, ellene szól a természet, a magyarságnak ma kevés vitalitással bíró asszimiláló ereje. Az újabb kutatások Körössy és Balog kimutatták, hogy egyes megyékben száz meg száz magyar község változott át oláh, tót, horvát, szerb stb. nemzetiségüvé. Kimutatták, hogy a hol a magyarság hódított, ott sem pusztán fölszívó erejével hódított a nemzetiségek között, hanem nagy szaporodásával és asszimi-

litásával együttesen. De még ily helyeken is igen lassu és nem mindig teljes az idegenek beolvasztása még olyan magyar vidékeken is, mint Somogy- és Zalamegyében és Budapest, Békés-Gyula vidékén.

S hogy a magyarság nem »tolja határait, miként a dagadó ár, a nemzetiségek partjai felé szemmelláthatólag« s épen nem »meríti el a nemzetiségeket« sajnos, nem csak az alföldi, dunántuli megyék szaporodó nemzetiségeivel, hanem bizonyítható azon ténynyel is, hogy bár több mint husz évvel ezelőtt, elrendelte a törvény a magyar nyelv tanítását, mégis 1900-ban 30,000-el voltak többen a nem-magyar anyanyelvűek között olyanok, a kik a magyar nyelvet nem beszélték, mint voltak tiz év előtt. Vagyis a magyarság nemcsak be nem olvasztja szaporodó nemzetiségeit, nemcsak megállapodásra kényszeríteni nem tudja a magyarul nem tudókat, de szaporodásukat, nagy növekedésüket sem tudja meggátolni. És mindez nem tulajdonítható csupán annak, hogy »megszaporodott a nemzetiségek száma is«.

De mindezeknél súlyosabb jelenségekkel is találkozunk, melyek semmiképen sem igazolhatják a magyarság tömegbeolvasztó erejébe vetett nagy reménységet. A magyarságnak legnagyobb tömegű és legkevésbé hozzáférhető ellensége az oláhság; ez legkompaktabb tömegekben lakik. Foglalkozásánál, lakóhelye földrajzi viszonyainál, topografiai helyzeténél és az oláhság belső természeténél fogva legizoláltabban él. Az oláhság százazeireivel a magyarság egyáltalán érintkezésbe sem kerül. A havasi oláh meg nem közelíthető, be nem olvasztható tudatlanságánál fogva; az intelligensebb oláh pedig, román nemzeti öntudata és politikai célja miatt. A havasi oláh százazeireinek, millióinak főereje tudatlanságában van; egyszerűen nem tud semmiféle idegen nyelvet megtanulni s épen csak oláhsul tud beszélni. Ezzel a tudatlanságával rákényszeríti a vele érintkező szász, szerb, magyar elemeket, hogy mind megtanulják az ő oláh nyelvét. Szerencsétlenségre az oláh nyelv is természeténél fogva, mint *lingua contagiosa*, megkönnyíti az intelligensebb magyar és szász elemeknek az oláh nyelv gyors megtanulását.

Az oláh nő főképen a legerősebb terjesztője az oláhságnak és nyelvének. Nemcsak tudatlansága miatt nem beszél az oláhságon kívül magyarul, németül, szerbül, hanem azonfelül, mint az orosz paraszt is s általában a szlávok, jellegzetes faji

szivosságával, faji ösztönével ragaszkodik nemzetiségéhez. Az oláh nő eloláhsítja férjét, gyermekeit, akár székely, akár szász, akár szerb legyen az.

Mivel pedig az oláhság, száma és kiterjedése miatt az oláh vidékek szélein legtöbb idegennel, magyarral, szászszal, szerbvel stb. érintkezik — bár az oláh tömegek már csak nagy tömbjeik miatt is, belső vidékeiken legkevésbé hozzáférhetőek — s mivel oláh nemzetiségét szláv szivóssággal és észrevétlen könnyedséggel tolja rá az idegenre, a legtöbb szászt és székelyt, ujabban délvidéki szerbet, svábot és cigányt, a tudatlan oláh tömeg szívja föl magába. Bizonyítja ezt a szászok, székelyek, délvidéki svábok, szerbek eloláhosodása.

A magyarság nemcsak nem tudja a magyarságba olvasztani a gyöngye idegen elemeket, nemcsak nem bírja az oláhságot stagnálásra kényszeríteni, de az idegen elemeknek az oláhságba való beolvastását sem tudja meggátolni. Az oláhoknak e beolvastató ereje oláhsította el századok alatt a székely községek s megyék egy részét; Bihar- s Hunyad-megye községeit. Szemünk láttára szorongatja s oláhsítja a szászokat s délvidéki szerbeket. Az oláhsítás e természetes folyamatát ma kiegészíti, támogatja az oláh intelligencia erős nemzeti öntudata, mely ugyanazt eredményezi, hogy csak oláhsul beszél, bár tud magyarul is, németül is.

Míg régen az intelligens oláhság beolvadt a nemességbe; ma megőrzi külön oláh nemzetiségét.

Mert magyar társadalmi és politikai viszonyainkból épen úgy mint állami életünkből, intézményeinkből, közigazgatásunkból hiányzik a tömegeket érintkezésbe, szoros anyagi, társadalmi kapcsolatba hozó s átmagyarosító erő.

Nem kicsinylendő baj mindez. De ennél is szomorubb tény, mert ez már a távol jövőt is veszélyezteti, hogy a magyarfajú intelligencia nem növekedik a korrallal, hanem relative csökkenőben van; míg a nemzetiségi intelligencia rohamosan növekszik. A népszámlálási statisztika biznysága szerint a nemzetiségi középiskolák növendékeinek száma az utóbbi 20 év alatt 28·1 perczenttel szaporodott; s hasonlóképp növekszik a felső tanintézeteket látogató nemzetiségi ifjak száma is. És ugyanekkor a magyarság száma a felső tanintézetekben csökken, 8 év alatt 88·8 százalékra esett, azaz 2·5 perczenttel csökkent.

Igen nagy jelentőségű tény ez, a mit csak az ellensúlyoz-

hatna némiképen, ha a magyarság megtarthatta volna a nemzetiségi vidékeken a régi nemesi birtokokat magyar kézben; s azonfelől elfoglalná a produktív ipari pályákat, pénzintézeteket, kereskedelmet s ha általában vagyonosodással kárpótolná azt, a mit vesz magyarsabb értelmiségében.

Nálunk azonban nem így történik a dolog. A nemzetiségi vidékeken, északon, keleten, délen s nyugaton a magyar közép- és nagybirtokosság jórészben pusztulóban van, részben már egészen el is pusztult. Helyét vagy idegen, porosz arisztokraták foglalják el, vagy pedig oláh, tót, szász, intelligens, vagyonos, nemzetiségi középosztály.

Beksis Gusztáv munkáiban (»A magyar faj terjeszkedése« stb. 1896; »Nemzeti akció« 1902) már évekkel ezelőtt nyomatékosan hívta fel a kormány és nemzet figyelmét arra a nemzeti veszedelemre, mely a nagy- és középbirtoknak a nemzetiségi vidékeken való pusztulásában, ott idegen és nemzetiségi birtokosok térfoglalásában; s a nagybirtokoknak a belső magyar alföldi, dunántúli vidékekre való összehalmozásában van. Fájdalom, sem a kormány, sem a nemzet, sem főurak nem hallották meg figyelmeztető szavát. Eddig legalább eredménytelenül mutatott rá arra, hogy a határmegyékben elveszett a régi Magyarország legerősebb támasza a középbirtok és nagybirtok, erősen magyar érzésű nemes uraival, a mely nemesség részben még Horvátországban is magyarul beszélt s általában magyarul érzett. A horvát főurak mint a Zrinyiek, Frangepánok stb. bizonyítják, egészen megmagyarosodtak. Széchenyi írásaiból is tudjuk, hogy a horvát nép egy része a XIX. század harminczas tizedéig magyarul beszélt s szépen magyarosodásnak indult. És ez érthető is, mert a régi Magyarország s a régi magyar nemzet képviselője, a nemesség, birtokában tartotta a nemzetiségi területeket. Így Pozsega vármegyében: 638, Szerémben: 816, Verőceben: 1041 nemes család lakott. A felső vidék vármegyéi pedig tizezreivel számították a középbirtokos s földbirtokos nemes családokat. Abauj-Tornavármegyében: 12,000, Zemplénben: 16,722, Máramarosban: 26,700 főnyi nemesség élt. »A középbirtokosság e hanyatlása mindenütt országos baj társadalmi és politikai szempontból. A határszéleken valóságos szerencsétlenség« mondja továbbá Beksis.

De sulyosbitja a nemzeti szerencsétlenséget a hitbizo-

mányok, egyházi, községi/szabad nagybirtokok azon törekvése, hogy a nagybirtokosság nemzeti határokon szennvedett vereségeért a magyar vidékeken keresett és talált kárpótlást.

»A szabadelvű kormányzat« korlátlan uralma alatt rohamosan keletkeztek a kötött nagybirtokok a tulnyomóan magyar vidékeken. »Az 1867 óta alakult 60 hitbizományból, írja Beksics, 43 tulnyomóan magyar vidéken van s csak 4 esik tiszta nemzeti vidékre, 13 vegyes kerületre.« A kormányok hibája s a társadalom törekvése hozták létre azt az összezugorodási földbirtok politikát, a mely kettős kárt okoz. Megfosztja a magyar államot a periferiákon társadalmi és gazdasági támaszaitól. Másfelől fojtogatja nehéz nyomásával a magyar vidéket.

Fojtogatja a magyarságot, mert a hivatalos, hiteles adatok szerint anya Magyarországon a száz holdon felüli 17,432 birtokos és bérlő (0·5%) birja a termőterületnek majdnem felét (45·4%), azaz 18.856,153 kat. holdat. Ellenben a szám szerint 1.837,776 száz holdon aluli önálló gazda (vagyis 99·5%) termőföldjének terjedelme: az egésznek 54·6%-a vagyis 22.664,125 kat. hold. És hogyné fojtogatná a magyarságot az a körülmény, hogy a tulnyomóan magyar területekben, mint a Duna jobb partján a száz holdnál kisebb birtokosok száma 267,605, birtokaik összes terjedelme 3.080,634 kat. hold; ellenben a száz holdat meghaladó birtokosok száma csupán 2165 és birtokuk terjedelme mégis nagyobb 3.722,110 hold, a melynek ráadásul még 30·52 százaléka nem is szabad, hanem kötött nagybirtok. Természetesen nagy lenyűgözését jelenti az a magyarságnak, midőn a Duna-Tisza közének magyar vidékein 189,921 száz hold alóli kis-birtokosnak is csak 2·8 millió hold és 4916 száz holdnál többet bíró tulajdonosnak is 2·6 millió kat. hold termőföldje van. Mig a Tisza jobb partján a száz hold alóli kis-birtokosok száma 145,768, birtokaik területe 1·8 millió hold; a száz holdon felüli birtokosok száma csak 1643 és birtokaik területe 2·4 millió hold, melyből 35·77% kötött nagybirtok. És a Tisza balpartján 204,650 kisbirtokosnak csak 2.607,819 hold; ellenben 3151 száz holdon felüli birtokosnak 4.207,000 hold termőföldje van, s ennek is 32% a kötött nagybirtok. Ez a megdöbbentő aránytalanság egyenesen lehetetlenné teszi az egész magyarságban egyedül expansionizmus parasztság rajainak kibocsátását s öntudatlanul előre megfojtja

a jövődő szaporodó nemzedékeit. Világos ez abból a statisztikailag bebizonyított tényből, hogy a magyarság szaporodása annál inkább csökken a magyar vidékeken, minél tömegesebben s kiterjedtebben jelentkezik a kötött és szabad nagybirtok egy-egy területen.

De még más nemzeti kár is következik a nagybirtokoknak az alföldek felé való huzódásából azonkívül, hogy gátolják a magyar parasztság természetes szaporodását. Nevezetesen, a magyarság által le nem kötött határterületeket újabban idegen államok alattvalói vásárolják meg részben, mint a Felsővidéken Tiergard, Hohenlohe, Heintze, Szlavóniában Lippe herceg s más porosz főurak. Ezek birtokaikra porosz tiszteteket, cselédséget importálnak, s a magyar állam testéből sok ezer holdat izolált porosz földdé tesznek. Újabban több mint egy millió hold magyar föld jutott idegen birtokosok tulajdonába.

Másrészt a magyarság birtoklásából kisiklott földet maga a tótság és oláhság vásárolja meg. Említettem már a népszámlálási legújabb adatokat, melyek a nemzetiségi intelligenzia erős növekedéséről tesznek bizonyosságot. Az intelligenziának megfelelően változás történik a perifériákon mindenütt a vagyonosodás arányában és a javak elosztódásában is: a magyarság kárára s a nemzetiségek javára. A mint értelmiségben és vagyonban tért veszít a magyarság, úgy hódítja meg az elvesztett tért a tótság és oláhság. Az ősi magyar földet szemünk láttára veszi meg, hódítja el a magyarságtól a tótság: kérem, Amerikában keresett s onnan hazaküldött pénzből! Részben pánszláv bankjaink pénzéből! Erdélyben pedig a megindult vagyonszere exponense a dákóromán bankok, első sorban az agilis Albina, nagy birtokvásárlásaival, telepítő programjával. Kiegészíti e bankok tevékenységét a tót, de főként oláh intelligenzia öntudatos munkája, takarékosága, előrelátó, kitartó czél felé törő nemzeti munkája, s vele egyidejűleg egyéni vagyonosodása. Így a nemzetiségi vidékeken elpusztult magyar közép- és nagybirtokosság helyét lassankint betöltik a porosz, tót, oláh, szerb, horvát birtokosok, a magyarság halálos ellenségei. És ez a 38 év óta kormányon ülő párt és kormányai büne első sorban. Mert a főuri, papi osztály politikai támogatásáért, talán közönyösségből, nembánomságból, a nemzet érdekei iránt való vakságból nem fordított időt, figyelmet és nemzeti erőt a magyarság védelmére. Nem volt

ideje a társadalom irányítására; sem a magyar nemzeti politika hirdetésére és érvényesítésére; a magyar közép- és nagybirtokoknak a határvidékekre való terelésére; a nemzetiségi bankok, nemzetiségi társadalom birtokszerzésének akadályozására, ellensúlyozására vagy teljes visszaszorítására! Ezért a felelősséget az uralkodó pártnak viselnie kell. A mint 1868-ban feladta Horvátország birtoklását politikailag s a mi még súlyosabb gazdaságilag, kulturailag és társadalmilag egyaránt: úgy folytatta vak politikájával a Felsővidék és Erdély feladását gazdaságilag, kulturailag és társadalmilag.

A magyarságnak ez elhanyagolása miatt Erdély nemzetiségei olyan erőre kaptak s a magyarság ott vagyoniilag, társadalmilag annyira megingott, hogy a nemzetiségek gazdasági és értelmi valamint társadalmi szervezetségükre támaszkodva, ma már erősen hiszik, remélik, hogy politikai elkülönítésüket a gyengülő magyarságtól kicsikarhatják.

A nemzetiségek e nagy, általános erősödésének bizonyítéka intelligenciájuk növekedése; a közép- és felsőiskolák nemzeti- ségi növendékeinek rohamos emelkedése. Bizonyítéka az a 150,000 hold föld, mely ujabban az oláh vidékeken az oláh közép-birtokos osztály tulajdonába került. Sőt ma már 7—800 holdas »oláh gentry« is keletkezöben van. Nagy erősödésüket bizonyítja, a megyei és városi önkormányzati testületekben való nagy térfoglalásuk. Bizonyítja az összes nemzetiségi választók megmozdulása s azon törekvése, hogy tót, oláh stb. nemzetiségi képviselőket küldjenek az országgyűlésre. A mi parlamentünk azonban eddig nem tudta megérteni »e nemzetiségi fecskéknek« a parlamentben való megjelenése valódi értelmét. A magyar természetet jellemző azon felfogással nyugtatta meg a néhány aggódókat valamelyik ősmameluk: »Csak hadd jöjjenek be minél számosabban, ha itt kibeszélhetik magukat, otthon majd csendben lesznek!«

Természetesen az a néhány »fecske« már eddig is bizonyította, hogy ügyüknek milyen jó szolgálatot tesz a parlamenti fórum magaslata, a honnan régi lokális körük helyett országos izgatást folytathatnak; kevés helyi hiveik helyett nagy nemzetiségi tömegek hallják meg szavaikat. Otthon pedig a helyett, hogy »hallgatnának«, a parlamenti tagság tekintélyével, sulyával teszik h a t h a t ó s a b b á, f o g a n a t o s a b b á szavaikat.

A magyar nemzet azonban nemzetiségeivel nem alkudhatik. Vagy győznie kell vagy el fog bukni, mert a nemzeti-ségi öntudattal, nemzetiségi külön kultúrával, szervezett nemzetiségi társadalommal, nagy vagyonu intelligens, nemzetiségi középosztálylyal bíró nemzetiségeit a magyarság sem beolvasztani, sem politikailag megnyerni s a magyar nemzet céljaihoz hűséggel kötni nem bírja mai eszközeivel. A magyarság csak számbeli többségével, vagyoni és értelmi felsőbbbségével tudhat uralkodni nemzetiségein. Ha mindezt hamarosan elérheti: akkor győzött! Ha pedig nem: akkor elbukott, még abban az esetben is, ha szaporodási erejének, vagyonosodásának és értelmi fejlődésének aránya egyenlő lenne a nemzetiségekével.

Mint láttuk, a magyarságból hiányzik a tömegeket megmagyarosító erő, s mint az utolsó 40 év tapasztalata bizonyítja, eddig hiányzott a nemzetiségi kérdés megoldását nemzeti irányban vezető helyes kormányzati és politikai érzék, kormányzati tudás is. A magyarságnak csupán a nemzetiségeket felülmuló erős szaporodási ereje maradt meg a multból s a művelődésre való erős hajlandósága. Azonban e kettőnek is utját állja két évtized óta a magyarság általános gazdasági válsága. A föld többé nem tudja eltartani s biztos megélhetés reményével nem tudja biztatni szaporodó fiait.

Csakis erőteljes és gyökeres gazdasági akció mentheti még meg a magyar nemzet jövőjének két főoszlopát: 1. szaporodó erejének fentartását, fokozását; 2. és vagyonban és értelmiségben, a nemzetiségeket tulhalmozó arányu kifejlődését.

Mert a magyar fajnak csupán asszimiláló erejére, mint az egységes magyar nemzet megalkotásának legfőbb eszközére biznunk a nemzeti, kulturális és fajbeli egység megteremtését nem lehet.

3. Ugyan lehet-e valami erős a magyarság beolvasztó hatása azon 13 vármegyében, a hol 10⁰/o-on alól; és azon 25 vármegyében és 4 tj. városban, a hol 30⁰/o-on alul van a magyarság létszáma? Rábizhatjuk-e nemzeti egységünk megalkotását csupán az asszimiláló erőre akkor, mikor a vegyes ajku vidékeken a magyar és a nemzetiségi parasztság még ugyanazon faluban is nemzetiségei szerint külön-külön lakik, egymástól nagyon idegenkedik, sőt még a házasságban való elvegyülése is, igen gyér. Az anyaországban az 1901. évi 170,316 összes házasságból csupán 6484 nemzetiségileg vegyes házasság

volt és az alig szaporodik ma is! Évtizedek, századok óta együtt élő, hasonló primitív foglalkozással bíró nép, mely évről-évre így nem tud elvegyülni s ennyire ragaszkodik a saját nemzetiségéhez, hogy még az ifjú hevület tüze sem tudja a másik iránt érzett idegenkedését legyőzni, vajjon desztinálva van-e az érzésbeli, szívbéli, társadalmi, politikai egyesülésre?

Jelenlegi viszonyaink között az egyetlen kapocs e népek között, intenzív, eleven, sokszoros, milliányi szálú kereskedelmi, ipari, gazdasági összeköttetés; az anyagi, társadalmi érdekek és szükségletek szoros kapcsolata lehetne: a nemzetiségek kielégített önhasználatára, Adam Smith híres panaceája. A magyar ipart és kereskedelmet azonban a bizonytalan, reménytelen jövő rejteke takarja.

4. Ha közvetlen bizonyítékunk van is arra, hogy a magyarság huzamos idő alatt ugyan, de kisebb nemzetiségi csoportokat mégis tud asszimilálni s mint ilyen intenzívebb, tervszerűbb, tudatosabb alkalmazás mellett igen becses eszköze a nemzetépítés munkájának; ma mégsem lehet a nemzeti épület főoszlopa s mint ilyen nem foglalhatja le azt a sok nemzeti erőt és értelmet, melyet a politikai felfogás mai iránya hajlandó rája költeni. Eredményesebb, fontosabb, hatásosabb eszközöket fosztana meg ezzel, biztosabb eredményektől.

A népszámlálási statisztika után, mint diadalmas eredményt publikálta a sajtó, hogy az utolsó tíz év alatt nemcsak nagyobb szaporodó-képessége folytán növekedett a magyarság, hanem a szaporodásban »nagy« része van a nemzet asszimiláló tulajdonságának is; s ha születési ereje oly aggasztó mértékben csökken is a magyarságnak, aggodalomra nincsen ok, mert hatalmasan működik »a nyelvi asszimiláció«, »mely elég biztosítékot nyújt arra, hogy a magyarság a jövőben természetes szaporodásának csökkenése esetén is meg tudja pozícióját tartani, sőt erősíteni.« Ez az állítás a következő számításon alapul. Az utolsó tízed alatt a magyarság születéseinek többlete által 942,000 lélekkel szaporodott, vagyis ha egyetlen magyart sem vesztettünk volna kivándorlás által, ennyinek kellene lenni a magyarság tíz évi szaporodásának. Tényleg azonban, kivándorlással vesztettünk mintegy 75,000 magyart, a kivándorlók 30 százalékát, a tényleges szaporodásra tehát marad 867,000 tiszta magyar. De a valóságban e szám helyett 1.231,000 lélek szaporulatot találunk, vagyis a születéseken

felül még 364,000 magyarral többet. »Ezt nem tudjuk másként megmagyarázni minthogy az idegen ajkuak nyelvi asszimilációja következtében jött létre.«

Az argumentáció kedvéért megjegyzés nélkül fogadjuk el, ezt a negatív uton nyert eredményt. Sőt, hogy a magyarság fényes jövőjét biztosító asszimiláló erejének kétségbevonásával mint nemzetrontó pesszimista ne vádoltassam, hajlandó vagyok elfogadni, hogy a magyarság ezután tízévenkint nem 364,000, de 500,000 nemzetiségit fog elmagyarosítani; ráadásul hajlandó vagyok feltételezni — de meg nem engedni — hogy közel 11 milliónyi nemzetiségeink közül 4 milliónak egyetlen végső politikai célja: a magyar nemzeti egység létrehozása és az erős nagy magyar állam megalkotása. Marad így fenn hét millió erős nemzetiségi öntudatu, ellenséges indulatu nemzetiség, a mit a magyarság, ha a fenti számítás, matematikai pontossággal évtizedről-évtizedre beválik, csak 140 év mulva asszimilálhatna. És ha elfogadjuk még azt az ellenvetést is, hogy az asszimiláció a mértani haladvány növekedését követi, tessék kiszámítani mennyi idő alatt jutna csupán ezuton a magyarság: fajbéli többségre; s azután a jelen, világpolitikai, világ gazdasági tendenciák irányával, valamint Magyarország világhelyzetével közjogi, gazdasági kulturális viszonyaival összevetve meggondolni, hogy lesz-e a magyar nemzetnek addig külső és belső nyugalma, míg a faji egység ilyen uton kialakulhat. Pedig az a veszély is fenyeget, hogy a nemzetiségi néptömegekben ma ösztönszerűen élő, szendergő nemzeti tudat felébred.

Azt pedig mindenki tudja, hogy öntudattal bíró nemzeti-ség fel nem olvasztható egyáltalán a magyarságban. Azt is tudja mindenki, hogy a szomszéd külföldi államok anyagi, erkölcsi, vallási, értelmi eszközökkel dolgoznak azon, hogy a magyarországi nemzetiségek nemzeti öntudatát ébren tartsák; jövőjükbe, a magyar állam szétrobbantásába s a Nagy-Szerbia, Nagy-Románia, Nagy-Illiria, Nagy-Csehország kialakulásába vetett fanatikus hitöket el ne veszítsék. Arra is utaltam már, hogy az idők szelleme és a jelen gazdasági rendszer, mint még kifejtem, formative működik az egynyelvü, egy fajü, egy gondolkodásü rokonnépek egyesítésén, tömörítésén.

A nemzetiségek vagyonosodásának, értelmiségének rohamos emelkedése; az 1—2 gyermekes rendszer; a magyarság általános születési százalékának, a nemzetiségek szaporodási száza-

léka alá való csökkenése; az Alföldön a tüdővész pusztítása; a megszületett magyar gyermekek felének elhalása; az orvos, bába, vízhiány, rossz, egészségtelen alföldi lakásvizonyok; főként, rettenetes kereseti viszonyok; a magyarság kivándorlása; a magyar társadalomnak mind ezekkel való nemtörődése: aligha alkalmasak az asszimiláció hatásának növelésére.

Világos, hogy a nemzetiségek megnyeréséhez s a faji egységet megelőző: gazdaság, érzésseli, társadalmi s általában erkölcsi egység létrehozásához is a mainál gyorsabb, hathatósabb eszközökre van szüksége a magyar nemzeti egységnek.

Világos, hogy a magyarság számára eddig elzárt, izolált »nemzetiségi területeket« melyeknek idegen nyelvű, idegen fajú, szokású, idegen értelmiséggel bíró népe alig érezheti 5—10%-nyi magyarság hatását: fel kell nyitni. Ez idegen népterületeket hozzáférhetővé kell a magyarság tömege részére tenni külső kapcsolatok, ipari, kereskedelmi, forgalmi munka, pénzügyi, ipari összeköttetések által. A virágzó gazdasági élet, a nagy és sokféle gazdasági vállalkozás, lehetővé, szükségessé teszi, hogy a közlekedés s munkaalkalmak révén az előbb izolált s hozzáférhetetlen tót, horvát, szerb, német, oláh területek, községek, városok lakossága ezereinkint magyar vidékre kerüljön, vagy viszont a magyarok ezerei a nemzetiségi izolált vidékeken találjanak állandó foglalkozást, állandó keresetet, megélhetést, családostól. Ennek eredménye az lesz, hogy az idegen nyelvű, fajú, vallású nemzetiségek népe s a magyar nép érintkezésbe kerül egymással. Olyan emberek, kik előbb nem is tudtak egymásról, összeköttetésbe jutnak. Cserekereskedés, üzleti összeköttetés, barátkozás, egymás nyelvének eltanulása, rokonsági kötelékek keletkeznek az anyagi élet kapcsolatai révén idegen nyelvű nemzetiségeink és magyar népünk egy-egy kisebb-nagyobb része; egy-egy kerétszeti telep, ipari vállalat népe s a körülötte élők között.

A mai teljes közömbösség helyét érdeklődés váltja fel a magyar népben s nemzetiségi népünkben is olyan vidékek, emberek, dolgok, vállalatok stb. iránt, melyek iránt előbb nem is érdeklődtek; melyekről azelőtt semmit nem tudtak. Így hidalja át az idegen nemzetiségű néptömegeknek: idegen nyelve, szűkkörű érdeklődése, szegénysége, igénytelensége, tudatlansága által teremtett közönyét, ellenségeskedését az anyagi érdekek, a megélhetés, a munka által létreho-

zott sokféle, szoros gazdasági kapcsolat. A nemzetiségi vidékekre vitt magyar vagy részben magyar munkás-ság vagy megfordítva, a magyar környezetbe kerülő munkás-ság így lesz vezetőjévé, mint a villamos vezeték a villamos-áram-nak: a magyarosítás, a beolvasztás folyamatá-nak, áramlatának. Ezért van sürgősen szüksége a magyar-ságnak, nemzeti egysége megalkotásához: a gazdasági önálló-ságra, hogy kimozdithassa izolált helyzetéből, érzésseli elfogult-ságából nemzetiségeit. A gyakori érintkezés legtöbbször enyhíti az ellentéteket, csiszolja, önmérsékletre tanítja az embereket s népeket.

5. És különösen sürgős szüksége van a magyarságnak a gazdasági önállóságra a fentebb érintett szemponton kívül még azért is, mert a mai magyarságnak egyetlen biztos főoszlopát: a magyarságnak, a nemzetiségeket eddig felülmúló szaporodási kapacitását is, sajnos több veszedelem fenyegeti.

a) Így a magyar férfiak későn házasodnak s termékeny-ségüket hamarabb elvesztik, mint pl. a társországok férfiai, kik korábban házasodnak. Az ötven éven felüli korban házasodott apák száma is jóval nagyobb, vagyis ter-mékenységi koruk jóval hosszabb, mint a magyaro-ké. Az anyaországban a 24 éven alóli apák száma 6·9 százalékot, az 50 éven felüli apáké 2·8 százalékot tesz; míg a társországokban az első 12·4, az utolsó 3·5 percentet.

b) Ha a magyarok születési százalékát összevetjük a nem-zetiségek születési arányszámaival: a magyarság hátramaradása itt is szembetűnő lesz. A magyarság születési arányszáma 0·3-al kisebb, mint az összességben elfoglalt aránya. Így a tót nemzetiség születésére, igen nagyarányu férfi — kivándorlása ellenére is — az összes születéseknek 13·3 százaléka esik, holott maga a tótság, az összes népesség-nek csak 11·9 százalékát teszi. Hasonlóan a horvát, szerb születések száma szintén nagyobb az összes népességben elfog-lalt arányszámuknál.

A születések rohamos hanyatlása a nyolczvanas évek óta állandó és következetes. És pedig annál nyugtalanítóbb, hogy épen a magyar fajú gyermekek születése csökken rohamosan. Így az 1881—1890. évtized alatt a Magyar-birodalomban átlagosan véve, évente minden ezer lélekre 44·2 élve születés esett; 1891—1895. évi átlaga már csak: 41·7; 1896—1900. évi átlaga: 39·1; és 1901. évben minden ezer

lélekre csak: 37·8 születés esett és 1903-ban 37. Még feltűnőbb a hanyatlás, ha a horvátok nélkül, csupán a magyarországi ezer lélekre eső viszonzyszámokat vizsgáljuk, ezek ugyanazon időre: 44·1; 41·7; 39·2 és 1901-ben már 37·6. A születések e rohamos hanyatlását a nehéz megélhetés, a szűk gazdasági viszonyok, a kereseti alkalom hiánya, általában nagymértékű gazdasági elmaradottságunk okozza, semmint a magyar faj életerejének hanyatlása. A magyarság fája életerős, de az állandó szükség, a keresethiány, a kevés munka, a bizonytalan kereset miatt s a gyermekek jövője miatti aggodás következtében: a Dunántul vármegyéiben, Somogy, Tolna, Baranya, s az Alföld, a Sárköz magyar népében veszedelmesen terjed az 1—2 gyermek-rendszer és a teljes magtalanság szörnyű veszedelme.

c) A magyarság születési arányszáma, vagyis a faj termékenysége azonban, e kedvezőtlen tények mellett is biztató lehetne, ha a magyarság propagatív erejét gátló gazdasági okok hamarosan megszűnnének s a javuló anyagi helyzet segitené a táplálkozás, a lakásviszonyok, a közegészségügy, az erkölcsiség javulását s az értelmesség terjedését. A mai viszonyok között azonban a természetes szaporodás kedvező arányát nagyon letöri a halálozások nagy száma.

Általában hazánk népességének halandósága, egészséges klimánk s tulnyomóan östermelő foglalkozásunk ellenére is, kétakkora, mint pl. a jobbadán gyárakban élő, kedvezőtlen klimájú Anglia halandósága. Ennek oka jórészt az ottani lakosságnak jobb keresete, jobb táplálkozása, értelmesebb volta; a közegészségi viszonyoknak rendezettebb állapota. Az angol férfi- és nőmunkás produktívusa 3 évvel hosszabb, élete átlag a férfiaknál 3, a nőknél 5 évvel hosszabb, mint volt pl. öt évtizeddel ezelőtt ugyanott; sőt még a nők anyasági képessége is átlag három évvel kitolódott. Mi még csak ott tartunk, a hol Anglia 100 év előtt volt. De nálunk is az egyén anyagi viszonyai annyira befolyásolják egészségét, hogy egy rossz termés után észrevehetően erősebb a halálozási arány, mint egy jó termés után. A májusi esők és szelek járásának szeszélyétől lehete függővé tenni egy nagyra hivatott ország teherképességét, a házasságok, születések, halálozások számát továbbra is: gondolkozzanak rajta e nemzet kötelesség-mulasztó politikusai!

Magas halálozási arányunkat a gazdasági okok, a közegészségügy ázsiai elmaradottsága mellett, mégis a rendkívüli gyermek-halandság szökteti fel. A gyermek-halandság egyenesen megdöbbentő nálunk. Csak Oroszországban rosszabbak az állapotok. Nálunk majdnem minden öt halottból három, öt éven aluli gyermek-halott! Így az 1891—1895. ciklus évi átlaga szerint 297,254 öt éven aluli gyermek halt meg, az összes élve születetteknek majdnem fele. Míg az összes halottaknak 52·5 százaléka gyermek volt; 1901-ben a hét éven aluli elhunyt 238,300 gyermek, az összesnek 48·5 százalékát tette. A statisztika így a gyermek-halandság látszólagos csökkenését mutatja, mert az 1901. évben 70,000 gyermekkel kevesebb halt el, mint tíz év előtt. A gyermek-halálozás e csökkenését azonban: a születések erős apadása okozta. A hol kevesebb gyermek születik, szám szerint kevesebb is halhat meg; a halálozási arány azonban változatlanul kétségbeejtő.

Annál veszedelmesebb csapás ez a magyarokra, mert a gyermek-halandság a magyar területeken pusztit legjobban s a más faj vidékeinek viszonylag csak a szele jut. Minden évben egy-egy egész hadsereget veszítünk el, tehetségben, munkaerőben, fajban, propagatív képességben. S a legrettenetesebb, hogy ezekkel a társadalom sem, a törvényhozás sem törődik odaadással, aggódó gondossággal, cselekvő szeretettel. A parlamenti pártok, sőt apró képviselők egyéni érdekei is a parlamentnek több idejét, érdeklődését kötik le, mint a magyar nemzet jövőjét, törzsét megtámadó veszedelmek tárgyalása, okainak feltárása! Művelt országokban hasonló bajról parlamenti bizottságok ujjnyi vastag jelentése s a kormányzat lázas tevékenysége igyekeznének a baj megszüntetésére; s az ellenérték nélkül élvezett papi és arisztokrata milliók szintén társadalmi uton sietnének a bajok orvoslására. De nekünk sem pénzünk, sem érdeklődésünk nem terjed ki a közügy, a nemzet jövőjét biztosító intézkedések (orvos, bába, néplakások, népiskolák) létrehozására.

d) És mégis csudálkozik a »köz« irányító embere, ha hallja: (mert ő »nem ér rá« tanulmányozni a nemzet s a nép bajait) hogy a születések fogynak, a halál dusan aratja véreiket; tüdővész, járvány, keresethiány, tudatlanság a nagyokat; gondatlanság, közöny, betegség az apróságokat. Hadd pusztul-

janak — mondja a nép — kevesebb a kenyér után esengő szája, kevesebb a nyomorgó éhező! Mig a nép értelmesebbje vállalkozóbb, munkaerőben értékesebb része vándorbotot vesz, itthagya hazáját, melyben nincs semmi más öröme, mint az adófizetés és nyomorban tengődés. A nép magára hagyottan, a hatóság, a pap, az értelmi osztály érdeklődése nélkül, a közigazgatás figyelme, gyámolító segítsége nélkül, erkölcsi fegyelem nélkül küzködik nehéz sorsával; nem csoda, ha hite, reménye megrendül, ha elhagyott, igavonó állati sorsa ellen fellázad! Tessék végigjárni az Alföld községeit s a hatósága, papja, értelmi osztálya által magára hagyott, a népboldogító körmei közé jutott derék, szerencsétlen magyar parasztot megfigyelni! A néppel nem törődő értelmi osztály, panaszkodik a leghangosabban ott a miatt, hogy a nép lelkét, gyom és gaz veri fel; az elhanyagolt néplélek buja televénye tiszta mag helyett gyomot terem! Igazságos ez a panasz? Ugyan kik, államférfiak, papok, tanítók, írók, szántogatták félszázad óta a magyar nép szellemi barázdáit? Kik ültették bele cselekvő szeretettel, türelemmel, lelkes buzgalommal, a fölvilágosodásnak, az erkölcsi, gondolkodásbeli nemességnek magvait? Kik munkálták önzetlen szeretettel, önfeláldozással e nép, e nemzet anyagi boldogulását? Mutassanak rá a jajgatók ezekre; mutassanak az iskolák, népkönyvtárak százezreire; a néplakások, kisbirtokok telepeire; az értelmiség önzetlenségére, szeretettől áthatott vezetésére; mutassanak rá az értelmi osztály és köznép folytonos szellemi, társadalmi összeköttetéseire; az elmulasztott ezerféle kötelességre s ha megtettek minden kötelességet, nem mulasztottak semmit, akkor, azután vádolják a népet! Mert Széchenyi szerint: »A magyar társadalomban mindenki tartozik pénz-, idő- és észbeli tehetsége szerint forrón s állhatatosan járulni a közjóhoz!« A magyar vezető osztály kötelességét elmulasztotta a néppel szemben és mégis a nemzetalkotás nagy munkáját, az elhanyagolt magyar nép asszimiláló erejére bizza s attól várja.

Nemzeti és társadalmi egységünk megalkotója: gazdasági önállóság.

A magyar egységes államnak s az önczélú, önsúlyu magyar gazdasági rendszernek több nemzetközi és nemzeti akadálya van. Mint láttuk, a körülöttünk élő idegen államok rokonnépei belső ösztöntől, öntudatos törekvéstől, gazdasági kényszerüség-től, politikai szükségétől ösztönöztetve: gazdasági és a hol lehetséges politikai nagy egységekben óhajtanak egyesülni. A világbiró fajok, világállamok, világot átölélő gazdasági hatalmak létrehozása, a rokonfaju, ma még külön egységekben élő nemzetek egyesülése által: épen olyan uralkodó történelmi gondolata a huszadik századnak, mint a nemzeti egység; nemzeti, német, olasz, magyar, szerb, bolgár, román, stb. államok megalkotásának gondolata, uralkodó, vezető iránya volt a mult század politikájának. Európában minden apró nemzetecske, még a kis balkáni államok is, megalkothatták, önálló, egységes nemzeti államukat. Magyarországnak szerencsétlen örökségül hagyta itt a tizenkilencedik század a nemzetiségi kérdést; a nemzeti egység, állami egység megteremtésének óriási feladatát; s melléje a nemzetközi politikai önállóság; s az önczélú, önsúlyu, magyar gazdasági egység, gazdasági teljes önrendelkezés kivívásának; s a saját lábán járó, önálló, nem kopizáló magyar nemzeti kultúra megalkotásának óriási feladatait.

Nemzeti egységünket veszélyeztetik a határainkon belől nagy tömegekben csoportosult idegen nyelvű, idegen fajú, irántunk ellenséges érzésű, ellenséges czélú nemzetiségek, kik megtagadnak a magyarral minden közösséget, a magyar államot ellenségüknek tekintik, a magyar kultúra hatását nem érzik, iránta nem fogékonyak. Ezen nagyobb részében ellenséges indulatu nemzetiségek, kisebb-nagyobb tömegekenkint

beolvasztás czéljából való körülkerítésének, egyes tömbök izolálásának lehetősége is kizártnak tekinthető mai gazdasági viszonyaink között, mert e tömegekben élő nemzetiségek sok helyen meg nem szakított népegységet alkotnak a Magyarország határain túl önálló államokban élő német, oláh, szerb, cseh, tót, rutén-orosz nemzeti nyelvvel és irodalommal s főként nemzeti öntudattal bíró rokon-népeikkel: a kikkel a sűrűsödő ipari, kereskedelmi összeköttetések révén, a magyarországi nemzetiségeknek mindig növekedő, nagyobb tömegei jutnak gazdasági, szellemi és személyes érintkezésbe, kapcsolatba. E fokozottan erősebb kapcsolatok semmiképen sem alkalmasok a nemzetiségi öntudat, nemzetiségi elszakadó törekvés csökkentésére, elorvasztására, kiölésére.

A nemzeti egység megalkotása elé, Magyarország nemzetközi politikai helyzete s az őt körülvevő európai gazdasági rendszerek el nem hárítható akadályokat gördítenek. Ezen akadályok legyőzésére s a nemzetiségek túlhalmozására a magyarságnak nincs meg most a kellő létszáma. Állami, társadalmi és kulturális szervezetsége kezdetleges és gyöngé, legalább is alkalmatlan arra, hogy a nemzetalkotás tervszerű munkáját társadalmi, politikai, kulturális és gazdasági támadó előrenyomulással egyszerre és együttes közreműködéssel most azonnal megkezdje, végezze. Sőt, a mi példátlan a történelemben — csak Gladstone akart egyszer hasonló botlást elkövetni — a történelmi múlt tanulságainak ellenére, a liberalizmus ragyogó ábrándjaitól hevitve, elvakultan alkotott s elnagylelkűsködött nemzetiségi törvények, melyek összhangban voltak ugyan a kor divatos doktrinér-szabadelvűségével, de nem vetettek számot a csalódás eshetőségével s a belőle következő óriási veszedelmekkel, e törvények kötött karokkal szolgáltatták ki a nemzetet ellenségeinek. Hathatós védelmet tehát a nemzetiségi törvények eleve kizártnak.

A nemzet baját még inkább súlyosbitja a közjogi viszonyunkból eredő sokféle komplikáció; Ausztria minduntalan zavarja s gátolja e nemzetet, nemzetépitő munkájában. Mivel a magyar politikának, sem a kormányzó, sem az ellenzéki politikának nincsen évtizedekre megállapított, részleteiben kidolgozott kormányzati és ellenzéki munkaprogrammja, inkább csak ad hoc előrángatott, vagy a viszonyok által felvetett kérdések foglalják el idejét, ezért Ausztria gazdasági, politikai inzultusainak

könnyen felül a magyar politika. És egy-egy közjogi sérelem miatt lángba borulva: elfeledi a nemzeti jövőnek minden nagy célját és súlyos feladatát; feledi a nemzetalkotás sok, nagy kötelességeit: boszút libegő haragos kitörésekkel, negatív közjogi panaszkodással, tiltakozással fecsérli a nemzetnek konstruktív munkára hivatott erejét s becses idejét.

A magyar politika jó félszázad óta feledi azt a mindennapi igazságot, hogy »szárnyas idő hirtelen elröpül« s a tűnő szárnyakon elillant percek, órák, napok, évek, évtizedek soha vissza nem hozhatók. Nem veszi észre a körülöttünk keletkezett új világot, új életet, új eszméket, új törekvéseket! Nem látja, hogy a négyszáz éves sirlalmi politika összes romantikus mellékleteivel, feliratozásaival, tiltakozásaival; a priori elvek hangoztatásával; argumentum nélkül hirdetett pártprogrammok üres eldeklamálásával: történeti muzeumba való becses ereklye; de a közéletben éppen olyan divatját mult, felesleges és káros, mint volna ma a páncél viselése! Nem látja a magyar politika egyik részen sem, hogy »az államok politikája, a történet nagy irányító gondolatai és a kollektív erkölcs alapvető irányzatai nem érzékfölötti társadalmi eszmékből fakadnak, hanem a gazdasági viszonyok prózai alapjából törnek elő«.

Az alkotó munka helyett henye tiltakozásból élő, dologtalan politika, hogyan vehetné észre a nemzet jövőjét fenyegető bajokat? Egy német nyelvű átirat miatt hetekig háborgó böles politika csak nem borulhat lángba, azért csak nem önti el a keserűség, mikor látja, hogy a nemzet jövőjének egyetlen alapja, a magyarság propagatív és asszimiláló ereje gyengül; hogy a magyar fajú gyermekek születési arányszáma két évtized alatt leapadt 45-ről 37-re: s az élve szülötteknek fele öt éves kora előtt elhal: évente huszezer egészséges színmagyar ember kivándorol; 45—50 ezer tüdővészben elpusztul?!

Micsoda parányi semmiség mindez a nagy, közjogi kérdésekhez viszonyítva! Politikus névre számottartó férfiú törődhet-e a statisztikusra tartozó ilyesféle nevetséges dolgokkal? Ez az uralkodó szomorú közfelfogás nálunk.

A nemzet termelő részének nehéz megélhetési viszonyai; a kereseti alkalom hiánya; a közegészségügy és iskolázás elmaradottsága; a terhek vészthozó arányu növekedése; a föld ijesztő eladósodása; s az Ausztria iparának évente fizetett

900 millió rabsági adó: megérlelték a halálra a mindig alkuvó s a nemzet gazdasági jövőjét elalkuvó politikát úgy, mint a nemzet erejét, idejét negatív, haszontalan siralmi panaszokban pazarló avult politikát egyaránt. Nem letagadó és tagadó, nem »osztrák« avagy »kurucz« »politikára« van e nemzetnek égető szüksége, hanem e nemzet életének, jövőjének gazdasági és kulturális alapjait lerakó, folytonos, szakadatlan alkotó gazdasági munkára!

Nem hatvanhét, nem negyvennyolcz a kérdés: hanem a kenyeret adó a tizeknek, ezereknek, millióknak kenyeret, jólétet, biztosító munka miként való megszerzése ma a kérdések kérdése! Minden nemzeti kardbojtnál, minden kicsikart »nemzeti vívmánynál« többet ér, mert a nemzet jövőjének erősítését szolgálja, ha gondoskodik a magyar politika a kivándorolni készülő magyarság életfeltételeinek biztosításáról. Tíz-husz itthon tartott magyar is többet ér az egész ármádia magyar kardbojtnál s egyéb nemzeti vívmányainál. A magyar hadsereg az előzetesen megteremtett és kifejlesztett gazdasági önállóság nélkül: igazi értéket nem képvisel a nemzetre nézve; még a nemzeti souverénitás s a magyar állam egységének, majestasának a magyar hadseregben való éreztetése, bizonyítása szempontjából sem. Ellenkezőleg óriási költségekkel súlyosítják a nemzetnek már-már elviselhetetlen s anyagi erejét minden produktív beruházástól elszívó, fölemésztő terheit.

Az egyetlen értékes nemzeti vívmány: a gazdasági bajok s a belőle eredő társadalmi válság megszüntetése lehet! Mert a politikai, társadalmi, kulturális organizmus gyökere, ha tetszik épületének alapja az anyagi élet. És azért a gazdasági politika nálunk nem pusztán gazdasági, hanem általános politikai társadalmi, kulturális és nemzeti jelentőséggel bír. A magyar faj nemzeti, társadalmi és politikai felsőségét nemzetiségei fölött csakis úgy alapíthatja meg, küzdheti ki, ha számban is, vagyonosságban és intelligenciában is, felülmulja nemzetiségeit. A magyar faj természetes szaporodása eddig az alföldi és dunántuli földművelő parasztságon nyugodott. Ez a 16—20 vármegyében élő s legszaporább magyarság pedig mezőgazdasági foglalkozással birt s bir tulnyomólag ma is. Igazán csak ez szaporodott s ez biztosította a magyarságnak azt az előkelő helyet, melyet szaporaságával a nyugat-európai népek között elfoglalt. A magyarság bebizonyi-

totta, hogy életerős, ifju, nagy jövőjü faj. A nemzetiségi vidékeken, a hol a mezőgazdasági foglalkozás nem biztosítja egy a lakosság megélhetését, a magyarság terjeszkedő, szaporodó ereje csekély és gyengül is folytonosan a tartós kivándorlás, a termékenyebb vidékek felé való huzódás, a városokba vonulás és nehéz megélhetés miatt. Erdélyben s a Felsővidéken a népesség természetes szaporodásának alapja már jó idő óta a földmivelésről áthelyezkedett a kézművesiparra, bányászatra, erdészetre, állattenyésztésre. Még a folyók termékenyebb völgyeiben lakó magyarság is, különösen a székely nép, kénytelen volt ipari foglalkozást is üzni, hogy megélhetését biztosítsa, mert a földmivelés a családot el nem tudta tartani. Az ipar és mezőgazdaság együttesen szolgálták a nép eltartásának, megtermékenyítésének s a magyarság terjeszkedésének feladatát. Mióta pedig kissé megnövekedett ott a magyarság száma s a régi kézműves- és házi ipart az osztrák ipari verseny tönkretette: az erdélyi magyarság, székelység szaporodó, terjeszkedő ereje stagnál és hanyatlik. Csakis az önálló vámterületen nyugvó független magyar gyáripár és szervezett kisbirtok-rendszer mentheti meg az ottani magyarságot és tarthatja meg Erdélyt a magyar nemzetnek.

Az Alföldön, a Dunántul s általában a Dráván és a Királyhágón innen a magyarság eddig kizárólag a mezőgazdaság alapján fejlődött; örvendetes szaporodási arányait a mezőgazdaságnak köszönhette. Másfél évtized óta azonban a magyar parasztság egészséges, természetes szaporodási erejét gazdasági bajok gátolják: gazdasági eredetű betegségek örlik a magyar nemzet élete fáját. Mert a parasztság földszerzésének, terjeszkedésének, a parasztbirtokok, a kis- és középbirtokosság keletkezésének, továbbá a mezőgazdaságról, a kerti gazdálkodásra való áttérésnek: utját állják épen a legmagyarabb és legtermékenyebb vidékeken a kötött és szabad nagybirtokok, hitbizományok, egyházi, községi uradalmak. A földmives magyarság születési csökkenésének, nagy halálozási arányának, az 1—2 gyermekes rendszernek, szóval a magyar faj jövődjé rendszeres kiölésének, pusztításának részben ez az egyik oka. Különb, bizonyos határon túl, a földművelés belső természete is korlátozza a népesség nagy szaporodását.

Másik oka pedig a nép nagy szaporodása, a változott életviszonyok; a megnövekedett szükségek és igények, melyeket

nem elégíthet többé ki a földmivelő foglalkozás; a városi lakosság növekedése és a nép változott kedve, nagyobb értelmessége: mind együttesen egy erőteljes, munkára alkalmas és munkára hajlandó, nagyobb, biztosabb és folytonosabb, télenyáron, egész éven át tartó foglalkozás után esengő nagy néptömeget hoztak létre. Ez a néptömeg független a földtől; szabadon hullámzó munkaerőt képvisel ez, mely oda ömlik, a hol munka kínálkozik, a hol több alkalom van a keresetre. Ez a népszaporulat munkaerejénél, értelmességénél és kedvénél fogva, épen a legmagyarabb vidékeken alkalmas is, vágyakozik is, az időszakhoz kötött földmivelésnél állandóbb foglalkozást, keresetet adó, ipari, bányászati, kereskedelmi stb. munkára. A terjeszkedésében, földszerzésben gátolt s a földtől elszakadt, városokba huzódó, hullámzó nagy tömegek — a magyar parasztságnak több mint fele — nem tud többé megélni a földből. Az utolsó 15 év alatt a magyarság születési átlagos arányszáma 45 ről leesett 37·1-re. Bizonyítja ez, azt az eddig semmi figyelemre nem méltatott szükségét, hogy a magyarság terjeszkedését gátoló, a születések hanyatlását előidéző, gazdasági bajok orvoslására, megszüntetésére: nem elégés ma már a szabad és kötött községi, egyházi, hitbizományi birtokok felszabadítása és parcellákba való felosztása. Ma már a magyarság propagatív erejének szabad fejlődése s a magyar fajnak a nemzetiségeket túlhaladó szaporodása, vagyis a magyar faj, magyar nemzet, magyar állam, biztosítása: egyidejű parcellázással és magyar nagyipar teremtésével érhető el. A maga nagyszabásu telepítést nem kíséri a magyar városokban, Erdélyben és a Felsővidéken nagyszabásu ipar teremtés: addig a magyarság szaporodása, vagyoni és kulturális kifejlődése nincs biztosítva; addig a magyar nemzet jövőjét állandóan fenyegeti a nemzetiségek nagy szaporasága, vagyonosodása, értelmi gyarapodása és társadalmi, politikai szervezkedése. Ha pedig a magyarság természetes szaporodás dolgában visszaesik, a mint nagyipar és szélesebb rétegű kisbirtokosság nélkülökvetlenül vissza kell esnie, a nemzetiségek szaporodása mögé: akkor a magyar nemzet sorsa eldőlt, az egységes magyar nemzeti állam, egységes magyar nemzet problémája megoldott. A ma egészségesnek látszó magyar nemzetet

akkor nemzetiségei néhány évtized alatt menthetetlenül összetörnek. Sőt a magyar nemzet és magyar állam bomlása még azon esetben is okvetlenül bekövetkezik, ha a magyarság szaporodó ereje egyenlő lenne a nemzetiségek szaporodásával.

A magyarság számbeli többsége, vagyonbeli és értelmi felsőbbbsége nélkül a magyar faj uralma megszűnik okvetlenül; a magyar állam összetörnek a külső germán és szláv nyomás s a belső nemzetiségi széthúzás, szeparatizmus következtében. A világtörténelem összes erői; a huszadik század most jelentkező nemzetbontó s nemzetalkotó politikai és gazdasági áramlatai; a magyar föld világhelyzete, a magyar föld geográfiai viszonyai: a magyar faj belső, nemzeti tulajdonságai; a magyar állam nemzetiségi viszonyai mind azt követelik, hogy itt egy számban és vagyonban nagy egységes magyar nemzet, magyar nemzeti állam keletkezzék. Csakis egy önálló gazdasági léttel bíró, erős, szaporodásában gazdasági bajok által nem korlátozott, erőteljes, értelmes, egységes magyar nemzet élhet e földön meg, mely 18 század óta az egymással küzdő különféle világhatalmi áramlatoknak ütköző területe.

Az értelmileg s számbelileg nagygyá fejlett magyarság kifejlődésének pedig egyetlen alapja a gazdasági önállóság, az önsúlyu, önczélú, magyar gazdasági egység. Ez biztosíthatja a magyar Alföldet és Dunántúlt a földmivelő magyar parasztságnak, a mely földmivelő, kisbirtokos parasztság állandóan épességben tartja a szabadban élő, edzett, erőteljes, ipari foglalkozások és városi élet által nem degenerált östaminát, mely erőteljes, teljesen ép földmivelő nép nélkül itt e földön egyetlen állam fenn nem állhat huzamosabb ideig.

Másrészt az önczélú, önsúlyu, magával korlátlanul rendelkező magyar gazdasági egység teremtheti meg a magyar nagyipart és kereskedelmet, a magyar tőkét és vállalkozást, melyek együttesen lehetővé teszik a magyarság propagatív erejének teljes kifejlődését; megszüntetik a kivándorlást, az óriási halandóságot. Mert akkor nem csupán a föld lesz kénytelen előteremteni az állami, társadalmi élet s az egyén minden szükségletét. A megteremtett nagyipar fokozza a belsőfogyasztást, ezzel fokozódik a meglevő mezőgazdasági osztály jóléte gazdaságilag. A gazdasági jólét elősegíti az egészséges, természetes életet élő mezőgazdasági osztály számbeli gyarapodását. A földmivelés és ipar, a megsokasodott munkaalkalom általában

megszabadítja a szülőket az utódaik, gyermekeik anyagi megéléséért, eltartásáért érzett aggodalmaktól s elhárítja a gyermekkorlátozás gazdasági okát. A gazdasági jólét terjedésével, azaz a kisbirtok szaporításával s az iparteremtéssel tehát szorosan összefügg a magyarság számbeli szaporodása. De összefügg azzal az állam és nemzet gazdasági, politikai jövője is. Sőt egyenesen attól függ. Mert ipar nélkül, a magyar föld terményeit ez ország lefokozott fogyasztóképessége nem tudja felszívni és feldolgozni. Kénytelen földje terményeit külföldre vinni s ott a szállítási bért fizetve, olcsóbban eladni, hogy az érte kapott pénzen, külföldi osztrák ipari czikkeket vásároljon. Így a magyar föld élelmi és nyersterményeit s az érte kapott jövedelmet a magyar nemzet a külföldnek, főként Ausztriának adja, azzal Ausztriát gazdagítja, Ausztria erejét növeli, gyarapítja, önmagát elszegényíti.

Míg önálló magyar ipar teremtése esetén: a ma külföldi iparárukért évente kiadott ezermillió korona jobbadán Magyarországon marad; magyar gyáraknak, magyar munkások millióinak biztosít megélhetést, boldogulást, a magyar nemzeti vagyont gyarapítja; nem úgy mint ma, midőn mindezt legnagyobb ellenségének: Ausztriának gyarapítására fordítja. Csak önmagáért élő, önzélu magyar gazdasági rendszer biztosíthatja a nemzet jövőjét; csak ez tudja megteremteni az önálló, magyar nemzeti kulturálla anyagi alapjait. Földmivelő, számában hanyatló magyarság sohasem produkálhat önálló, virágzó, nagy és magyar kulturát. A nagy nemzeti kultúra: a gazdasági fejlődésnek lehet csak betetőzője, megnevesítője. A nemzet kifejlett és anyagi kielégítést talált termelő erejének fölöslege s az anyagiakban megelégült nemzeti lélek, szellemi életszükséglete: közösen válthatják ki, teremthetik meg a nemzet szellemi tulajdonságaiból nagy kulturáját.

A magyar hivatalos, kormányzati és ellenzéki politika elmulasztotta az elmúlt 38 év alatt a magyar gazdasági önállóság megteremtését, sőt elmulasztotta kidolgozni a gazdasági önállóság programját is, pedig hasonlíthatatlanul könnyebb lett volna az, a saját ipari élete fejlesztésében lekötött német, osztrák, orosz nemzetek között 1880 vagy 1890 után: mint a világelexporttal bíró német ipar; hatalmasan fejlődött osztrák ipar és ujabban kibontakozó orosz ipar; továbbá az 1890 óta hihetetlen mértékben elhatalmasodott, kiterjeszkedett yankee

ipar versenye, nyomása közben lesz 1907 után. Midőn a szabadkereskedelem uralma idején nemcsak Ausztria, de Németország és Nyugat-Európa fogyasztópiacza nyitva állott a magyar mezőgazdaság terményei előtt s midőn erős talajjal bíró kisiparunk biztos alapot kínált a továbbfejlesztésre. Az önálló ipar megteremtésének jó alkalmát a hivatalos politika nemcsak elszalasztotta, sőt bűnös tétlenséggel elnézte, melyért felelőséggel is tartozik, hogy mint pusztul el a középbirtokosság a határvidékeken; bűnös elfogultsággal, a felsőosztályok politikai támogatásáért mozdította elő a nagybirtokoknak a határvidékről az ország szívébe, a magyarság fő lakóhelyeire való betolakodását s ezáltal a magyarság szaporodásának meggátlását; vaksággal engedte át a tért a nemzetiségi területeken a gyarapodó nemzetiségeknek, alkalmat adván ezzel a magára hagyott és céljaiban nem gátolt, nem ellensúlyozott nemzetiségeknek: nemzetiségi és erős középosztály teremtésére, a nemzetiségi társadalom szervezésére.

A magyar politika az utolsó néhány év alatt kezdi csak észrevenni végzetes mulasztását, érzi felelősségét s mind gyakrabban hangzik fel a parlament minden pártjában a követelés: »szigorítani kell a nemzetiségi törvényeket«; »meg kell nyírítani, vissza kell venni a nemzetiségeknek adott jogokat«. Nem arra gondolnak, hogy a gazdasági okok miatt elgyöngült, tért vesztett magyarságot gazdaságilag megerősítsék, új kereseti ágak nyitásával, a termelés kiszélesítésével, a magyar faj propagatív ereje szabad kifejlődését lehetővé tegyék: az elpusztult középbirtokos osztály helyét új iparos, kereskedő, tőkés középosztályllyal pótolják; a vagyonilag és értelmileg erősödő nemzetiségeket a magyarság vagyoni és értelmi felsőbbségével visszaszorítsák, hanem e helyett a nemzetiségi törvények revíziójára, a 40 év előtt adott jogok elkobzására gondolnak a haza bölcssei.

Vizsgáljuk meg, vajjon a bonyodalmas, roppant fontosságú nemzetiségi kérdést megoldhatja-e a magyarságra sikeresen ez a politika; ez a szervezetlen társadalom; e szegény, mert idegen állam gazdasági rabigáját nyögő nemzet; tudatlan, szaporodásában szegénysége által gátolt magyar nép? Egy gyengülő intelligens elemeiben, vagyoni erejében hanyatló magyar nemzet; érszakpolitikájával megalkothatja-e a nemzeti egységet; a magyar államhoz csatolhatja-e véglegesen, az

elszakadás, külön nemzeti érvényesülés vágyának, törekvésének teljes kiölésével: az értelmiségében vagyoni erejében növekedő nemzetiségeket? A nagylelkű szabadelvűség sikertelen politikáját felválthatja-e: az erőszak veszedelmes politikája? Követheti-e a megbocsájtást, az üldözést? A megfontolatlan jogkiterjesztő és szabad érvényesülést biztosító politikát: az oktalan jogfosztás politikája? Nemzetiségeink azon nemzedéke, melynek kéretlenül olyan bőségesen osztogatta a magyar politika a nemzetbontó jogokat, az a nemzedék érezte büne súlyát; érezte, várta, büntetését; a törvényes elnyomás, szigorúság, sőt üldözés is érthető elfogadható és lázító hatású semmi esetre sem lett volna akkor. Annál kevésbbé, mert 48 és 67 nemzedéke jobbágyságban, jogok nélkül nőtt fel. A jobbágyság eltörlése s értelmi, anyagi fejlettségük által szükségessé, érthetővé, kívánatossá nem lett szabadság, kéretlenül rászakadt nemzetiségeinkre. De nemzetiségeink jelen nemzedéke a magyar nemzet által adott sokféle jogokban nőtt fel; a politikai jogokat kevésnek tartja és nem soknak. Sőt többért küzd! Biztosíthatja-e a magyarság és nemzetiségei békés együttélését, jószándéku közreműködését a jogok visszavonása? Mert e békés együttélésre, békés haladásra okvetlenül szüksége van nemzetünknek. A létező jogok megszorítása, megnyirbálása miatt küzdelemre, egyesülten harcra kelt s állandóan forrongó nemzetiségeket vajjon nyugalomra tudja-e szorítani évtizedeken át a magyar nemzet ereje? Nem! Nem! Ilyen megoldás lehetetlen; ilyen megoldás oktalan erőpazarlás, a termékeny nemzetfejlesztő munka meggátlása és végtelen veszedelem felidézése volna a megoldás sikerének, a magyarság döntő győzelmének reménye nélkül. Mert nem létező jogokért lelkesedhet kisszámú intelligens tömeg, de a meglevő jogok szűkítése, elkobzása, elszánt harcra vinné, lángralobbantaná az összes nemzetiségek legmélyebb rétegeit is. Megszokott, élvezett jogok elkobzását megértené a barmával együttlakó, dohos puliszkán élő oláh paraszt és zsiroshaju tót is. Ha oktalanság vagy doktrinér nagylelkűség, mely saját természetéből vont a nemzetiségek jövőndő politikai magatartására, céljaira következtetést, a nemzetiségi jogokat megadta: ma már csak teljes bárgyúság vehetné azokat vissza. A nemzetiségek összességének egyesülése »közös ellenségük, a magyar nemzet« ellen és az utána következő

bonyodalmak, alighanem teljes megnyomorítását jelentenék a nemzetnek.

A nemzetiségi jogokat **érintetlenül kell hagyni!** *Quia non movere.* De a meglevő jogokat új politikával **meg kell kerülni**; anyagi boldogulásuk teljes biztosításával, **politikai jogaikat rájok nézve értéktelenné kell tenni!** Az állam és a magyar társadalom éber figyelemmel kitartó órállással tartozik vigyázni arra, hogy a nemzetiségek: mai jogaiknál többet ne szerezhessenek; szervezett, kemény ellenállással kötelessége visszaverni minden előnyomulásukat; habozás nélküli gyorsasággal elfoglalni minden gyöngén védett pozíciójukat! Éber aggodalommal őrizett jogaikat azonban okos magyar politika nyíltan meg nem támadja, hanem megkerüli és a gazdasági élet sikereivel s a magyar kultúra felsőbbségével azokat értéktelenné teszi. Mászóval oly teljessé kell fejleszteni a magyar önsúlyu gazdasági életet és oly tartalmassá kell tenni a magyar kultúrát, hogy mindkettő belső tartalma súlyával nyomja le a nemzetiségeket! Oly virágzóvá kell növelni gazdasági szervezetünket, hogy a gazdasági tevékenységben való kényszerű részvétel: anyagi jólétet és boldogulást; s a tartalmas magyar kultúrában való részvétel kulturkényszerúsége: szellemi hasznot, gyönyörűséget és mindkettő magyar nemzeti szellemet olvasszon, öntsön nemzetiségeinkbe! Olyan gazdag, olyan erős, széles arányu legyen a magyar gazdasági, társadalmi és kulturális élet, hogy abban ne csak jól érezzék magokat a mi nemzetiségeink, hanem jobban találják abban magokat, mint bárhol. Sőt vonzó hatása alól ne tudjon menekedni a külföldi román, szerb, horvát népesség sem. A pángermán-szász, dáko-román-oláh, pánszláv-tót erőszakkal, törvényekkel a magyar nemzeti célnak, egységnek és államnak meg nem tartható: egyéni érdekeinek, anyagi, szellemi, társadalmi boldogulásának kielégítésével azonban a nemzeti egységnek megnyerhető.

Világos ebből, hogy a magyarságnak nemzetiségeivel szemben, az eddigivel ellenkező politikát kell érvényesíteni. A nemzetiségektől való elzárkózás helyett: a gyakori és belsőbb érintkezés politikájának; a magokra hagyás helyett: a szerető gondoskodás nemzeti politikájának kell következnie. A nemzeti szocializmus: az erdélyi szász iparos elpusztulása; a katonai határőrvidék s házközösség megszűnése óta magára

hagyott horvátság; a szerb parasztság gazdasági bajaiból eredő gyűlölete mind bizonyítja, hogy a nemzetiségi kérdés azért mérgesedhetett el, mert a nemzetiségi izgatók, a népnek változott viszonyaiból és értelmi vezetése hiányából következő elégedetlenségére támaszkodhattak. Az osztrák ipar versenyétől tönkretett szász iparos miért kételkednék a szász izgatók, urai, papjai, tanítói szavában, mikor azt hallja tőlük évről-évre, évtizedről-évtizedre, iskolás gyermekkorától késő vénségéig, hogy romlását a gonoszlelkű magyarság okozta? A Széchenyi írásából a »Kelet népéből« tudjuk, hogy a mult század első tizedeiben a horvátok magyarosodása szépen megindult; de mikor kiűtött a szabadság s a katona-paraszt többé nem volt kénytelen parancsszóra művelni földjét s kötelességét elmulasztván, nem deresre huzást, legfeljebb gyöngébb termést kapott büntetésül, tudatlan értelmével persze, hogy elhitte szivesen, hogy gazdasági romlását nem a saját lustasága, tudatlansága okozta, hanem az átkozott magyarság! Délvidéki derék sváb-jaink között is a szemünk láttára ver gyökeret a pángermánság konkolya, mióta gazdasági bajok elégedetlenné tették e régebben vagonos, szorgalmas népet. A hol felüti fejét a gazdasági baj, keresethiány, nehéz megélhetés, azonnal ott terem a nemzetiségi apostol s egyéb népboldogító és az elégedetlenség által előkészített, vezetés nélkül magára hagyott nép lelkébe beleveti a gyűlölet konkolyát. És hol látja, hol érzi a nép, az adóbehajtáson kívül, az állam gondoskodását s a társadalom szerető vezetését? Ha erőteljes népeinket a magyart és nem magyart e hazában megakarjuk tartani, gondoskodnunk kell, értelme kifejlesztéséről s földművelő és ipari munka által, kereseti alkalmom nyújtásáról. Hiszen kereset hiánya; nehéz megélhetés; az Alföld jó harmadát lekötő korlátolt forgalmu birtokok miatt a birtokszerzés lehetetlen volta; tehetségeinek arányában való érvényesülhetés hiánya: idegenbe üzik, hazája elhagyására kényszerítik az Alföld legragaszkodóbb parasztjait is? Hogyne volna érthető, ha idegen nyelvű, érzésű, ellenünk folytonosan gyűlöletre izgatott nemzetiségeink hűtelenek e hazához?

Világos, hogy a magyar nemzet elzárkózása tőlük, a magyar társadalom és állam közönyössége irántuk tovább meg nem maradhat. Ha nemzetiségeinket be akarjuk olvasztani, vagy céljainknak megnyerni: izolálva, magukba vonulva élő nemzetiségeink egész tömegét egyszerre, minden

oldalról kell a magyarságnak megtámadni. Nem türelmetlen, nem erőszakos, de öntudatos, tervszerű és higgadt gazdasági politikával a nemzeti kereskedelem, nemzeti ipar ezernyi alkalmával napról-napra állandó, tartós, meg nem szakadó érintkezésre s a magyarság tömegei között való elvegyülésre kell a nemzetiségi tömegeket kényszeríteni.

A magyar nemzet egységének, a magyar nemzetállam jövődő nagyságának főalapja: az önsúlyu, önczélú teljes gazdasági egység és ezen magyar gazdasági egységen nyugró, önálló, nemzeti tartalmu magyar kultúra. Az egyetlen célravezető, az egyedül üdvözítő nemzeti politika azért — a gazdasági önállóság megalkotása. Öntudatos, nemzeti célú követő magyar ipari, kereskedelmi, magyar pénzügyi politika adhat kenyeret, anyagi jólétet, értelmi, testi fejlődést a magyar faj kötetlen, ideoda hullámozó népének. A magyar ipar és kereskedelem megszünteti a földművelő s a hivatali pályák kereseti bizonytalanságát; biztosítja a magyar faj kenyerét, anyagi jólétét, társadalmi emelkedését; a folyton szaporodó, a földből megélni nem tudó magyarság boldogulását, anyagi, értelmi haladását. A májusi esőktől és szelek járásától akkor nem függ többé a lakosság következő évi születési, házassági, halálozási arányszámának emelkedése vagy apadása; mert a magasabb fokú mezőgazdaság; csatornázás után a kertészet, állattenyésztés; az ipari és kereskedelmi munkában biztosított tartós kereset elhárítja a születendő gyermekért érzett aggodalmat és felelősséget; megszünteti azt az anyagi, gazdasági okot, mely ma az egy gyermek-rendszernek terjedését s a magyar faj születési arányának veszedelmes csökkenését felidézte. A magyarság nemzetiségeit tulszárnyaló születéseivel: a jobb táplálkozás, lakás, jobb egészségi viszonyok következtében csökkent halálozási arányával; a nemzetiségekkel való gyakori gazdasági érintkezésével: megindíthatja a beolvadásra hajlandó, még gyenge öntudattal bíró nemzetiségek gyorsabb asszimilálását erőszak nélkül, majdnem automatic, a természeti erők sulytörvényét követve. Gazdasági kifejlődés nélkül a nemzetiségek fölszivása lehetetlen.

Másrészt nemzetiségeink és anyagi érdekeik, anyagi sikereik, anyagi és társadalmi boldogulásuk ezerszeres szálai;

az élet szerves összeköttetéseinek parancsoló törvényei, külső erőszak nélkül rákényszerítik nemzetiségeinket, a nyelvi, műveltségbeli alkalmazkodásra s a magyarsághoz való belsőbb simulásra. Az anyagi jólétben élő, egész életének; egyéni, családi, társadalmi életének, erkölcsi és anyagi függetlenségének alapjaival, teljes boldogulásával a magyar államhoz kötött szerb, oláh, horvát, német: egyszerűen hasznosabbnak látja magára is, családjára nézve is a teljes alkalmazkodást. Sőt az önhaszon ilyen kielégítése, az általános jómód, az erkölcsi, anyagi siker: e sokféle irányu boldogulás, bizonyos csábító hatással fogja arra készíteni a külföldi szerb, oláh s más szomszédos népek elégedetlen elemeit, hogy a magyarságnak virágzó anyagi, kulturális és erkölcsi hatalma, védelme alatt keressen boldogulást, megélhetést. A magyar nemzeti célzt szolgáló magyar gazdasági s nemzeti ipari, kereskedelmi és nemzeti pénzpoltika: az így megnyert nemzetiségek második, harmadik nemzedékét, érzésében, öntudatában magyarrá fogja tenni. Természetesen annak az erős nemzeti öntudatnak, a nemzeti egység megalkotása feladatának, magyar nemzeti érzésnek át kell hatnia minden magyart. Az ipari, kereskedelmi, pénzügyi vállalatok minden idegen munkásának érezni s világosan tudnia kell, hogy magyar kenyeret eszik, melyért hűséggel tartozik. Vezetőkül csak állami ipari, kereskedelmi iskolákból kikerült magyar embereket szabad alkalmazni; az ifjabb munkások, csak a magyar nyelv megtanulásának (4—5 év alatt) kötelező feltételével kaphatnak állandó foglalkozást. Általában tervszerű, komoly, de minden türelmetlenséget, üldözést kizáró magyarosításnak, mely az élet folytonos és napról-napra megújuló, egész életen át tartó anyagi és társadalmi érintkezéseinek, összeköttetéseinek szálait kíséri, kell elkövetkezni.

Föltételezi ez a cél az állami ipari, kereskedelmi felső- és alsófoku iskolák nagy számát. Általában gazdasági iskolákat kizárólag, csak az állam állithat; mindenik ipari, kereskedelmi, földmives iskolának elengedhetetlen kiegészítője az internátus; a hol nemcsak szak tárgyában teljesen jártas, hanem munkájukat a nemzetépítés szempontjából is öntudatosan megítélni tudó tanárok művelnek értelmes ipari munkásokat és magyar érzésű polgárokat. Meg-

kívánja ez a czél a magyarság tömegei lakóhelyének, az alföldeknek s a nemzetiségi területeknek jobb, könnyebb, olcsóbb forgalmi eszközökkel való összekötését.

Az önsúlyu gazdasági egység politikáját elengedhetlenül kiegészíti, az Alföld és Dunántul, valamint délvidék nagybirtokainak parcellázása. A magyar parasztság jókora tömege, a legszebb tulajdonságokkal; rendkívüli elaszticitással; testi, szellemi, erkölcsi erővel; nemes érzéssel és gondolkozással, erőteljes fizikummal megáldott gyönyörű faj, a nemzet fájának őstörzse, a magyarság őstamina-a: továbbra is a magyar földhöz kötve marad; attól elszakadnia, elszoknia nem szabad. A nemzet jövő létezése követeli, parancsolja ezt. Mert a városokban, ipari, kereskedelmi, szellemi foglalkozásban elnyütt, kiélt, életerejükben megfogyatkozó generációk, a föld közelében élő, vidéki, egészséges parasztságból kaphatják felújító, megtermékenyítő elemeiket és az állam katonaságát.

Csakis ilyen gyökeres és egyetemes gazdasági politika teremtheti meg azt a népcserét, melynek eredménye lehet az Ajtay József által¹ oly szép szavakban lerajzolt nemzeti egység, melyből »a beolvasztott fajok erényeivel felékesített új nagy magyar nemzet kikerülhet« s mely gazdasági önállóság alapján »megfelelhet annak a nagy hivatásnak, melyet számára exponált helyzete kelet és nyugat határán kijelöl s melynek egyre súlyosodó volta egységet és nagyságot, rendkívüli erőt és kiválóságot követel«.

Lehetséges-e a nemzetépítő gazdasági politika, feltételeit megvizsgáljuk a következő alkalommal.

¹ „A magyarság fejlődése“ 63. lap.

Gazdasági önállóságunk természetes alapjai.

Magyarország földrajzi fekvése; nemzetközi politikai és nemzetközi gazdasági helyzete; földrajzi és ethnikai határainak különbözősége, a mennyiben a környező népek népterületeinek határa átnyulva a Dunán és Kárpátokon, messzire bekanyarodik Magyarország területére: hatalmunktól független, természetes és meg nem változtatható akadályai a magyar nemzet egységének. Ezen természeti akadályokat úgy győzhetné le a magyarság, ha nagyszámu népével előntené a Magyarbirodalmat s kitölthetné a Kárpátok és Adria-tenger közötti földet szinmagyarsággal. Ma ez sincs hatalmunkban. Sőt államunk, társadalmunk, műveltségünk, gazdasági szervezetünk is gyöngye, alkalmatlan a jelenben arra, hogy az egységes magyar állam, egységes magyar nemzet megalkotásának szövevényes, roppant nagy feladatát tervszerűen összeműködve, támadó térhóditással megoldja, elvégezze. Nemcsak nem bír kellő gazdasági, kulturális, társadalmi erővel és szervezethez nemzetiépítő munkája bevégzésére, sőt inkább a magyarságon magán is a gyengülésnek, erőcsökkenésnek jelei mutatkoznak. A magyarság erejének apadása azonban, ma még m uló természetű, a nemzet életereje ma még nincs megtámadva; erejének látszólagos apadását, a születések csökkenését, a kivándorlást, az erős halálozást, a társadalom közönyét, fegyelmetlenségét, nemzeti kulturánk stagnálását, a nemzetellenes áramlatok erősödését: gazdasági bajok, nehéz megélhetés, kereseti alkalom hiánya; a nagyobb tehetségek, nagyobb munkaerő kifejlődése anyagi és társadalmi kellő érvényesülése alkalmának hiánya s ehhez hasonló okok idézik fel.

Egészen világos, hogy a földdel vagy értelmi keresettel nem bíró szabadon mozgó, hullámozó néptömegek, melyek min-

denütt, egy bizonyos fokon túl, a nemzet nagyobb számát alkotják s a melyek mindenütt produktív ipari, kereskedelmi munkával keresik kenyerüket s vetik meg jólétük, családi, társadalmi életök alapját; mivel nálunk az ipar és kereskedelem nincs arányban az ide-oda hullámzó népesség számával, ez a szabad népesség nem talál keresetet, jólétet, boldogulást produktív ipari kereskedelmi munkában. Azért nemcsak a kötött és nagybirtok, nemcsak a földművelő osztály várja, követeli megélhetését a földtől, hanem az egész, a földdel összefüggésben nem levő hullámzó, bizonytalan keresettel bíró népesség is; sőt a földre nehezedik kellő ipar, kereskedelem híján, az egész állami, társadalmi, kulturális élet: szinte elbirhatatlan óriási terheivel. A munkamegosztás és tehermegosztás nagy modern elve, a mi társadalmi életünkben nem érvényesülket; ennek következménye: gazdasági eredetű társadalmi bajok, betegségek jelentkezése, mely kihat közvetve a társadalmon át az állam s kultúra szervezetére, és magának a nemzetnek egész jövőjére. Mert a nemzetet fejlődésében, haladásában, nemzeti céljai elérésében gátolja, sőt véglegesen megakadályozhatja.

A gazdasági okokból eredő betegséget, a gazdasági szervezet orvoslásával kell tehát gyógyítani. És pedig, mivel az egész nemzet gazdasági szerveinek betegségéről van szó, nem spasmodicum-ra, nem pillanatnyi görcsenyhitő szerekre van szüksége, hanem az egész szervezet alapos gyógyítására. A gyógyítás pedig nem kereshető másutt, mint az összes művelt nemzetek példája bizonyítja, mint a munka- és tehermegosztás nagy elvének alkalmazásában. Fel kell szabadítani a földet óriási terhei alól: a szűkölködő, tengődő, kevés vagy semmi munkával nem bíró, dologtehető milliókat foglalkoztassuk ipari s kereskedelmi munkával. Szóval az egyoldaluan földművelő Magyarországból teremtsük meg az önálló iparral, önálló kereskedelemmel is bíró Magyarországot, teremtsük meg a magyar nemzeti önsúlyu, öncélú teljes gazdasági rendszert.

Ezen önsúlyu, öncélú gazdasági egység: intenzivebb földművelésével, a nemzeti politika szolgálatában álló, önálló iparával, kereskedelmével, pénz és hitel rendszerével a haza minden fiának biztos kenyeret, biztos megélhetést, boldogulást, jólétet nyújt. A kereseti, vagyoni, bizonytalanság, mely gátolja a házasságok és születések számát; egy-

két gyermekre korlátozza a születendő gyermekek számát családonkint; mely növeli a kora halálozások számát; kivándorlásra szorítja a munkabíró, legértékesebb népelemeket, e gyászos eredményü kereseti bizonytalanság teljesen megszűnik s megszűnik vele a magyar fajú népesség nagyerejü propagatív képességét gátló főakadály is. A magyar ajku gyermekek születési aránya 37-ről felemelkedik újra a 40-re, sőt lehet a 45-re is, rövid ideig; a jobb keresettel javul az élelmezés, lakás, ruházkodás és közegészség nagy átlagában s ennek következtében ismét csökken a halálozás száma. A magyar fajú népesség szaporodása nagy arányokban, tigrisugrásokban tör akkor előre. A magyarság átlaga, számban, erőben, testi, erkölcsi, értelmi, vagyoni erőben általános műveltségében erősödik.

Másodszor, a magyarságnak e pozitív, erőgyarapodása mellett meglesz az a negatív erőnyeresége is, hogy nemzetiségeivel nem kell élet-halál küzdelmet vivnia, a mely küzdelem különben, a mai magyar államnak, társadalomnak összes erőt felemésztené s eredményében t. i. az egységes magyar nemzet megalkotása tekintetében, nagyon kétséges is volna azonfelül. A nemzet nem lesz kénytelen a nemzetiségekkel megvívni élet-halál küzdelmét, a nemzetiségek mai politikai jogainak korlátozása miatt; mely jogok, a nemzetiségek ellenséges érzelme és külön oláh, szerb, tót, német nemzeti öntudata miatt, veszélyeztetik ma s a jövőben hatványozottan, fokozódó erővel a magyar nemzet, magyar állam egységét. A nemzet, gazdasági önállósága alapján, nem veszi el, nem is korlátozza a nemzetiségek ma meglevő politikai jogait: csupán újabb jogokat nem enged nemzetiségeinek, de a meglevő jogaikat a béke kedvéért érintetlenül hagyja. S a külön jogaiban nyíltan nem fenyegetett, nemzetiségére különben ropant féltékeny, de most nemzeti érzésében szunnyadó nemzetiiségi elemeket: öntudatos, tervszerűen kidolgozott, az egységes magyar nemzet kiépítését munkáló ipari, kereskedelmi politikával bevonja a magyar nemzet, nagyarányu gazdasági tevékenységébe; megtámadja, kimozgatja, a ma izoláltan, tömören s ezért hozzáférhetetlenül élő nemzetiségi tömegeket, minden oldalról egyszerre bevonja a napi együttes munkába; az ipari, kereskedelmi munka százféle alkalmával s szervezetével: a magyar nemzethez köti nemzetiségeit; a napi munka által nyújtott

érintkezési alkalmakat felhasználja, a nemzetiségek minden rétegének a magyarság céljaihoz való kötésére.

A nemzet nem vonja vissza a nemzetiségek jogait; s a magára hagyott s remélhetőleg lassankint elalvó nemzeti öntudatukat nem támadja meg politikai, állami erejével, de nemzeti czélú, öntudatos tervszerű parcellázási, ipari, kereskedelmi, pénzügyi politikájával megkerüli s értéktelenné teszi a nemzetiségek politikai jogait. Az önczélú magyar gazdasági rendszer, az önálló magyar gazdasági élet tehát alapja: 1. a magyar faj megerősödésének, kifejlődésének; 2. eszköze, egyetlen biztos csalhatatlan politikája a magyarországi nemzetiségi kérdés kielégítő megoldásának, s a nemzetiségi elemek megnyerésének, sőt a második, harmadik nemzedékében, a teljes beolvastásának.

A magyar nemzet és magyar állam egysége, a nemzetállam jövője, a magyar nemzeti kultúra kifejlődése és végül a magyar kultúr-társadalom kialakulása: a magyar teljes gazdasági önállóság lételetől függ! Lesz nagy magyar nemzet, nagy magyar állam: ha lesz magyar ipar és az Alföldön intenzivebb földmivelés. És elveszti a magyarság politikai önállóságát, elveszti nemzeti létét: ha 2—3 évtized alatt meg nem alkotja önczélú, önsúlyu, nemzeti gazdasági rendszerét.

A magyar önczélú, önsúlyu gazdasági rendszernek két feltétele van; egy belső természetes s egy külső politikai feltétele: t. i. az Ausztriával való gazdasági közösségnek megszüntetése.

Az önálló magyar gazdasági élet megalkotásának, kifejlődésének első, természeti alapjai: termékeny és kellő térségű terület, melynek felülete a folytonosan szaporodó népességet, a népszaporodása arányában fokozható termőerejével táplálni bírja; s a méhében rejlő nyersanyaggal iparát ellátni tudja; továbbá nagyszámú sűrű népesség, mely az ipari termelést és földmivélést lehetővé teszi; s végül értelmes népesség. Megtalálhatók-e a gazdasági nagyság e feltételei Magyarországon?

Népessége, fölésszámu, földmivéléstől szabad népessége, mint a kivándorlásból stb. tudjuk, van. Főlszaporodott, birtoktalan, eléggé értelmes, ipari munkára nagyon alkalmas s általában új viszonyokhoz alkalmazkodni nagyon tudó paraszt-ságunk s elpusztult vagy tengődő iparosaink sorai bőven szolgáltatóknak a szükséges ipari munkások százezreit, egy évtized

mulva millióit. Sőt a külföldről hazatelepített magyarokból az eleinte szükséges tanultabb vezetők is kitelnének. Ma százezeret meghaladó kivándorló merészel idegen országban, új nyelv, új állam, új viszonyok keretén belül kenyérkeresetre vállalkozni. Új foglalkozást, új életet itthon tizszerannyi volna hajlandó kezdeni.

A szükséges, értelmes népesség mellett országunk földje természeti kincsekben igen gazdag. Hegyeinkben száz meg száz millió tonna vas, kőszén s másnemű ásványkincs hever érintetlenül; van aranyunk; kősó, kén-telepünk. Hegyeinket 9.022,000 hektárnyi százados, kitünő erdőség koszoruzza, Horvátország erdőségei Európa legkitünőbb butorfáit kínálják a vállalkozóknak; s háromekkora terület várja az újabb erdősitést.

Erdély és a felsővidék legelői a baromtenyésztés kincses országává tehetők. Van roppant gazdag és igen nagy televény, termőföldünk, melyet csatornázás és a sivatag klímá nyári nagy szárazságát enyhítő, vízesebbé tevő erdősités által még termékenyebbé lehet tenni. Teremlenünk, kenderünk, csalánunk, fánk, buzánk, gyümölcsünk, zöldségünk, borunk; van vasunk, szenünk, sónk kihasználható mennyiségben és van emberünk bőven. Patakjaink, folyóink, zuhatagjaink vize és energiája kihasználatlanul heverve, várva várják az ipari, általános gazdasági célokra, öntözésre, hajózásra való kihasználást. E tekintetben nagyon sok mulasztást kell a magyar mezőgazdaságnak, az államnak és magánosoknak pótolni. A magyar alföldi sivatag klímá az intenzivebb kerti és mezőgazdaság megteremtéséhez feltétlenül megkívánja a tervszerű erdősitést s a tervszerű öntöző csatornarendszer megalkotását. Az országnak páratlanul «concentricus» folyamrendszere az alföldekre, lapályainkra szállítja le a Kárpátok és Alpok jegeseinek ki nem apadó bő vizét. És ez a gyönyörű, ez a grandiózusan nagy terv szerint megalkotott vízrendszer a szomjas magyar földre nézve haszon nélkül ontja évszázadról-évszázadra óriási víztömegét. Magyarország mezőgazdasága nem veszi hasznát. Példátlanul hatalmas kertészete, 4—5 millió magyar kertész csak a folyók közelében meglhetné, még csak csekély kezdetében sem indított meg.

Azonfelül nagy áldás volna szorgalmasabb nemzet kezében az Alföld alatt elterülő óriási, bővizű víztartó is ártézi kutaival. Olyan nagy alföldi városban, mint Hódmező-Vásárhely, Orosháza, Szeged, már most egy-egy városban 50—60 éjjel-

nappal szakadatlanul folyó ártézi kut van. Ezeknek főlsleges vizét felfogják, összegyűjtik víztartókba, felhasználják talán a városok öntözésére, csatornázására, tisztántartására, vízvezeték létesítésére, kertészetre? Ilyen vakmerő gondolat ugyan kinek jutna eszébe ott! A nép tizezrenként nyomorog, a természet kincsei előtte haszon nélkül vesznek el. S így van egész nemzetünk. A kincsek tömegéhez csak hozzá kellene nyulni, a munkát megkezdeni, hogy nagygyá, gazdaggá s erőssé legyen a munka által nemzetünk.

A hiányzó tőkét a magyar hitel fölhasználásával okosabb, hazafiasabb és businesslike bankpolitikával pótolva, megkezdheti a nemzet azonnal az önálló magyar közgazdasági élet megteremtésének több évtizedre terjedő nagy munkáját. Mert nem csupán az önálló vámterület kérdése ez: az önálló vámterület az abécé betűsorozatának csak picziny alfája, az igazi munka a kezdetének kezdete. Önálló vámterület még nem jelenti az önálló közgazdaságot, mint ez látható Oroszországnál, Romániánál. Az önálló vámterület előtt vagy vele egyidejűleg meg kell teremteni az új tehermentesítést és birtokarányosítást is.

A nemzetnek jövőjéért való aggodalomra sincs oka. A távoli jövőben minden nemzet akkora népességet tud csak föntartani állami egységben, a mekkorát a saját földjén élelmezni s mindennel ellátni tud. A nyugati civilizáció nagy államai között, ma csak három olyan ország van, melynek termőterülete, ásványi erőforrásai, értelmes, sűrű népessége megadják a szükséges természeti alapokat a gazdasági függetlenség, gazdasági egység kifejlődésére: az amerikai Egyesült Államok, az Oroszbirodalom és Magyarbirodalom földje s népe. Népehez arányitva világpolitikai feladatának megfelelően: mind három államnak bőséges fizikai és embererőforrása van arra, hogy mai határain belül gazdaságilag terjeszkedjék, népe szaporodjék s mai gazdasági hatalmának bázisán, gazdaságilag a jövőben idegen nemzetek között is hódítson.

Számításom szerint a magyar nemzet 2000-ben ötven millió körüli számú lesz: a magyar föld pedig, ha úgy mivelik, egykor mint a francia, hollandus és kínai földet, számításom szerint táplálni tud 120 millió lelket. Hogy jelen helyzetünkben, a birtokviszonyok igen nagy aránytalanságainak orvoslásával s vizeink rendszeresebb felhasználásával is sokat lehetne tenni, mutatja Olaszország lakóinak száma. Ott a

keresők 56·7 százaléka, nálunk 69·8 százaléka él őstermelésből. A lakosság foglalkozási aránya és a termőterület nagysága is körülbelül megegyezik. Mégis amott 106, nálunk csak 61 ember jut egy négyzetkilométerre az egész országban. Vagyis minden négyzetkilométeren még 45 ember, az egész országban közel 15 millió ember található megélhetést, míg elérné a sűrű népeiséggel nem dicsekvő Olaszország népsűrűségét.

Hozzá kell tennünk, hogy a körülöttünk levő fejletlenebb agrikulturális, vagy félig iparos balkáni államok: Románia, Szerbia, Bosznia, Bulgária termése és nyersanyaga, bányái, erdősegei is, a magyar nagyipar fogyasztására vannak desztinálva, Magyarország központi földrajzi fekvésénél; a Dunafolyó vízrendszerénél fogva; és azon kis népek, primitív műveltségi és társadalmi viszonyainál, mint a magyarság, a magyar ipar, kereskedelem energikus, értelmes vállalkozó természeténél fogva.

Természeti akadályja tehát nincs annak, hogy alakuljon Magyarországon egy önálló, befelé erősen fejlett és nemzeti öntudattal bíró; kifelé terjeszkedő, önsúlyu, öncélu magyar gazdasági egység.

Csupán a nemzet belátásától, akaratától függ az önálló magyar gazdasági rendszer megalkotása. Ez akaratnak kétféle irányban kell cselekvőleg hatni. 1. A belső, alkotó gazdasági munka megkezdésében, 2. külsőleg Ausztria ellen, az önálló vámterület megalkotása érdekében. A nemzet akaratának kettős politikai elfogultságot, téves gondolkodást kell legyőznie: 1. hogy Ausztria gazdasági támogatása nélkül, Magyarország gazdaságilag nem lehet hatalmas állam és ezért, a kormányzópárt vallása, hite, cselekvése szerint a magyar gazdasági életnek örökösen, még rettenetes áldozatok, erőveszteségek árán is, az Ausztriával való gazdasági közösséget fönn kell¹ tartania. 2. Másodszor le kell a nemzet cselekvő akaratának győznie az ellenzék azon másik szélsőségre csapó téves tanát, hogy az Ausztriával kötött politikai szövetségben belül, a mai magyar-osztrák politikai szövetség fentartásával, Magyarország gazdaságilag sem alkothatja meg önálló, öncélu, nemzeti életét; annyira nem, hogy a gazdasági önállóságáért magáért, a pártnak nem is érdemes elszánt

¹ Ezt a rosszindulatu mesét igaz világitásában bemutatja „Gyapodotte mezőgazdaságunk közös vámterületen?” című dolgozatom, a Huszadik Század, 1905 jan., febr., márc. füzetében.

harcot vivnia; a gazdasági önállóságnak a közjogi viszony fentartásával, a függetlenségek hite szerint, legalább politikai cselekvésükből következőve, annyi értéke sincs, mint a kaszárnyák falaira kitűzött magyar czimeres, magyarul írott tábláknak, magyar kardbojtnak: mert ezekért két éves obstrukciót vívtak; a magyar gazdasági önrendelkezés jogáért, a megszokott 38 éves sablonos nyilatkozatokon kívül, nemcsak országos pártszervezkedést, országos gyűléseket stb. nem indított, de a párt és annak tagjai, egy vékonyka füzet megírásáig sem tartották érdekesnek a maguk megerősítését. Sem meg nem ragadta e párt a kínálkozó alkalmakat soha a gazdasági önrendelkezés jogának a parlamentbe való kivívására. Megelégedett azzal, hogy a többi nagy és egyszerre meg nem valósítható célokkal együtt felvette ezt is pártprogramjába. Tápot adván ezzel az uralkodó párt ama hitének, hogy gazdasági önállóságunkat is csak ama nagyon távoli jövőben valósíthatjuk meg, és pedig az előbb kivivott katonai és politikai függetlenségünk után, a mely távoli jövő meghozza valamikor talán állami teljes függetlenségünket is. Pedig nyilvánvaló, hogy ily confusus gondolkodás: csakis a gazdasági kérdések iránt érzéketlen, azzal nem törődő magyar politikában hatalmasodhatott el. Mert még a hottentotta is tudja, hogy az egyének és a nemzetnek előbb anyagi megélhetését, gazdasági alapjait kell kifejleszteni, biztosítani: és csak azután lehet a szilárd gazdasági alapokra felépíteni a politikai, katonai, állami függetlenség épületét.

VI.

Gazdasági önállóságunk külső akadályai.

Az öncélú, önsúlyu magyar gazdasági szervezet, élet megalkotása: a magyar nemzet egységének; a magyar faj propagatív ereje kifejlődésének; a nemzetiségek beolvasztásának; a magyar nemzeti állam, magyar társadalom, magyar nemzeti kultúra kifejlődésének: egyetlen, kizárólagos, elengedhetetlen alapja.

Magyarország gazdasági önállósága nélkül; magyar ipar, magyar pénzügy, magyar kereskedelem és intenzív mezőgazdaság nélkül nem létesülhet a független nagy magyar állam, sőt elveszti nemzeti és állami, valamint kulturális önállóságát is örök időkre, a magyarság. Miért?

Azért, mert Magyarország teljes gazdasági önállósága nélkül örökös rabja marad nemzetünk Ausztriának; gazdasági önállóság nélkül Ausztria nagyhatalma és ipara koldussá teszi — a minthogy ez is az osztrák-német politika célja — teljesen a magyarságot. S midőn a huszadik század világbontó történelmi vihara kitör; midőn felvetődik az az egész emberiség jövőjét befolyásoló kérdés, hogy a germán gazdasági egység, politikai és kulturális uralomé; avagy az orosz-szláv gazdasági, politikai és kulturális egységé, uralomé legyen-e Európának és Ázsia, középső, meg északi felének gazdasági és kulturális vezetése; s midőn ezen világot dúló gazdasági és politikai orkán alapjaikban rázza meg a közējök eső Habsburg monarchiákat, a belsőleg széthuzó gyöngye, nemzeti egyeniségei érvényesülésében elnyomott, »egységes birodalmat«: az összezuzott Ausztria: a gazdasági fejlődésében meggátolt, primitív s ezért a kivándorlás által; az apadó születések s növekedő halálozások által; a betegség, tudatlanság, bűn által meggyöngített, számban megritkított magyar nemzet önállóságát, nemzeti létét, sőt

nemzeti kulturája kifejlődését, soha fel nem támaszthatóan temeti el romjaival!

Egy gazdaságilag fejletlen, önálló magyar iparral, kereskedelemmel tőkével nem bíró magyar állam és magyar nemzet gyöngye lesz, erőtlén lesz, arra, hogy nemzeti önállósága megőrzésével ellenálljon a szomszédos pángermán és pánszláv, két gazdasági egység felszívó, felbontó törekvéseinek.

Ha pedig Magyarország megalkotja a XX. század első három évtizedében önálló nagyiparát, kereskedelmét, pénzrendszerét, megteremti tőkét, végrehajtja a birtokarányosítást, intenzívvé teszi a földmivelést, megalkotja alföldi kisbirtok rendszerét és a csatornázást: gazdasági sikerei annyira megerősítik az egész magyar nemzet összes szerveit, hogy a nagy némettségbe olvadó osztrák-németek kiválása után, rázkódás nélkül átveheti a mai Osztrák- és Magyarbirodalmak politikai szerepét. Sőt hatalmában folytonosan fokozatosan erősödve, elég ereje lesz arra, hogy a pángermanizmus és pánszlávizmus összes támadásai ellenében győzelmesen megvédje a magyarság nemzeti egységét, állami függetlenségét.

De csakis nagy anyagi erővel bíró Magyarországnak lesz hatalma, ereje erre.

A huszadik század folyamán gazdasági önállósága alapján Magyarország vagy hatalmassá, nagygyálesz és azután világgazdasági: déleuropai gazdasági egység lesz; vagy elvész nemzeti és állami léte is; s beolvad a magyarság az őt környező szláv és germán tengerbe.

A faji konszolidáció, a nemzeti kultúra elmulasztott nagy munkáját, melynek megalkotása a modern nagy nemzetek életéből századokat foglalt le a közép- és ujkoron át, ezt a nemzet- és kultur-alkotást: az elkésett magyar nemzet egyedül és kizárólagosan csak a korral összhangban, gazdasági tevékenység, a közgazdasági rendezettség, gazdasági önállóság s a belőle folyó egyéni jólét megalkotásával, segítségével végezheti el.

Az önsúlyu, önczélú gazdasági egység tehát, a magyar állam, magyar nemzet és magyar kultúra egyetlen alapja.

A magyarság gazdasági önállóságának, mint láttuk természetes alapja: a bőséges termő terület, gazdag ásványtelepek, erdőségek, folyók; kellő számú és értelmes népesség;

a tőkét helyettesítő hitel: önként kínálkozik, sőt csábitja e nemzetet az önálló gazdasági rendszer megteremtésére. E gazdasági önállóságnak tehát megvan természetes alapja, csupán külső akadályai vannak: 1. Ausztria göresös ragaszkodása a közös gazdasági rendszerhez. Ez érthető is, mert ugyan mikor nem ragaszkodott a piócza áldozatához? 2. Másik akadály, mely az elsőhöz csatlakozik: a hatvanhét óta kormányzó párt azon felfogása, hogy Magyarország gazdasági életére üdvösebb, hasznosabb dolog, ha a »biztosított osztrák piacon« adhatja el terményeit s azért cserében örökre lemond a gazdasági teljes kifejlődésről és ipar és kereskedelem teremtéséről; mintha a »sötétbe, a gazdasági önállóság bizonytalanságába ugrik«. 3. Továbbá, a kormányzó párt hatvanhét óta vallja s tetteivel hirdeti, hogy a kiegyezési törvény szelleméből következik, a magyar gazdasági önállóság feláldozása s a közös gazdasági élet: cserében az Ausztriától kapott nagyhatalom védelméért. Magyarország, csak »mint az osztrák nagyhatalom része őrizheti meg állami létét s e nagyhatalomért, a magyar-osztrák politikai szövetség szorosabbá, erősebbé tételéért: föl kell áldoznia Magyarország gazdasági önállóságát«; föláldozni olyan nagyhatalomért: mely önmagában nem is nagyhatalom, csak Magyarország erejével együtt tud »nagyhatalmat« alkotni!

»A biztosított piac« meséje s »a sötétbe ugrás bizonytalanságának« festett réme annyira nyilvánvalóan üres kifogás, az argumentumokkal legyőzött megszorultság alaptalan mentése, hogy önmagától összeomlik az, itt fölösleges vele hosszasan foglalkozni. Később a statisztikai adatok tömegével is bebizonyítjuk azt. Most azonban elég rámutatni arra a szegénységre, mely Magyarországból való kivándorlásra kényszeríti, a dologra való, dolgozni akaró százazreket; mely korlátozza vagy egészen megszünteti a gyermekek szaporodását. Az agrikulturnális Magyarországon, a hol a föld és a vele összefüggő mezőgazdaság az egyetlen termelő foglalkozás; a hol ipar, kereskedelem, tőke: a termelés ezen másik ága, nem nyújt a földnélküli, szabad s biztos kereset nélkül való millióknak megélhetést, mert nem is létezik; a hol a föld viseli az egész népesség eltartásának, az állam óriási szükségletei fedezésének, a társadalom, a kultura szervezeteinek roskasztó terheit; sőt a magyar föld viselni kénytelen egy idegen állam, idegen nép iparos népeinek föntartását is: nem csoda, ha ebben a szerencsétlen, agyon nyomorított, de »biztos piacczal bíró« ország-

ban nem tudnak megélni a magyarság dolgos milliói! Az egész produktív, intelligens értelmi és kézimumkás magyarság tengődik; a szegénység tudatlanság, betegség hármasszövetségének nyomorúságában küzködik, vergődik, fuldoklik.

Hogyan találhatnának anyagi boldogulást itt a nemzeti-ségek?

Hogyan boldogulhat egy nyerstermelő ország, mikor a haszon, az óriási haszon, a feldolgozóé és a kereskedőé. Pl. egy kiló nyers gyapjut megvesz a magyar paraszttól az osztrák gyáros egy forintért s egy ruhának feldolgozva azt, visszaküldi s eladja ugyanazon parasztnak tíz forintért. Ez a szegény magyar gazda kénytelen eladni tíz forintért egy hektoliter borát; féléves malaczat vagy két birkáját, esetleg egy métermázsa buzáját. Mig az osztrák gyáros az egy forintért vett gyapjut a feldolgozással megtízszerezi s fizeti belőle »az osztrák kőszeten és ennek bányáját, fedezi a posztófestés, gépkopás költségeit, fizet napi 4—5 koronát a szövő-munkásoknak, fizet gyárigazgatónak, mérnöknek, gépésznek, raktárnoknak; tőkeamatnak; osztrák vasuti fuvarnak megfelelő díjat és mikor már mindezt kielégítette, kamatoztatta, amortizálta, elkönyvelte, marad vagy 20 százalék, tiszta vállalkozói haszna a gyártulajdonosnak«.

És, a mint Surányi József kiszámította, »egy instruált ezer holdas birtok félmillió korona értékben bruttó produkál mintegy hatvanezer koronát. És kenyeret, foglalkozást ad ez a gazda egy ispánnak, irnoknak, egy béresgazdának, husz béres családnak s egy pár ostoros legénynek«.

»Egy félmillió befektetésű posztógyár produkál legkevesebb egy félmillió értékű, 25,000 öltözékre való posztót. A nyersanyagért fizet ötvenezer koronát, a félmillió többi részéből busás díjat és nyereséget fizet 100 munkásnak, 30 hivatalnoknak.«

Ime ez a biztosított piac haszna Magyarországra és ez a »sötétbe ugrás« bizonytalansága Ausztriában.

És a »biztosított piacon« élő magyar parasztság kora tavasztól késő ősziig, feleségestől, gyermekestől jár gatyában, mezitláb; él, évről-évre kenyéren, vöröshagymán, a tehetősebbje szalonnán, gyermekei tejet, czukorfélét, ő maga hust alig eszik egyszer-kétszer évente; ha beteg, elpusztul segítség nélkül, földes, egészségtelen, zsufolt szobában, orvosra, patikára, erősítő jobblétre nem jut pénze.

Mig a »sötétség bizonytalanságában« az önálló iparából élő osztrák gyári munkás keres naponta 4—10 koronát; naponta

hust eszik; egészséges, tisztességes lakásban lakik, tisztességes ruhában jár, gyermekeivel együtt; felneveli őket a megnyomortító, satnyító nélkülözés, szükség, betegség nélkül, kellőleg gondozva testüket-lelküket.

Ez a kormányzati, nemzetalkotó bölcsesség nálunk. És ilyen a sötétség bizonytalanságában tengődő iparos Ausztriában!

* * *

A magyar gazdasági önállóság második külső akadályja, a kormányzópárt, azon de jure ugyan nem hirdetett, nyíltan be nem vallott, de, de facto, a gyakorlati életben követett és 38 év óta tetteivel vallott politikája, mely a kiegyezés szelleméből folyónak tartja a magyar és osztrák gazdasági közösséget; a kiegyezés szelleméből következőnek hirdeti tetteivel és követi kormányzati cselekedeteivel: a magyar gazdasági önállóság kompenzativ feláldozását, az osztrák politikai nagyhatalom segítségéért!

Ez vagy öntudatlan tévedés, vagy szándékos ferdítés s a nemzet közvéleményének szándékos megtévesztése. Mert Ausztria és Magyarország közös birtoklása: a történelem alakulatait törvényformában kifejező 1723. évi *pragmatica sanctio*-ból következik s nem az 1867. évi kiegyezésből; ez a kiegyezés a „jogfolytonosságból” következő, elszakíthatatlan, közös politikai birtoklást csak ismételten deklarálta, érthető, történelmi okok miatt, de meg nem alapította. A „közös és együttes birtoklás” felbonthatatlansága, sérthetetlensége, teljesen történelmi és politikai feltételeken s alapokon nyugszik s a közös és együttes birtoklásból folyó politikai szövetség a legteljesebb mértékben független s kapcsolatban soha sem volt a magyar-osztrák gazdasági közösséggel.

A kiegyezésnek sem betűje, sem szelleme, sem intenciója sem nyíltan, sem hallgatólag ki nem mondta, sem bele nem értette azt az osztrák és magyar kormányzat kormányzati tettei által vallott összefüggést, mintha Magyarország az Ausztriától kapott nagyhataloméért s védelemért tartoznék feláldozni kompenzáció gyanánt gazdasági önállóságát. Sőt ennek az ellenkezőjét egészen világosan és határozottan bizonyítja a kiegyezési törvény logikája, mely

a két állam együttes és közös birtoklásából következő politikai szövetséget a felsorolt történelmi és politikai feltételek keretén belül, örökösnek és felbonthatatlannak jelenti ki; míg a gazdasági szövetséget: időlegesnek és évtizedről-évtizedre felbontandónak s ha kívánatos, újlag tíz évre megkötendőnek mondja ki.

A kiegyezési törvény kiáltó egyenességgel hirdeti ez intézkedésében azt, hogy az osztrák politikai szövetség állandóan kívánatos és előnyös Magyarországra nézve, a gazdasági szövetség azonban csak időlegesen, csakis addig, míg Magyarország gazdasági élete az önállóságra megérett.

Mert a hatvanhetedikie kiegyezés idején Magyarország és Ausztria gazdasági közössége időleges czélszerűségi, részben valljuk be, politikai okokra vezethető gazdasági szerződés volt. A politikai kényszerűség javasolta a gazdasági közösség megkötését, mert ezzel is bizonyíthatta Magyarország a bizalmatlankodó uralkodóháznak és Ausztriának azt, hogy őszintén, a későbbi politikai szakítás titkos gondolata nélkül kötötte meg a kiegyezést. Bizonyíthatta, hogy nem rebellis, hanem lojális ország!

A czélszerűség talán javasolhatta a gazdasági közösség megkötését időlegesen, rövid tíz évre, addig, a míg a pénzügyileg gyenge, erőtlen és éretlen Magyarország — mely előrelátható volt, tartósan nem élhet osztrák gazdasági rabigában — elég erőt gyűjt arra, hogy megkezdje gazdaságilag önálló életét. Időre volt szüksége a magyarságnak, hogy a gazdasági verseny kizárásával kiheverhesse az előző évek politikai és gazdasági megpróbáltatásait s megkezdhesse önálló gazdasági életét.

Ha a magyar gazdasági önállóság kompenzativ feláldozása lett volna a kiegyezés hallgatóságos feltétele; vagy a magyar gazdasági önállóságot fel akarta volna örökre áldozni a kiegyezés: a gazdasági közösségért; vagy hasznosabbnak tartotta volna hazánkra nézve a tartós gazdasági közösséget Ausztriával: akkor a gazdasági közösség időleges felbontására nem tíz évet, hanem mindenesetre 20—25 éves hosszabb ciklusokat állapított volna meg a törvény. Miként a híres sischli klauszula is állandóbbá, szorosabbá akarta tenni a két állam gazdasági közösségét törvényileg is. Mivel a kormányzópart gyakor-

lata a valóságban, feláldozta ugyanis a magyar gazdasági önállóságot, a gazdasági közösségnek, Ausztriának: a gyakorlati pénzügyminiszter úgy gondolkozhatott, hogy a gyakorlatot állandósító törvény csak hasznára és gazdasági javára válnék mindkét államnak. A tíz éves ciklus nem eléggé hosszú arra, hogy a nagyobb vállalatok kellően meggyökeresedjenek a közös vámterületen, s kellően kihasználhatók legyenek. Azonfelül a provizórikus idők bizonytalanságai, melyekben mint a közös vámterület vehemens híve, Láncezy Leó nem régen hirdette: »Magyarország egész gazdasági létalapja, mint a Mohamed koporsója ég és föld között lebeg; s Ausztria rendezetlen parlamenti viszonyai miatt Magyarország nem fejezheti be a sok áldozatokba kerülő s ránk nézve nagyon fontos valutareformot; nem jöhet létre az autonóm vámtarifa; nem köthetünk szerződést a külföldi államokkal. E türehetetlen és sérelmes állapotban legfontosabb gazdasági érdekeink Ausztriával elintézetlenül hagyatnak s a levegőben lógnak, a mi feltétlenül bántóan kell, hogy hasson mindkét ország vállalkozó szellemére s egész gazdasági életére.«

A provizórikus idők alatt a belföldi és külföldi tőke és vállalkozás óvatosan visszahúzódik, minden nagyobb vállalkozás szünetelni kénytelen s gazdasági pangás áll be, »mert nem tudni mit hozhat a holnap«. A rövid lejáratu gazdasági szerződések e romboló s bénító bizonytalanságai eliminálva volnának, ha tízévesnél hosszabb, 20—25 éves lejáratu gazdasági szerződési ciklusok köttetnének Ausztriával.

Ezt a mindenesetre jelentős gazdasági igazságot, melyet a jelennek élő gyakorlati politika, kicsi híján, hogy törvénynyé nem tett s a melyet minden szatócs kezdettől fogva ismert: kétségtelenül tudták a kiegyezés megalkotói is. S ha tudták és a gazdasági közösségre határozottan előnyösebb hosszú lejáratu vámszerződési időszakok helyett, a közös gazdasági életet, bizonytalanságaival gátló rövidebb tíz éves időszakot állapították meg mégis a törvényben: a törvény logikájával minden kétséget kizáró határozottsággal jelentették ki azt a sarkigazságot, hogy a két állam politikai szövetségét bizonyos feltételek között, elválaszthatatlannak és szükségesnek ismerték el Magyarország szempontjából; ellenben gazdaságilag Ausztria és Magyarország ideiglenesen, néhány tízéves időszak alatt

férhet össze csupán és élhet gazdasági szövetségben; csakis addig, míg az akkori 1867, politikai és gazdasági viszonyok javulásával Magyarország a gazdasági önállóságra éretté válik. A törvény logikája kimondja, hogy a magyar-osztrák politikai szövetség tartós és kívánatos; a magyar-osztrák gazdasági közösség csak ideiglenesen óhajtandó.

A törvény eme világos logikáján kívül hivatkozhatunk magának Deák Ferencznek szavára is, a ki az ellenzéknek nyíltan megmondotta, hogy ideiglenesen czélszerűségi okokból köti meg az ország a gazdasági szövetséget. Erre ösztönözte Deákot, az akkor általánosan uralkodó szabad kereskedelmi politika is. Ezzel is védte álláspontját. De már akkor figyelemztetett rá, hogy egy általános gazdaság-politikai változás: Magyarországot is gazdasági politikája megváltoztatására kényszerítheti a jövőben.

A kormányzópárt és kormánya s a mellette felsorolt, minden komolyságot, elfogadható alapot nélkülöző üres frázisa tehát meg nem állhat. A gazdasági közösség: nem következik a kiegyezésből; s a gazdasági közösség fentartása nem a magyar nemzet biztosítása, hanem megrontása; a gazdasági függetlenség, nem megrontás a sötétbe és bizonytalanságba, hanem az egységes állam kiépítésének s a magyar nemzeti egység megalkotásának egyetlen biztos alapja. Gazdasági önállóság nélkül, nemcsak soha ki nem fejtheti a magyarság teljes nemzeti egységét, függetlenségét; állami és kulturális önállóságát, hanem elvesziti mai nemzeti és állami lételet is.

Magyarország gazdasági önállósága: a magyar társadalom, nemzeti kultúra, nemzet és állam egységét és jövő nagyságát jelenti! De jelenti egyszersmind Ausztria jelenlegi gazdasági erejének csökkenését; hanyatlásának és mai gazdasági rendszere felbomlásának kezdetét is. Mint említettük ugyanis századunkban minden állam csak akkora néptestet tud földjén megtartani s egyesíteni: a mekkorát; 1. saját földje termésével táplálni tud; 2. vagy pedig mesterséges industrialis-kapitalista imperialis hatalmával biztosított nagy termékenységű, de iparilag fejletlen idegen területekről élelemmel és jövedelemmel ellátni bír. A tultengésig fejlett német állam mai népszerűségét sem tudja a németalföld terméséből eltartani.

Hasonlóan van Ausztria is. Mig azonban a Németbirodalom mezőgazdasági és ipari koloniákat szerzett s fog szerezni a honnan szaporodó népét élelemmel minden fenakadás nélkül elláthassa s a hol ipari termelését eladhassa: addig Ausztriának ilyen élelemtermő és ipari koloniái nincsenek s nem is lehetnek, ha már egyetlen kolóniáját: Magyarországot elveszti. Ma a magyar Alföld látja el élelemmel s olesó nyersanyaggal Ausztriát; Magyarország ad az osztrák iparnak, gyáraknak, munkások milliónak dus jövedelmet, mivel megvásárolja árui nagyobb részét. Ha elveszti Magyarországot, nem lesz többé biztosított jövedelme s a németiség iparos, tőkés osztályai kénytelenek lesznek a nagy németekhez csatlakozni, hogy azok koloniális vállalkozásában részt vegyenek. De siettetik e csatlakozást történelmi, nyelvi, faji s politikai okok is. Ezért Magyarország gazdasági kiválása legfeljebb sietteti azt az általános bomlási folyamatot, melyet a világtörténelem erői, a huszadik század folyamán Ausztriára nézve, végleg befejeznek s melyek a Habsburgokat a német földről teljesen kiszorítják s német alattvalóiktól teljesen megfosztják. Évszázadok óta a Habsburgok uralma, mely, volt idő, midőn elérte az Atlanti tenger partjait, nyugatról keletfelé kiszorul a német területekről s e kiszorulással egyidejűleg növekszik a németiség egysége: az összes németiségnek egy birodalomban való egyesülése. A világtörténelem erői: minden kétséget kizárólag az összes németiségnek a Hohenzollernek uralma alatti egysége megalkotására működnek. És e német egység kialakulását, illetőleg Ausztria német részének a nagy németiséghez való csatlakozását: Magyarország gazdasági önállóságának s ezzel az ország jövő állami önállóságának és nemzeti létének feláldozásával meg nem akadályozhatjuk, legfeljebb pár évtizedig késleltethetjük.

De jól jegyezzük meg, Magyarország feláldozása meg nem mentheti Ausztriát a felbomlástól, sőt a teljesen megnyomorított, áldozatul dobott Magyarországgal, megsemmisül a Habsburg-uralomnak egyetlen utolsó menedéke mentsvára is! Ha Magyarország még 20—30 évig az osztrák gazdasági közösség jármában marad, akkor nemzeti és állami független léte örökre elveszett, mert nemzetiségeit be nem olvaszthatja, sem nemzeti céljainak meg nem nyerheti; mert a kivándorlás, a szűk kereseti viszonyok

és a kereseti alkalom teljes hiánya miatt olyan óriási arányokat ölt épen a fajmagyar nép között, hogy az nemzeti összeomlásunkat előkészíti; továbbá a gazdasági bajok miatt a fajmagyarság gyermekeinek 1—2-re való leszállítása családonként s a születések számának 45-ről esetleg 30 alá való lepadása, oda, a hol ma a francia nemzet van, de a francziák átlagos jóléte, műveltsége nélkül, melyek esetleg regenerálhatják azt a nemzetet — a törpe, kis és középbirtokosság elűllik, a nemzet ezen gerince megrokkan; továbbá az itthon maradtak munkásforradalmi, általános társadalmi elégedetlensége: a természeti és társadalmi törvények elháríthatatlan bizonyosságával megásnák a magyar nemzet, magyar állam, magyar kultúra sirját! És abból a sirból nincs többé feltámadás; még a friss hantokat előntené rögtön a szláv népek, talán a germán népek szapora millióinak szűk határok közé szorított tengere, s örökre megfojtaná a magyarságot.¹ Most még nem késő! A tizenkettedik órája a megdöbbenésnek elérkezett. De higgadt fővel, egyesült erővel és főként gyors, ingadozás nélkül való cselekvéssel pótolhatjuk elmaradottságunkat.

Mert ne feledjük, hogy a magyar nemzet előtt óriási és sürgősen elvégzendő feladatoknak egész serege van. A mai nagy nemzetek századok nyugodt munkájával s egyenként végezték el a nemzeti konszolidáció, az egységes nemzeti állam és társadalom, majd a nemzeti kultúra és a nemzet gazdasági önállóságának óriási munkáit. A kis magyar nemzetnek egyszerre kell elvégeznie mindezt. Munkásságának helyes alapot adván még el is végezheti.

A gazdasági önállóság az az egyetlen alap, melyen a magyar nemzet és nemzeti állam egységét, nemzeti kulturáját és jövő gazdasági nagyságát kiépítheti. Semmiféle társadalmi, politikai, nemzeti kulturális szervezet meg nem élhet teljes gazdasági önállóság nélkül. Ez az a feladat, melynek megteremtésére jövő nagyságunk biztos alapjainak lerakására kell fordítanunk a magyar nemzet összes, teljes erejét, pártkülönbség nélkül. Nem oly kicsiny program ez, mint nálunk vélik. Nemcsak az önálló vámterület megalkotásának kérdése ez, mert hiszen Oroszország, Románia külön vámterülettel bír, még sincs

¹ Harmincznyolcz éves megdöbbenő gazdasági pusztulásunkról részletesen szó lesz munkám második felében: „A gazdasági közönség kritikája” cziműben.

önálló, önsúly gazdasági rendszere. Két nemzedék legjobbjainak, az egyének, a testületek, társadalom és állam együttes működését; összes erejét, cselekvési potenciáját; összes energiáját, minden intelligenciáját főlemészto probléma ez! A mint az volt Anglia, Belgium, Németország iparának megteremtése is. Nem egy pártnak program-töredéke, de az egyének, testületek, állam és társadalom energikus együttes közreműködése, munkája valósíthatja meg csupán!

Valósítsa is meg. Itt az ideje, hogy az egész magyar nemzet belássa, hogy az idők árjának ellenállani lehetetlen büntetés nélkül. Ausztria német részének megmentéséért, feláldozni Magyarországot a magyar nemzet jövő nagyságát, jövő világpolitikai fontosságát, hatvanhetes ortodoxia kedvéért: balgaság és okatlan áldozat! Mert Ausztria menthetetlen. Miként a XIX. században hiábavaló erőfeszítés volt a széttagolt nemzeti részek egyesülésének megakadályozása, mert minden erőfeszítés ellenére is, megalakult a német nemzeti, olasz nemzeti, szerb, bolgár, román stb. nemzeti egység és állam. Ugy hiábavaló lesz minden erőfeszítés e folyamat meggátlására a XX. században. A huszadik század az egynyelvű, egy törzsi rokon nemzetek egyesülésének százada; világbiró fajok; világrészeket átölelő nemzetek; világállamok; világgazdasági hatalmak alakulásának százada.

A pánszlávizmus, pánangolszász egység, pánlatinizmus és pángermánizmus századában: az *allddeutsch* mozgalom, a *«Los von Rom, Los von Österreich»* jelentéktelennek tetsző mozgalma futó tűzként erősödik Ausztriában; mint a reformáció, a szabadság, egyenlőség igéi; a nemzeti egység, hevítő ideáljai minden ellenállás, üldözés ellenére hatalmába vette egykor az idők által előre elkészített elméket, lelkeket. Ausztria német része: a nagy némettség tömegvonzása erejének; a nagy német ethnikai egységnek; a német kulturának; a kialakulandó német jellegű középeurópai, Páris-Marseilles és Varsó-Trieszt közötti gazdasági egység vonzása erejének; Ausztria azon gazdasági gyengeségének, hogy: gazdasági rendszerének sulya, középpontja, Ausztria határain kívül esik, Ausztriát Magyarország tartja ki: ezen erőknak bontó hatása következtében Ausztria német része kiválik. És az osztrák némettség (ethnikai, nyelvi,

gazdasági identitása vonzóereje következtében) csatlakozik a nagy németiséghez. Ezt a csatlakozást sem egy ad-hoc létrejövő magyar és orosz fegyveres szövetkezés, sem másféle alakulás meg nem gátolhatja.

Ausztriának és Magyarországnak még 20—30 évig fenntartott gazdasági közössége is csak késlelteti: elhalasztja a csatlakozást, de meg nem akadályozhatja.

Tudvalevő, hogy Ausztriát, Magyarország a saját vérén, zsirján tette gazdasági nagyhatalommá. Az osztrák föld nem tudja eltartani az osztrák nép millióit; az osztrák ipar Magyarországtól vásárolja nyersanyaga egyrészét; a közös vámterület biztosított piacza tette lehetővé az osztrák iparnak, mint bővebben bebizonyítom, hogy régi sablonos, czopfos ipari szervezete; elmaradt elavult termelési módszere; sokféle gyártási, gazdasági pazarlása mellett is haszonnal dolgozhassék. Az osztrák ipar csak a vámmal biztosított Magyarországon virágzik és él meg, a világpiacon versenyezni képtelen s régi nemzetközi piaczeit, a Balkánt is fokozatosan elveszti. E versenyre képtelen, tehetetlen osztrák iparnak gazdasági főtápláló ere és főereje Magyarország: olcsó élelmével, olcsó nyersanyagával és drága vásárló és fogyasztó kedvével.

Mihelyt Magyarország kizárta vagy korlátozta az osztrák iparáruk beözönlését, az Ausztriába visszazoritott áruk a termelés föntartása végett új piacokat kénytelenek keresni; s mivel az osztrák ipar hódítólag a világversenyben nem tud résztvenni: fokozatosan erősebb és erősebb gazdasági bajokba, zavarokba esik. A gazdasági bizonytalanság, társadalmi nyugtalanságot, a népesség hanyatlását, kivándorlást és más bajokat okoz, melyeket fokozni fog Németországot gazdasági versenye s növekedő térhódítása; valamint Oroszország iparfejlesztése s gazdasági versenye s külföldről bevitt készáruinak csökkenése.

A föllendült magyar gyáripár geográfiai helyzetünknel; vasutpolitikánk, pénzügyi politikánk erejénél; a magyarság növekedő intelligenciájánál fogva erősebben tért hódít a Balkánon. A mindenfelől szoritott osztrák gazdasági élet és osztrák-német társadalom, hogy a teljes kataklizmat elkerülje, kénytelen lesz in corpore csatlakozni a Nagynémetországhoz, melylyel lélekben, nyelvben, szellemében, irodalmában, tradícióiban ugyis közösséget, egységet alkot. És így a Németbirodalomba

bekebelezett eléggé művelt, eléggé vagyonos, tehetős; további fejlődésre alkalmas osztrák-németség, részt fog venni a Németbirodalom koloniális vállalataiban.

Ausztriának a sorsát a világtörténelem erői; a világ-gazdasági rendszerek alakulatai; faji, nyelvi egysége; földjének világhelyzete; valamint az összes fizikai, történelmi, politikai, társadalmi, gazdasági és kulturális erőviszonyok: az idők végzetszerű áramlata megpecsételték; kikerülhetetlenné tették. A Habsburguralom három század óta feltarthatlanul kelet felé szorul s ezzel párhuzamosan a németség egyesül!

Ez alakulat azonban 30—40 évnél hamarabb, más helyen elősorolt okok miatt, nem igen jöhet létre. Addig és csupán addig Ausztriának és Magyarországnak politikai szövetsége megmarad. Magyarországnak ezen idő alatt az osztrákmagyar politikai szövetség védelme alatt meg kell alkotnia magyar nemzeti iparát, kereskedelmét, intenzív mezőgazdaságát; s meg kell nyernie nemzetiségeit a magyar nemzeti egységnek.

Mivel Ausztria és Magyarország politikai szövetsége s közös védelme a gazdasági élettől eltérően felbonthatatlan, az osztrák politikai szövetség csak előnyére, javára, hathatósabb védelmére szolgál Magyarországnak.

Két állam ereje védi így a magyar nemzeti egység alapjainak építésével elfoglalt, lekötött magyar nemzetet. Ezért azon magyar-osztrák politikai szövetséget nem kell bántani. Ausztria sorsa ugyanis kikerülhetetlen. Rajta segíteni lehetetlen. Mert a gazdasági önállóság Magyarországnak elengedhetetlen életszükséglete.

Viszont a gazdasági alapjától megfosztott német Ausztria önként, magától hull a Hohenzollernek birodalmába. Csupán Csehország és Galiczia fog megmaradni Ausztriából. Mert ez — másutt kifejtett okok miatt — nem csatlakozhatik a szlávokhoz.

Ezért minden magyar pártnak, az egész magyar nemzetnek égetően sürgős kötelessége: a gazdasági alkotásnak konstruktív munkájára egyesülni.

Félre a kardbojt politikával; hagyjuk a vezérleti, szolgálati magyar nyelv erőpazarló, egységbontó, oktalan

politikáját; Ne törődjünk mindig a közjog és katonaság kérdéseivel! Alkossuk meg előbb a termelő, gazdaságilag erős, pénzügyileg önálló Magyarországot. És csak azután rakjuk rá a mainál háromszorta többet fogyasztó, a készből élő önálló hadsereget és politikai önállóságot! Az osztrák gazdasági jármot húzó, szegény Magyarországnak, jelentéktelen és terhes külső cifra volna a magyar zászlós, félig osztrák hadsereg. A magyar hadsereg erős gazdasági rendszer, teljes gazdasági önállóság nélkül: bár nem kicsinyeljük az utána való törekvést és vágyakozást, de nem jelenti a nemzeti függetlenséget, állami politikai önrendelkezést. Mert ez a nemzet mintegy hat milliárd után fizet kamatot, évente 240 milliót Ausztriának. Ezt nem lehet se leszavazni, se kardbojttal, vezényszóval letudni. Ezt csak évtizedes termékeny munkálkodás fizetheti meg; és produktív munka szerezheti vissza valóságos, vagyis gazdasági függetlenségünket.

Elég volt e nemzetnek a négyszázados alkotmányos küzdelemből; elég volt a pártok kicsinyes torzsalkodásából! Elég volt a 67-es és 48-as ortodoxiából is. Elég volt a nemzettel nem törődő személyi és pártpolitikából! Nem kell nekünk a huszadik században sem az alkuvás és folytonos elalkuvás politikája; utáljuk a siralmi politikát is, a negatív gravaminális henye időrablást, erópocsék-
lást összes intrikáival, csinyeivel, siralmaival. Változtak a világviszonyok!

Elérkezett a nemzet ideje! Elérkezett a nemzeti alkotó munka kötelessége. A gazdasági önállóság: nemzeti jövőnk egyetlen biztos alapja megalkotásának nagy kötelessége, nagy feladata egyesítse a nemzet minden tagját hasznos, nemzetépítő közreműködésre. Termékeny, foganatos, alkotó cselekvés, munka: a mi ideálunk.

Mert a nemzetnek egész erejét, egész tudását, teljes lényét követeli, fölszivja a magyar ipar, magyar nemzeti kereskedelem; a magyar közlekedés, magyar pénzügy fejlesztésének, a mezőgazdasági termelés fokozásának nemzeti politikája.

Magyarország nemzeti függetlenségét, teljes önállóságát, önálló hadsereget megkapja küzdelem nélkül

automaticae: ha önálló gazdasági rendszert teremt! Önsúlyu, öncélú gazdasági egysége nélkül hiábavaló minden »nemzeti vívmány« s oktan erőpazarlás, a nemzet jövőjének veszélyeztetése, minden közjogi küzdelem.

Erőt, vért, izmot, munkát követel ez a nemzet; csak azután nemzeti övet s politikai vívmányokat. Mert csak a balga, a közjogi pepecseléstől, az »elvek« harcától elvakult tudatlanság vélheti azt, hogy elvont, érzékfölötti elvek, jogi, társadalmi, politikai, etikai gondolatokra, irányzatokra: felépíthető bármely társadalmi, jogi, állami avagy kulturalis rendszer! A huszadik századnak minden ipari munkása tudja, hogy »életük társadalmi termelésében az emberek határozott, szükségszerű, akaratuktól független viszonyokba kerülnek, melyek anyagi termelési erők bizonyos fejlődési fokának felelnek meg. E termelési viszonyok összessége alkotja a társadalom gazdasági szerkezetét, azt a reális alapot, melyen egy jogi és politikai rendszer felépülhet s melynek meghatározott társadalmi öntudat formák felelnek meg.

Az anyagi élet termelési módja határozza meg általában a társadalmi, politikai és szellemi életfolyamatot.«

Ha minden munkás tudja ma már, hogy a gazdasági helyzet a társadalmi és állami rendszer alapja: miért nem meri politikája alapjává tenni ezt a magyar politika?! Miért nem alkalmazkodik a kor szelleméhez, »mely visz vagy elmerit?« Miért nem tüzi ki bátran a gazdasági alkotás és munka politikáját legfőbb céljául? Hiszen semmi más akadálya nincs az ortodox konzervativizmusnál!

A magyarságnak a végzet kínálta fel ezt a szép országot, gazdag földjével, dus bányáival, erdőivel, nagyra hivatott, gyönyörű nemes népével. A történeti végzet kínálta és kínálja évek óta, hogy megszabadulhasson a nemzet gazdasági élete, bajának okozójától, a vért szívó piécza harapásától! Évek óta kínálkozik az alkalom, hogy a belsőleg gyöngye, vizsályba merült Ausztriától kicsikarja a magyar politika Magyarország gazdasági önállóságát. És a magyar politika vakon, hihetetlen együgyűséggel dobja el az alkalmakat s tévelyeg haszontalan csillogó külsőségek káprázatos lidércfénye után.

Pedig a nemzetiségi kérdés, ha elsimul Ausztriában s a

közel jövőben kialakult, majd a rövid életű federális-Ausztria; ha az osztrák és cseh iparos nemzet együttes, közös erővel s az osztrák katonai hatalom támogatásával állja útját annak, hogy a zsiros falatot, gazdasági életének alapját: a magyar gazdasági közösséget elveszítse; ha az egész osztrák és német társadalom és katonai hatalom együttesen gátolja: Magyarország gazdasági önállóságának megkezdését: akkor 20—30 évig, a gyenge és értelmileg is önállótlan magyar nemzet, az osztrák ipar és tőke rabságából ki nem szabadulhat.

Mert ha a nemzet továbbra is hallgat azokra, kik részint tulságos félelmségből; ujtástól való félelemből; részint politikai meggyőződésből, politikai okokból; részint sokféle érthető érdekből mindig ellenzik Magyarország gazdasági önállóságát s a gazdasági közösség megszüntetését, mely gazdasági közösségnek perpetuálását ismétlem, kizárja maga a kiegyezési törvény; mely közösség a kiegyezés idején s attól kezdve két évtizeden át, talán helyes volt, mondjuk jogos volt, kívánatos volt: megtette szolgálatát; de ma már káros a további fentartása. Ha a káros gazdasági szövetséget 1907-ben újólag megkötné a magyar állam tíz évre: ez alkalmat adna Ausztriának, hogy belső viszonyait rendezze, a nemzetiségi cseh-lengyel- és német nyelv kérdését megoldja: és belső békéjét helyreállítsa.

Ennek, természetesen, a szövetséges Magyarország örvend mindaddig, míg Ausztria erősödése Magyarország rovására és kárára nem történik. A józan ész mondja, hogy annál jobb Magyarországnak, minél erősebb szövetségese Ausztria. Magyarország eddig is óriási áldozatokat hozott Ausztria politikai szövetségéért: viszont Ausztria eddig nem adott cserébe nekünk valami sokat. Egy szövetségnek azonban, bármilyen értékes és becses is legyen az, fel nem áldozhatjuk Magyarország nemzeti és állami létét: fel nem áldozzuk a magyarságot. Vegyük csak fontolóra a dolgokat. Ausztriában a föderalisztikus alakulást már évtizedek előtt csak a magyar államférfiak energikus beavatkozása akadályozta meg. A cseh-német nemzetiségi kérdés megoldása, in ultima ratione, nem is képzelhető másként, minthogy az uralkodó és németiség, tért nyit valamelyes föderatív alakulásnak Ausztriában. Talán mondanom sem kell, hogy a nemzetiségi kérdés dolgában Ausztria

és Magyarország belső viszonyai egészen különböznek. És minél hamarabb következik be a csehek, lengyelek uralomra jutása, önkormányzata, annál hamarabb s annál bensőbben helyreáll a béke Ausztriában.

Tudva van ország-világ előtt, hogy a két nemzetiség elke-
sередett küzdelmét a jelen uralkodóra való tekintetek mérséklük
többé-kevésbé. Utóda alatt azonban a teljes cseh-lengyel auto-
nómia kivívását csak fegyveres erő gátolhatná meg. Ennyire
pedig a dolog nem fog kerülni. Engedni lesz kénytelen
a következő uralkodó is, a németiség is. Beáll a belső béke
Ausztriában.

A kibékült németek, csehek zavartalanul vethetik magokat
a gazdasági tevékenységre, mint a többi szomszédos nagy nemzetek.
Teljes erejükkel, pénzükkel, tudásukkal, kitar-
tásukkal elmaradt gyáriparuk, kereskedelmök
fejlesztésének élhetnek. S minden bizonynyal hozzá-
látnak, modern nagy gépek, új vegyi anyagok megszerzéséhez,
új nagyobb hatású, olcsóbb és produktivebb gyártási eljárások
meghonosításához, nagy tőkájü, nagyarányú ipartelepek alapi-
tásához.

Az új életre kelt osztrák-cseh nagyipar; a közös hadsereg
és uralkodócsalád; valamint osztrák-cseh arisztokrácia: támasz-
kodva a magyar konzervatív, örökké az udvar befolyása alatt
álló, nagyhatalmu magyar arisztokráciára és magyar katolikus
főpapságra; továbbá a mai kormányzópárt és néppárt konzer-
vatív és klerikális elemeire, ezek együttesen akkora nyomást
fognak a magyarságra gyakorolni, hogy az Ausztria gazdasági
életének okvetlenül szükséges közös gazdasági kötelekekből és
a magyarságra nézve életölő békókból Magyarországnak kisza-
badulni lehetetlen lesz. Legfeljebb győzelmes katonai
forradalom menthetne meg bennünket. Erre pedig a magyar-
ságnak ereje nincs s nem is lesz.

Ha tehát 1907-ben ujólag 10 évre, azaz 1917-ig meg-
kötetik a magyar-osztrák vámközösség — a mint sajnos, való-
színű éhhetetlenségünk és szervezetlenségünk miatt — úgy a
magyar nemzet az osztrák-cseh nagyipar, tőke és kereskedelem
rabja marad mindaddig, a míg a XX. század közepe táján, a
már említett világtörténelmi és világgazdasági erők és alaku-
latok hatása következtében, az osztrák németiség csatlakozni
fog a Németbirodalomhoz és pángermán középeurópai gazda-
sági egységhez.

Ekkor megszabadul Magyarország a közös gazdasági élet nyügétől; ez a szabadulás azonban már későn érkezik. Ekkorra kialakult a szomszédos keleteurópai s fél Ázsiát átfogó orosz gazdasági és politikai hatalom; 300 milliót számláló népével.

Valamint kialakult a száz millió lélekkel bíró nagynémet közép-európai politikai és gazdasági rendszer; megszerezte a németiség jövő szapora millióinak kolóniáit, megvívta világbontó harcainak első nehezebb részét.

E szomszédos két nagyhatalom gazdasági erejével, gyárai-val, tőkéjével, nagy népességével a magyarság annál kevésbé veheti fel a versenyt, mert a kereseti alkalom hiánya, a nehéz megélhetés, az óriási adóterhek, általában a gazdasági élet elbirhatatlan nyomása meggátolja a magyarság szabad szaporodását; nagyobb arányúvá teszi a halálozást, kivándorlást, csökkenti a születéseket s lehetetlené teszi a magyarországi nemzetiségek megnyerését, beolvasztását.

Gazdasági bajainak nyomása annál nagyobb lesz, mert a közös gazdasági élet fentartása mellett nem fejlődhetik kívánt mértékben a magyar mezőgazdaság sem. E szokatlan állításom bizonyítása azonnal nagy súlyt nyer, mihelyt utalok arra, hogy földmivelő országoknak, milyen Magyarország, Oroszország, Románia, Szerbia, stb. soha sincsen szabad tőkefeleslegük. Erre különben, tárgyalásom további folyamán részletesen is kitérek.

A tőkével nem bíró földesgazda nem javíthatja kiélt földjét, új mezőgazdasági gépeket, nem igen tud beszerezni; intenzívebb termelést és nagyobb szerű állattenyésztést, tőke hiányában, nem honosíthat meg; a maga, családja, cselédei, munkásai jólétét, nem tudja miből fokozni.

Agrikultur ország, mindig tőkészegény ország és a népszaporodás bizonyos fokán túl csak tengődik, állama deficitzből deficitzbe esik, mihelyt a haladó kor egyik-másik követelését meghallgatja; mihelyt védelmét fokozza; mihelyt nagyobb szabású befektetésre van szüksége. Az agrikultur nép nem bírja a fokozódó terheket, mert bizonyos fokon túl nem tudja növelni, fokozni jövedelmét, keresetét. Tudatlansággal, szükséggel, nyomorral kénytelen küzködni.

• A magyarság addig nem fog boldogulni, míg a magyar föld nem terem legalább kétszerannyit, mint a mennyit ma. Ehhez pénz kell és intelligencia, de legfőképen intelligencia! •

mondotta földmivelési miniszterünk. Arany szavak, szép szavak, de csak szavak, melyekkel ellentétben állanak a tettek. Pedig a tettek beszélnek.

Mert az intelligencia megszerzéséhez is éppen úgy pénz, sok pénz, sok iskola és intézet kell, mint az intenzív gazdálkodáshoz. Ezt a sok pénzt azonban a közös vámterületen élő, osztrák ipar által kiszípolyozott magyarság előteremteni nem tudja soha. Csakis az önálló magyar iparral, kereskedelemmel bíró államoknak van meg az intenzív mezőgazdasági termeléshez szükséges nagy tőkék s ezek földmivelése aztán virágzik is, mint a német és osztrák mezőgazdaság újabb haladása bizonyítja.

Azon országok, melyekben a földmivelés és ipar a fejlődésnek kezdetleges fokán van, kettős gazdasági nyomásnak vannak kitéve. Nem versenyezhetnek kellő sikerrel a külföldi piacokon; s a saját piaçaikon is, árletörléssel, a saját áruik árának csökkentésével tudhatják csak megtartani fogyasztóikat aránylag kevésbé fejlett iparuknak, a külföld versenye ellenében.

Ilyen esetben a külföld versenye ellen, első hathatós védelmet a belső termelésnek és fogyasztásnak, vámok által való megvédeése nyújthatja.

A közös gazdasági életben Magyarország ipara és mezőgazdasági termelése egyaránt, teljesen védelem nélküli prédájává lehet, a fejlett osztrák nagyiparnak s rohamosan fejlődő osztrák mezőgazdasági, kerti termelésnek, állattenyésztésnek. A közös gazdasági élet fentartásával nem is fejlődhetik ki számbelileg sem a magyarság; országunknak öt évtized múltán aligha lesz több lakosa 25 milliónál, ha megalkotnunk nem sikerül az önálló magyar gazdasági rendszert.

Hozzákezdhet-e akkor ez a magyarság, a száz milliót meghaladó erős németiség és háromszáz milliónyi szlávosság ereje ellenében: az önálló magyar nagyipar, kereskedelem megteremtéséhez? Gondolatnak is örültség volna, nemhogy vállalkozásnak!

Mert a szabadelvűek újabbán kitalált panacéja lehetőségét a priori kizártnak tekinthetjük, hogy t. i. Magyarország az egységes vámterület alapján: a belső fogyasztást kielégíteni tudós kifelé, a Balkánon terjeszkedni bíró, életerős nagyiparát megteremthesse!

Az egységes vámterületen, vagyis az ellenséges osztrák ipar korlátlan uralmának „védő szárnyai” alatt megteremtett, életerős, önálló, versenyre képes magyar nagyipar: nonsens, lehetetlenség.

Elérkezett az ideje annak, 1907-ig előkészülve: akkor megkezdjük Magyarország gazdasági függetlensége megalkotásának igen nagy, igen nehéz, bonyodalmas és összes nemzeti erőnket felszívó nagy munkáját.

Munkára fel tehát!

VII.

A magyar nemzet gazdasági uralma a Balkánon.

A magyarság 1977-ben.¹

Az önczélú, önálló magyar gazdasági rendszer megalapítása hetedik évtizedének emléknepjén, nekem jutott a szerencse, hogy az osztrák tőke és ipar gazdasági rabságából kiszabadult Magyarbirodalomnak képét vázlatosan megrajzoljam. A történelem gyászos lapjairól tudjuk, hogy magyar őseink 1907 előtt, négyszáz éven át nem törődtek a magyar nemzeti gazdasági politikával; a magyar ipar, kereskedelem, földmivelés, tudomány: alkotó, nemzetépítő munkájával. Négyszáz éven át két pártban, közjogi kérdésekkel fecsérelték el a magyar nemzet, magyar társadalom, állam idejét, erejét. Egyik párt mindig az Ausztriához való politikai és gazdasági simulás, ragaszkodás politikáját; a másik a teljes állami függetlenség politikáját hirdette, vallotta egyedül üdvözítőnek. Véres háborúkat, szakadatlan alkotmányos, közjogi küzdelmeiket azonban nem rajzolom, csupán ráutalok arra, hogy e harcokban »az állami függetlenség pártja« egyetlen komoly harcot sem vívott, egyetlen komoly könyvet nem írt; egyetlen erőteljes országos mozgalmat nem indított Magyarországon gazdasági önállóságának megalkotásáért, azonkívül, melyet 1848 előtt Kossuth és Széchenyi megindítottak. Mert őseink, sajnos, nem érdeklődtek s nem is értettek a gazdasági alkotás kitartó, csöndes munkájához. Évszázadokon át minden tehetségüket a közjogi viták, közjogi küzdelmek krátterszerű erőkítőrései emésztették fel.

Igy volt lehetséges, hogy a mi jelen politikánkkal ellen-

¹ Nem fantasztikus képet óhajtok rajzolni, inkább szembeötlő pozitív alakban igyekszem megjelölni azon, eddig kellő figyelemben nem részesült főczókat, melyeknek megvalósítására gazdasági életünk fejlesztése közben törekednünk kell.

tétes gazdasági politikát követték. Ma vámmal zárjuk el magunkat a nyugati iparos nemzetektől, a germán gazdasági egységtől s az orosz világhatalomtól; s délkelet felé a Balkán-országok népei előtt szabadon tartjuk határainkat. Igy olesón kapjuk keletről a nyersanyagokat, miket mi feldolgozva, a szomszédos iparállamoknál olesóbban is adhatunk nekik el, mint iparárukat. Igy hozzák ide hozzánk e déli szláv szomszédaink sok élelmi fölöslegöket s a tőlünk kapott pénzen, mindjárt beszerzik nálunk szükségleteiket.

Az önálló magyar gazdasági rendszernek 1907-ben való megkezdése előtt, őseink — ugyebár alig tudjuk elhinni — határukat nyitva tartották az akkori Ausztria ipara előtt és elzárkóztak, Románia, Szerbia, Bulgária nyersterménye elől, mintha bizony a világpiacztól visszatarthatta volna e magyar vám a szerb, román élelmet és nyersanyagot. A helyett, hogy okös egyezséggel, ök maguk vásárolták volna össze az idegen élelmet és nyersanyagot s kerestek volna rajta szállítási stb. hasznót; azonfelül, a Magyarországba csábitott, román, szerb, bolgár, kereskedő, eladó: magyar kereskedőtől vásárolta volna szükséges áruczikkeit; e mellékes hasznon, nagy hasznon kívül, az összevásárolt s tovább szállított balkáni élellemel, nyersanyaggal erősebben befolyásolhatták volna az európai piacok áralakulását s drágábban értékesíthették volna a saját termésüket is.

De nem sorolom fel a régi osztrák gazdasági elnyomás, kizsákmányolás sok bünét, visszaéléseit s magyar őseink érthetetlen türelmét.

Örvendeni óhajtunk ma annak, hogy már hét évtizeddel vagyunk túl azon gyászos korszakon. Örvendeni akarunk gazdasági életünk, nemzetünk, műveltségünk azon nagy kifejlődésének, csodaszerű megújulásának, melyet az önálló, öncélú magyar gazdasági rendszer megalkotása óta általában elértünk.

Tekintsünk körül, 1907 előtt a magyar földmivelés tengődött, a magyar mezőgazda élete örökös gond, aggodalom, félelem volt. Ma a magyar ipar s kereskedelem megteremtése után hetven évvel, a magyar mezőgazdaság elérte fejlődése tetőpontját. Az Alföld, Dunántul, Csallóköz, Száva vidékén megszűntek a nagybirtokok. A földet mindenütt kis- és közép-birtokos parasztság foglalta el és pedig tiszta magyarfajú parasztság, mely a földből él, maga műveli földjét, többé azonban nem oly módon, mint Szent István

idején, hanem a huszadik század technikai eszközeit használja. A gép olcsó, biztos és hathatós munkája könnyíti meg a nehéz mezei munkát, a szántás-vetést, aratást, szállítást. A kisgazdák falunként, szövetkezeteként szerzik be drágább mezőgazdasági gépeiket. Az alföldi állattenyésztést és kerti gazdálkodást segíti, intenzívvé teszi az a kínai arányú csatornázás, mely a huszadik század első felében alkotott főcsatornavonalakat most kisebb területekre elosztja s vele az egész Alföldet tervszerűen behálózza. 2. Továbbá segíti az Alföldön tudományos terv alapján létesített erdősités. A huszadik század első pár tizedeiben befásított alföldi területek, ma már a huszadik század vége felé, hatalmas erdőségeket alkotva juh-, barom-, baromfityénysztésre alkalmas területet nyújtanak s főként az Alföldhöz kötik a paradus felhőket csapadékukkal együtt, melyek erdőhiányában egykor elrohantak s kiszáradtak a mi szép országunk fölötti elhaladásukban. Van pénzünk mindenre. Lovaink, marháink egész Európában a legszebbek, legértékesebbek; kitűnő klimánk, s a magyar állattenyésztés tudománya csodákat művelt.

Gyáripárunk hatalmas, aktív, energikus. A magyar gyáripár alkalmazkodó ereje, munkásainak értelmessége, izlése, rátermettsége lehetővé teszi, hogy az egész Balkán szláv népeinek tömegárúit, vas, aczél, szerszám, ruhaszükségletét kielégítse. Iparművészeti czikkeink pedig a bájos, eredeti egészséges és szubtilis magyar vonalaikkal, színhatásaikkal, mint kényelmes tartós voltukkal, a messze nyugaton is, hiresek és keresettek.

A magyar kereskedelem oly hatalmas lendületet vett, a milyenről a mi kicsinyhitű, szüklátóköri őseink még a huszadik század elején sem mertek álmodni. A magyarság szerencséjére azonban, a nemzetalkotás munkájában megtalálta helyét, századunk elején a magyar közlési és közlekedési bálózat merész és mégis gyakorlati Széchenyije és Barossa; s a mi nagy miniszterünk bátor vasuti politikájának köszönhetjük, hogy Budapest négyes és nyolczas sín párokkal van ma összekötve nemcsak Erdély iparos és bányavidékeinek, déli, középső északi részeivel; a felsővidékkel, Dunántullal, Fiumével; de neki köszönhetjük azt is, hogy rábirta a huszadik század elejének szüklátóköri, félnék, kicsinyhitű vállalkozóit, pénzembereit,

tökéseit, hogy megvegyék a Zimony-Konstantinápolyi vasutat; hatalmukba kerítsék, kiépítsék a nyolczas vágányu Budapest-Szaloniki vasutat, mely egész déli és keleti Európának, mint nyugati Európának kereskedelmét, forgalmát közvetíti.

A mi éleslátásu, nagy emberünk, kezdésére építette meg a magyar kormány a Budapest-Kattaró vasutvonalat, továbbá a Budapest-Odessza vonal magyarországi részét. Ez éleslátásu politikának köszönhetjük most azt, hogy Magyarország középponti fekvése nyugatról s keletről a világforgalom főútjába kapcsolta hazánkat s a kereskedelem, forgalom, valamint a tranzitó kereskedelem óriási haszna a mi jólétünket gyarapítja.

Az express-vonatok ezrei viszik hizlalt szárnyasainkat, tojást, vaját, tejet, gyümölcsöt, bort, hust, száz meg százezer métermázsákban naponta nyugatra, a nagy Germánbirodalom nyüzsgő 170 millió éhes szájának.

És a század elejének érthetetlenül balga vámpolitikáját is lerontotta e lángelméjü, nagykaratu miniszterünk közlekedési politikája, mert keleti, déli határainkon megszűntek régen a vámfalak; s neki köszönhető, hogy a tehervonatok tizezrei hordják Magyarországba: Románia, Szerbia, Bosznia, Albánia, nyersterményeit, hogy mi azokat ipari árukká feldolgozzuk; ide hordják a népek termésüket, borukat, állataikat, hozzánk s a tőlünk kapott magyar pénzen mindjárt beszerzik a mi piaczaikon ruházatukat, eszközeiket, fényüzési czikkeiket és minden szükségletüket.

Ki hinné el, ha hiteles történeti feljegyzések nem bizonyítanák azt, hogy a mi magyar őseink valaha, még a huszadik század elején, csupán tunyaságuk, restségük, mulatni-vágyásuk miatt, eltudták türni gazdasági rabságukat, hizlalták saját verejtekük árán, keservesen szerzett pénzükkel az őket megvető osztrákokat; s ugyanakkor, évente százezer magyarországi lakos keresett új hazát; évente 250—300,000 gyermek pusztult el orvos s bába segítsége nélkül; és 120—150,000 embert ragadott el a fertőző betegség; a mikor a lakosságnak csak 53 százaléka tudott írni-olvasni; a közoktatási tárca összes költségvetése nevetséges 33 milliót tett, az egésznek három százalékát! Szerencsére az

isteni gondviselés átvezette ama dicső nemzetet e barbár korszakon. Nemzetünknek egész világtörténeti szereplése idején tanusított tanulási képessége és készsége, megóvta a nemzet értékes részét a tudatlanság és sötétség korának sokféle veszedelmétől.

Az ő tanulási kedvöknek és ujitási vágyuknak köszönhetjük, hogy nyugat, kelet és dél felé a külön e célra épített utakon — sineken és sinek nélkül — a gépkocsik százazerei rohannak és Budapesthez egy napi közelségre hozták Berlin, Bécs, Szerajevo, Kattaró, Belgrád, Bukarest, Szófia, Konstantinápoly, Szaloniki gazdasági életét (v. ö. a térképen).

A hol egy századdal ezelőtt magyar lobogó sem volt, ma trikolór erdőt lenget a szél. Hajóink hemzsegnék az egykor élettelen folyókon. S miként a Tisza, Maros, Száva, Dráva, Drina, Morava a Dunafolyamba öntik vizöket és vizökön a Duna középső és alsó vidékeinek, a folyók területeinek minden hajója magyar kereskedelmi városokba törekszik: vizeikkel a magyar Duna városaiba hozzák vidékeik forgalmát is.

Mert megszűnt a régi halott állapot, mikor a magyar kereskedő világtutazást tett Soroksárra. Ma magyar kereskedőink s utazóink ezrével, tizezérel lepik el a szomszédos népek területéit s üzletet kötnek ottan. Egykor az sem volt így.

Barbár ellenségeskedés s vámsorompó tartotta távol a magyart a szerb, oláh kereskedőtől, az ugynevezett nemzetiségi kérdés; sőt fenyegette ez még a magyar állam egységét, a magyar nemzet egységét is. Szerencsére a huszadik század nagy közoktatási minisztere, az akkori ellenséges áramlatokkal nem törődve, megvetette széles alapjait a nemzeti irányú ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági oktatásnak. Azóta az állam kezében hétezerre szaporodott s internátusokkal ellátott ipari, kereskedelmi iskoláink kihasználják s Magyarországnak előnyére fordítják szerencsés soknyelvűségét.

Míntha csak Szent Istvánnak fiához szóló intelme intézte volna e nemzet sorsát, mely gyengének s törékenynek mondtotta az egy nyelvű Magyar birodalmat, úgy hasznára vált, áldásává lett szép nemzetünknek soknyelvűsége.

Mióta állami kereskedelmi, gazdasági iskoláink nevelik a magyar ipari, kereskedelmi alkalmazottakat; mióta az osztrák

ipar rabságából felszabadulva, a magyar ipar, magyar kereskedelem, magyar mezőgazdaság nagy és hatalmas lett, megszűnt a nemzetiségi kérdés: Hol van ma olyan magyar hazafi, aki elszakadni óhajt a magyar nemzettől? Ki vallja magát e hazában nem-magyarának, de oláh, tót, szerb, német, horvát nemzetiségűnek? Örömtől repeső szívünket büszkeséggel tölti el, hogy ez ország minden lakosa büszkén vallja magát a magyar nemzetállam tagjának. Hiszen mindenki tudja, hogy e haza minden polgára megtalál itt mindent, a mi emberi törekvésnek célja lehet. Összes anyagi, szellemi érdekeikkel, céljaikkal, családi életökkel, társadalmi, gazdasági boldogulásukkal hozzánk kötött szerb, horvát, oláh, tót eredetű honfitársaink: öntudatban, érzésben, politikai törekvéseikben, félszázad óta teljesen magyarrá váltak. Oláh, tót, szerb, horvát, német nyelvű utazóink: nyelvtudásuk, régi eredetű jellembeli, fajbeli rokonságuk alapján, bámulatos könnyűséggel és példátlan sikerrel kötnek üzleteket Szerbiában, Romániában, Németországban.

Velök sem a német, sem az orosz kereskedő a Balkánon és déli Oroszországban nem versenyezhet; igaz, hogy segítségükre van jól kifejlett vasuti rendszerünk, mely az egész Balkánt behálózza s melyet innen Budapestről igazgatnak; segítségükre van telefonhálózatunk, a mellett szerencsés gondolattal megépített automobilkocsiutaink és segítségükre van a Balkánon egész Európában és mindenütt elismert magas kulturfejllettségünk. Ma már ismét ott tartunk, mint dicső nemzeti királyaink idején, hogy a magyar nyelv tudása idegen nemzet fiai számára hasznos és dicsőséget jelent. A Balkán népei számára a magyar nyelv, a hozzá legközelebb fekvő, legfejlettebb kulturájú népnek tolmácsa. Azért járnak ide e népek fiai, mint egykor a sötét tudatlanság idején a magyar nemzet fiai, a német, francia, angol népekhez kulturát tanulni. Szerénytelenység vádja nélkül, a biztos ismeret s nem botló ítélet nyugalomával elmondhatjuk ma, hogy fenséges ideálok, nagyszerű eszmeáramlatok, megtisztult, megfinomodott, lendületes érzelmek, gondolatok kifejezésére, művészi formába öntésére: a magyar nyelv egyike a legalkalmasabbaknak. A költői képzelet csapongó szárnyalását, ugyan melyik nyelv követi oly erőteljes, kifejező rövidelességgel, finom árnyalatokkal, bűvös-bájós ritmikus zeneiséggel, mint a magyar költői nyelv? Melyik nemzet muzsikája

versenyez a megbabonázó, édes és erőteljes magyar muzsikával és magyar képzőművészettel? Ezt a nagy kulturfejlettséget elérhettük volna-e megfelelő gazdasági erő, gazdasági önállóságunk nélkül?

És az osztrák tőke, ipar, osztrák kereskedelem szolgálatában, rabságában tengődő magyar államnak lett volna-e kellő mennyiségű pénze annyi tudományos intézet felállítására?! Tudjuk a feleletet a történelem tanításából! Tudjuk, hogy iparunk, kereskedelmünk önállósága, föllendülése óta a magyar elme frissesége Európa csodálatát vivja ki.

Kitünően felszerelt, világhírű tanárokkal, feltalálókkaal bíró hat műegyetemünk; s a mechanikai vegyészeti, technikai, vízépitési stb. tudományok ipari alkalmazására alkotott kísérleti intézeteink és a földmívelési miniszterium világhírű talajvizsgáló, talajjavítási újdonságokat feltaláló kísérleti intézete, a legkiválóbb szakembereket produkálja egész Európában. Egykor világhírű selmeczbányai bányászakadémiánk ismét fölküzdötte magát a legelső. világszerte elismert intézetek közé.

Önsúlyu, önczélú magyar gazdasági rendszerünk megszilárdulása óta, pénz és tőkehiány miatt nem kénytelen, irigységből, kislelküségéből kimarni a magyar társadalom, a magyar születésű világhírű feltalálókat: Tesla Miklósokat, Virág-Pollákokat, Csányikat, Irinyiket, Eötvös Lórándokat, a magyar feltaláló erő disze-virágait. Sőt ide esábitja az ő hirök, az öregedő, új elmékben szegényedő nyugatot s a fejlődése derekán levő keletet. Szerkesztési, nagy koncepczióju terv-alkotási tudományukról és azok gyakorlati alkalmazásáról egyaránt híres mérnökeinket örömmel fogadja minden nemzet.

A magyar név már egymaga kitünő ajánlólevél. Tudományos irodalmunk sem jár többé német szellem mankóján. Felnőtt, kifejlett, virágzó deli hölgygé lett, kit hizelgő udvarlással vesz körül nyugat és kelet egyaránt.

Nagyrahivatott nemzetünk mindezt elvesztette, soha meg nem alkothatta volna az osztrák tőke és ipar rabigájában, ha attól szabadulva meg nem alkotja önczélú, önsúlyu, magyarnemzeti gazdasági életét.

A gondviselés csodás utjain, majdnem akarata, tudta,

tiltakozása ellenére megmentett magyar nemzet immár elérte belső fejlődésének tetőpontját. Az életben azonban nincs megállapodás. Az élet maga örökös változás, előrehaladás, növekedés vagy hanyatlás.

Pillanatra sem kell töprengenünk azon, hogy melyik út áll a magyar nemzet előtt. Gazdasági fejlődésünk menete megmutatja gazdasági jövőnk utját, irányát, feladatát.

Magyar pénzügyeink fióktelepei a Balkán országaiban; a balkáni erdőkben, bányákban, földben, a balkáni sok helyi és fővonalu vasutakban; Szaloniki, Kattaro, Konstantinápoly, kikötőiben; a balkáni városok vízvezetékeiben, villamos helyi vasutaiban, világításában s más vállalatainkban befektetve levő magyar pénzünk; a magyar csere-kereskedelem, tranzító-kereskedelem; keletázsiai, amerikai, afrikai hajójárataink vállalataiban levő tőkénk: kényszerítőleg jelölték ki utunkat.

Itt az ideje, (1977-ben) hogy azt a tömörülési folyamatot, melyet magyar gyáriparunk, kereskedelmünk, pénzügyünk, s főként amerikai jellegű, nagyarányu közlekedési hálózatunk automatische megindítottak, öntudatos gazdasági célunkká tegyük.

Emlékezzünk reá, hogy Magyarországtól nyugatra, Trieszt, Marseilles, Páris között egy koloniális birodalommal és 150 millió német ajku polgárral bíró germán gazdasági egység a szomszédunk; és kelet felől a Kárpátok, Konstantinápoly és a Csendes-tenger között a háromszáz milliót meghaladó népességű orosz világbirodalom: melyek gazdasági és politikai sok összeütköző érdekeik miatt feszültségben vannak és a XXI. század elején vagy még a XX. század végén leszámolásra készülnek.

A magyar gazdasági rendszerhez már is oly sok szállal fűzött Balkán államok gazdasági életét, gazdasági rendszerüknek el nem szakítható kiegészítőjévé kell tennünk, ama nagy fölindulás előtt. Politikai erőnk, hadseregünk és hajóhadunk ugyan erős, kitűnő; de még sem politikai, erőszakos bódítás a mi fegyverünk; ama államok élete, társadalmá a magyar zsebekben van. Használjuk fel a magyar tőkét, magyar intelligenciát, értelmi, ipari, gazdasági és kulturális felsőbbségünket ezen déleuropai gazdasági egység, ismétlem csupán s kizárólag gazdasági rendszer,

megteremtésére. És hadd éljenek a mi balkáni szomszédaink zavartalan politikai, nemzeti életet. Pénzünk s anyagi szervezetünk hatalma bőven elégséges arra, hogy meggátolja a Balkán országokban egy gazdasági békés összeköttetésünket esetleg veszélyeztetni, zavarni törekvő politikai csoport szervezkedését, hatalomra jutását.

A magárahagyás, a nemzeti politika és kultura ügyeibe való be nem avatkozás, a békés gazdasági fejlődés és fejlesztés hagyományos balkáni magyar politikája azonban eleve kizár minden ellenségeskedést. Ezen kis balkáni nemzetek többsége átlátta már, hogy gazdaságilag önállóan, nem érvényesülhet. Átlátta, hogy a politikailag semleges, gazdaságilag pedig az: élni és élni hagyás, politikáját követő, szabad gondolkodásu, méltányos, a politikai hódítás gondolatát Bosznián túl nem terjesztő magyar gazdasági politika a balkán nemzetekre szükséges hasznos, elengedhetetlen, kikerülhetetlen és kívánatos.

Még egy dologra kénytelen vagyok, szíves türelmével rámutatni. A »Kismagyarország« című örökösen rémeket látó folyóirat argumentumok nélkül kétségbe merete vonni imént említett gazdasági rendszerünk kialakulásának lehetőségét. Ez a kicsinyes aggodalom érthető lett volna, az önczélú magyar gazdasági életnek 1907-ben való megkezdése előtt; az osztrák gazdasági rendszer rabigájában élő kishitű, gyámoltalan, az önálló élettől s cselekvéstől féltő őseinknél. Ma azonban, midőn a magyar önczélú, önsúlyú gazdasági rendszer elérte belső fejlődése tetőpontját ilyen kétség alaptalan voltának bebizonyítására elég lesz ráutalnom azon természeti és gazdasági tényekre, melyek a természeti törvény, a fejlődés törvényének biztosságával létrehozzák a Magyarbirodalom körüli déleuropai gazdasági rendszert.

Mindenki beláthatja, hogy gazdasági és társadalmi életünk mai (1977) fejlettsége után: 1. a magyar föld termékenysége, mely bőven ellátja élelemmel népünket; 2. a magyarság népsűrűségi viszonyai, egymást érő ipari kereskedő városaink és a balkáni népek viszonylagos kevés, ipari vállalkozásra gyér számánál fogva alkalmatlan volta; 3. a Dunafolyó vízrendszere; 4. Magyarország geográfiai középponti fekvése; 5. a magyar közlekedési, közlési hálózat, szétterjedő és sűrű volta, teljes tökéletessége; 6. a magyar pénzpolitika nagy-

hatalma, nemzeti czélt szolgáló erélye és ereje; 7. a magyarság magasabb értelmisége s a társadalom minden tagjának értelmes, öntudatos, a nemzeti ideál szolgálatában álló cselekvése; 8. a magyar faj uralkodásra, szervezésre, vezetésre, termettsége; 9. a két szomszédos, germán és orosz világ gazdasági rendszer nyomása: a Balkán nemzetek gazdasági középpontjává s vezérévé teszik Magyarországot. Míg az Adria és Szaloniki páratlan kikötői, Kelet-ázsiahoz, Indiához való legközelebb fekvésüknél fogva; a magyar hajósvállalatok erejénél, élelmességénél, becsületességénél s balkáni forgalmi eszközeinek tökéletességénél fogva: középpontjaivá lesznek Keletázsia és Nyugateurópa tranzitó kereskedelmének.

A Magyarbirodalom tehát pár évtizeden belül elérí gazdasági fejlődése tetőfokát. És a XXI. század felvirradásakor, a Balkánnak legközelebbi nagy gazdasági és kulturális világhatalma: a gazdaságilag, politikailag, kulturailag erős, kifejlett Magyarvilágbirodalom.

* * *

* Álom, képzelet játéka-e mindez? Nem, ezerszer nem, ha a magyar politika egyesült erővel ezt a czélt akarja és szolgálja.

Megvalósulása csupán, kizárólag akaratunktól függ! Ezt a kialakulást szolgálja minden lehetőség: minden alakulás. A magyar középpont körül csoportosult; horvát, szerb, bosnyák, román, bolgár népeket együvé foglaló gazdasági — és csupán csak gazdasági! — egységnek kialakulása három tényezőkön nyugszik. Léteznie kell először: egy önsúlyu magyar gazdasági rendszernek, mely intenzív fejlődő s extenzív terjeszkedő erővel bír. Második tényező: a külső, szomszédos államokkal való politikai viszonyunk olyan legyen, hogy az lehetőségessé tegye politikai, állami fennállásunkat; és főként: a nemzetközi politikai erőegyensúly ne kívánja a magyar államnak valamelyik szomszédos nagyhatalomhoz való csatolását. Balkáni gazdasági hatalmunk kialakulásának harmadik tényezője az, hogy: a külső, nemzetközi gazdasági rendszerek ne szívják fel hazánkat önsúlyu gazdasági rendszerének kialakulása előtt gazdaságilag.

* Megjelent a „Huszadik Század” 1904. júliusi füzetében.

Vizsgáljuk meg ezen feltételeket igen röviden.

Egy önsúlyu gazdasági rendszer kifejlődésének természetes alapjai: nagyszámu, sűrű népesség; téres, termékeny terület, mely a szaporodó népességet fokozódó termőerejével táplálni bírja, nyersanyaggal ellátja; továbbá értelmes ipari munkára alkalmas és új viszonyokhoz általában alkalmazkodni szokatlan mértékben tudó magyar fajú népesség; a gazdasági önállóság ezen alapjai megtalálhatók és hatalmasan fejleszthetők Magyarországon.

Azt is láttuk, hogy jövőnkért való aggodalomra sincs okunk. A mai nyugati civilizáció államai között ma csak három olyan ország van, melynek termőterülete, ásványi erőforrásai, értelmes, sűrű népessége: megadják a természetes és szükséges alapot egy gazdaságilag is önálló egységnek kifejlődésére, az amerikai Egyesült Államoké, az Oroszbirodalomé és Magyarbirodalomé. Népehez arányitva, mindhárom államnak bőséges fizikai és embererőforrása van arra, hogy mai területén belül gazdaságilag terjeszkedjék, népe szaporodhassék.

A magyar föld, számításom szerint, ha úgy művelik egykor, mint a francia földet: táplálni tud 120 milliónyi lelket.

A körülöttünk levő, fejletlenebb agrikulturális, balkáni államoknak termése és nyersanyaga is a magyar fogyasztásra van desztinálva a Dunafolyó vízrendszerénél és Magyarország középponti fekvésénél fogva.

Alakulhat tehát itt egy önálló, befelé erősen fejlett, kifelé terjeszkedő önsúlyu magyar gazdasági egység.

Ha ez így van; ha gazdasági jövőnknek nincsen természetes akadálya, a következő kérdés az, hogy: lesz-e alkalmunk, időnk arra, hogy megalkossuk az önálló magyar gazdasági rendszert, modern termelésével, gyáraival, bányáival, kereskedelmével; és csatornáival, vasutaival, utjaival; kézműves, földműves és kereskedelmi iskoláival; a városok szabad népkönyvtáraival, a hol nem protekcióra adnak könyvet olvasni, hanem a hol mindenki olvashat mindent, a mit óhajt?

Nem fogják-e a politikai viszonyok a szétbomló Ausztriával tönkretenni a magyar államot is?

Egy gazdaságilag Ausztriától függő, önálló iparral nem bíró magyar állam erőtlen lesz arra, hogy ellenálljon a huszadik század első felében kialakult germán gazdasági egységnek. Magyarország csak addig teremtheti meg

magyar iparát, a míg a mai Ausztriával kötött politikai szövetsége változatlanul fennáll; vagyis Ausztriával való viszonyunk változatlan marad, a közös vámterület kivételével.

A selfcentred, önsúlyu gazdasági rendszerrel bíró magyar nemzeti államnak s militaris magyar hatalomnak fönmaradása azonban politikai kényszerűség lesz, az erők egyensúlyának kényszerűsége marad mindaddig: a míg tőle nyugatra és északra egy germán hatalom létezik, egyetemességre törekvő, de még germán jelleggel; tőle keletre pedig szláv-állam, orosz gazdasági egység él.

A tömegek vonzásának erejénél, a gazdasági összeköttetések sűrű voltánál fogva a szláv és germán politikai s gazdasági hatalom igyekezni fog a magyar állam és magyar gazdasági egység fölszívására: azért nem fogja absorbeálni egyik sem. A nemzetközi hatalmi egyensúly így azt kívánja, hogy a gazdaságilag önálló magyar állam: politikailag is önálló maradjon a huszadik század folyamán. Vagyis a nemzetközi politikai erők nem semmisítenek meg bennünket a nagyobb balkáni gazdasági egység alakításának munkája közben, a mely nagy gazdasági egységnek alapjait Magyarország természeti viszonyai adják.

Vajjon nem huzza e keresztül ezen erőegyensúlyra alapított számításunkat valamelyik szomszédos hatalomnak hódítási vágya erőszakos hódítással? Ettől emberi számítás szerint szintén nem kell tartanunk, erővel nem támad meg bennünket egyik sem.

Mert Ausztriának főereje ma a magyar állam. A Magyarországtól, Ausztriának gazdasági főerejétől megfosztott németosztrák terület, önként hull a Hohenzollernek ölébe. Németországnak a huszadik században elég baja lesz: 1. a saját gazdasági egységének megalkotásával; 2. agrikulturnális kolóniáival; 3. kétszáz millióra szaporodott népe megélhetésének biztosításával; 4. a brit-yankee gazdasági verseny támadásaival; 5. Oroszország intrikáival. Hódító háborút nem kezd ellenünk.

Másfelől, míg az orosz világhatalom megszerzi a Földközi-tengerre való vagy Perzsa-tengerre való kijárást; a míg megalkothatja iparát, kereskedelmét, gazdasági önsúlyát; 3. a míg életre kelti, aktív és produktív tevékenységre ébreszti ázsiai birodalmának, ázsiai népeinek szunnyadó erejét, energiáját; addig Oroszországnak sem lesz kedve, nem lesz ereje, nem lesz ideje

az önálló selfcentred, gazdaságilag önsúlylyal bíró magyar nemzeti állam megtámadására; a melynek megszerzésére különben a szomszédos német állam is áhítozik.

Mindkét nagyhatalom annyira el lesz foglalva a saját belső gazdasági bajaival; a nemzetközi gazdasági versenynyel; világpolitikai érdekei védelmével, hogy erejét, idejét nem pazarolhatja öntudatos, magukat védeni tudó kis nemzetek meghódítására. Azt mondhatjuk tehát, hogy a két szomszédos politikai hatalom sem, a két gazdasági rendszer sem csatolja önmagához, egyikéhez vagy másikához a 20—30 év alatt gazdaságilag önsúly államává lett Magyarországot. Vagyis a magyarság gazdasági nagyságának s vele kulturális nagyságának misem állja útját, ha előbb itthon megalkotja gazdasági önállóságát! Ennek pedig nincs természeti akadály. Mert: 1. a mai Ausztriával való viszonyunk; 2. a magyar nemzet természetes erőforrásai, értelmes, szaporodó népessége; 3. a világpolitikai viszonyok; 4. a világgazdasági erők csoportosulásának viszonyai időt hagynak, lehetővé teszik, sőt követelik; hogy Magyarország területén magyar politikai állam, magyar jellegű gazdasági egység, magyar kulturájú társadalom keletkezzék a huszadik század folyamán. Minden attól függ, akarjuk-e egyakarattal ezt a célt? Tudjuk-e értelemmel, lázas energiával, buzgó, éjjelt nappallá változtató munkával felhasználni az időt, a mit még rendelkezésünkre hagyott a sors?

Nem kardbojt politika kell nekünk; félre az eddigi fél-százados pepecselő, időt s erőt pocsékoló személyi és párt-politikával; annak összes kicsinyes irigységeivel, törtető túlekedéseivel és intrikáival! A nemzet életét, jövőjét veszélyeztetni minden időfecsérlés, erőpazarlás, mit a nemzet a hadi s alkotmányos vívmányok érdekében harczba visz. Egész erőnket, egész tudásunkat, teljes lényünket követeli a magyar ipar és kereskedelem megteremtésének politikája; a magyar közlekedés, a magyar pénzügy fejlesztésének, a mezőgazdasági termelés fokozásának nemzeti politikája. A megalkuvás s folytonos alkuvás, mint a passzív rezisztencia háromszázados meddő politikájának nincs ideje a huszadik században. A negáczió politikájának, a gravaminális időrablásnak, a nemzeti szintű uniformisért s kardbojtért folytatott üres, oktalan küzdelemnek politikája kivénült.

Ma a gazdasági alkotás konstruktív poli-

tikája az egyetlen, a kizárólagos nemzeti politika!

Magyarország világhelyzeténél, a magyar faj speciális tulajdonságainál és különös politikai viszonyainál fogva teljesen elüt az európai államoktól. Ezért nem küzdhetünk mi kizárólagosan szocialista és anti-szocialista, konzervatív s más egyéb nyugati és keleti jelszavak alatt. Azon irányok, azon áramlatok, azt vallom én is: az egyetemes haladás feszítő erői, és egyetemes történelmi tényezői lesznek a huszadik században minden nemzet haladásának, mint a tizenkilencedik század egyetemes haladásának általános történelmi hajtóereje volt: a politikai és gazdasági individualizmus és liberalizmus. Azonban a huszadik század egyetemes haladásának feszítő ereje: a szocializált munka, termelés, állam sem hoz létre általános egyforma alakulatokat minden államban, miként a múlt század haladásának minden államban működő történelmi feszítő ereje sem hozott létre általános egyforma alakulatokat. Az új haladást hajtó új történelmi erő is minden államban fog hatni; alkotólag, alakítólag, szervezőleg működni, és pedig közvetlenül gazdaságilag; de mindenütt más eredménnyel; az illető országok és népek sajátos, különleges, egészen egyéni, politikai, gazdasági, társadalmi helyzetének, viszonyainak állapotának megfelelően.

Föl kell azért már most ismerni tudnunk a mi magyar, egyéni, a többi összesétől különböző nemzeti viszonyainkat is általános helyzetünk mellett és a nemzeti és univerzális együttes haladás föltételeihez alkalmazni összes állami, társadalmi cselekvésünket.

Bármint vélekedjék azonban bárki e nemzet jövőjéről, az az egy kétségtelen, hogy: semmiféle társadalom; semmiféle kultúra nem létezhetik gazdasági szervezet nélkül. Kétségtelen az, hogy az a társadalom és kultúra lesz a legerősebb, legegységesebb, melynek legfejlettebb, legszervezettebb a gazdasági élete. Mindenféle társadalmi életnek alapja a fejlett gazdasági rendszer és sokféle gazdasági tevékenység. Ha a gazdasági alap megvan: gondolhatunk társadalmi szervezkedésre! Ha ez így van, akkor az is kétségtelen, hogy törekednünk kell a mai magyarság gazdasági erejének

kifejlesztésére; valamint az is kétségtelen, hogy a mai magyar politika idejét multa. Többé nem elégíthet ki bennünket négy század óta folyó alkotmányos s katonai küzdelmünk. Ma már változtak a világviszonyok. Magyarország állami függetlenségét s magyar katonai szervezetét meg fogja kapni ingyen, ha önálló gazdasági rendszert teremt! Mert a gazdasági főerétől, Magyarországtól megfosztott német Ausztria érett gyümölcsként hull a Hohenzollern-ház ölébe; csak kelljen neki a gyümölcs.

Az osztrák gazdasági jármot húzó osztrák cseh nép millióit kitarító szegény Magyarországnak azonban hiábavaló, jelentéktelen cifra volna a magyar zászlós, félig osztrák hadsereg. Mert a nemzetnek már ma is alig van s jövőben nem lesz ereje kitarítani az osztrák állam millióit s az osztrák politika militaris szervezetét. A gyökerét kell kitépni ezen vérünkben élő, ellenséges rendszernek, ne pedig leveleit s virágait tépegessék. Az agrikulturális Magyarországnak már ma alig bir megélni a magyar faj dolgos milliónyi tömege. Még kevésbé találhatnak abban boldogulást a nemzetiségek. Az egész produktív, intelligens s kézi munkás magyar társadalom tengődik; a szegénység, tudatlanság és betegség hármasszövetségének rettenetes nyomorúságaiban küzködik, vergődik, fuldoklik.

Egy magyar szocialista társadalom, vagy magyar nemzetállam lételének egyaránt: természetes, szükséges, elengedhetetlen alapja a fejlett gazdasági szervezet.

Nyissuk ki szemünket, akarjuk hát megteremteni az önsúlyu magyar gazdasági rendszer új alapjait. Nem oly kicsiny feladat ez, mint ma hiszik. Nemcsak az önálló vámterület problémája ez. Hiszen Oroszországnak, Romániának önálló vámterülete mellett sincs önálló, önsúlyu gazdasági rendszere. Ma már nem elég az, hogy a pártok odatűzzék programjuk végére diszitó fityegőt, hogy akarjuk a gazdasági önállóságot is, miután előzetesen már akarják s elígérték kedves választóiknak Magyarország ezredéves dicsőségét, a napot, holdat, csillagokat nagyszerű zagyvalékban.

Ma csak egyet lehet s kell ígérni, egyet kell s lehet akarni. De ez egy ígélet megvalósítását akarni kell, ezért küzdeni kell azután minden erővel, teljes kitartással, megbüvölő hevülettel! Az a párt, mely zászlajára meri tűzni e közjogos hazában: a gazdasági önállóság kivívásának egyetlen,

de minden nemzeti, társadalmi és kulturális életünknek alapját megteremtő programját, ezzel éljen vagy haljon!

Mert ma tudjuk az angol, német, belga, yankee ipar példáiból, hogy az iparteremtés, kereskedelem s tőke-teremtésének óriási munkája két nemzedék virágának összes erejét, cselekvési potenciáját, összes energiáját, minden intelligenciáját fölemésztő nagy probléma; s ezt nem meritheti ki a parlamenti pártok programjának alig számbajövő töredéke. Nevezetes jelenség, közvéleményünk tájékozatlan voltának pregnans bizonyítéka, hogy ma még nem mert és nem tudott politikai párt alakulni az önálló, önsúlyu gazdasági rendszer és csakis kizárólag ennek megteremtésére irányuló programmal. Pedig az önsúlyu gazdasági élet magában foglal minden, 1790-et, 1848-at, 1867; sőt többet; nagában foglalja az Árpádok európai államát, mint a huszadik században új életre kelt Magyarvilágbirodalmat! Mert a hol jólét van, gazdasági bőség van, gazdasági szükségleteiben kielégített egyetértő, egycélú társadalomvan: ott fejlődik csak kultúra; ott nem bénítja meg az ember és társadalom fenköltebb, egyetemesebb, általánosan emberi törekvéseit és cselekvését a szükség s betegség, a nyomor és a bűn, az anyagiakért sóvárgó szűkkörű, alacsony gondolkodás.

VIII.

A német és orosz gazdasági rendszer a XX. században.

Felsoroltam már azon argumentumokat, melyekre támaszkodva a világgazdasági, valamint a világpolitikai tényezők, viszonyok várható alakulása következtében, kimondottam, hogy az önálló magyar gazdasági rendszer s a felsorolt többi feltételek megvalósítása után lehetséges lesz, valószínű lesz és szükséges is, hogy a Balkánra is kiterjedő déleuropai, magyar gazdasági egység keletkezzék a magyar nemzet körül, mint középpont körül.

Most még néhány rövid pillantást szükséges lesz szomszédainkra is vetnünk.

Annál inkább, mert úgy tetszik, nálunk még sem igen tudják elhinni, hogy csakugyan elkövetkezhessek az az idő, melyben, alig száz év múlva balról 200 milliányi német, jobbról kétszerannyinál is több muszka fog vágyakozó tekintettel nézni szép és gazdag országunkra.

A mint ugyan ki hitte volna el a XIX. század elején, hogy az amerikai Unió öt milliányi lakosa a XIX. század végén 80 millióra szaporodik; azonfelül, ipara, kereskedelme, pénze, első lesz a világon; hogy gazdagságában, műveltségében, gazdasági haladásában stb. stb. felülmulja az anyaországot: Nagybritanniát is. Sőt hódítani fog fegyverrel Amerikán kívül is.

És vajjon hihették-e a mi apáink 1870-ben, hogy három évtized múltán az évezreden át széthuzó, szétdarabolt Németország a legegységesebb világhatalom lesz, melynek karja, érdeke elér Afrika partjaira, Dél-Amerikába, Kelet-Ázsiába, Kisázsziába, Perzsiába? Gondolták volna-e, hogy száma, politikai hatalma, gazdagsága, tudása, egyaránt jogot szerez neki az első hatalmak közé való lépésre?

Oroszország fejlődése is hatalmas volt. Bár az orosz népről még ma is elmondhatjuk Kanttal, hogy még

nem az, a minek lennie kell, hogy határozott fogalmat alkothassunk magunknak természeti képességeiről, melynek csirája fejlődőfélben van. Az orosz nép még éretlen. Természeti kincsek dolgában, egyike a föld leggazdagabb országainak s maga a nép mégis a koldusok és rabszolgák nemzete. Okait e ténynek máshol fejtettem ki. De hogy jövője van Oroszországnak; hogy az előtte álló, igen tömeges, igen sokféle, igen nagyszámu nehézségnek diadalmas legyőzésére; és egy fejlett gazdasági étellel bíró; művelt, mozgékony népességű és egységes államnak megalapítására: alapos reménye lehet, azt következtethetjük multjából s jelenéből, továbbá földjének gazdagságából, szapora népességéből egyaránt.

Valóságos, bekövetkező ténynek tarthatjuk azért, minden meglepetések ellenére, a melyek egy kiváló tudásu bírálóm szerint, a világtörténelem folyamatát a rendes fejlődés megcsufolásával irányítják, hogy sem a németiség, sem a szlávság nem veszíti el nemzeti faji, öntudatát, nemzeti műveltségét, hitét, jellembeli, szokásbeli, életmódbeli, sajátos tulajdonságait, jellemvonásait. Sőt bár egyidejűleg, mindkettő haladni, fejlődni fog az általános, egyetemes embertypus felé; faji, nemzeti műveltségük és jellemük: faji államukkal együtt ugyanakkor nagyegységükben erősen kidomborodik olyanképen, mint ezt a mai nemzeti államoknál láthatjuk, azonban ez a nemzeti, faji államegység, kulturális egység, gazdasági egység, a mai kezdetleges egységeknél magasabb fejlődési fokú, magasabb ritmusu lesz.

A történelem mai nagy egyesítő áramlatai, valamint az ipari, bányászati, mezőgazdasági termelés roppant nagy aránya: a produkció gyorsasága, haladottsága, a nagy államok nemzetközi gazdasági versenye: a monopóliumok nemzeti és nemzetközi nagy szervezettsége és éles versenye, a közlés, közlekedés, forgalom eszközeinek csodaszzerű fejlettsége, a távolság megszűnésén alapuló tökéletes és nagyarányú kereskedelem, melynek lehetővé van téve, hogy pl. Londonból vagy New-Yorkból egy ember igazgassa befolyásolja az Európában, Amerikában, Ausztráliában, Afrikában, Kelet-Ázsiában levő nagy üzleteiket, gyáraikat, vállalataikat. Ezen üzletek, gyárak, vállalatok régebben izolálva voltak, ma pedig mind egy ember, vagy egy embercsoport céljait szolgálják; mind ugyanazon egy gondolat megalkotására működnek közre: ezért a világtörténelem s gazdasági élet ez új fejlődése és irányzata, kényszerítőleg befolyásolják, segítik, előmozdítják a nagy faji-államok szerve-

zete körül csoportosult gazdasági és politikai egységek kialakulását.

Erre működik a népszaporodás is. Mint említettem a XX. század utolsó évében, Magyarországtól nyugatra lesz egy 200 millió lelket egyesítő, nagy műveltségű, roppant fejlett nagy iparral, óriási gyártelepekkel, ipari középpontokkal, kereskedelmi városokkal bíró német hatalom, mely magába vette föl Ausztria német népeit; hatalmát kitolta Trieszten át az Adriáig, a mely tenger lesz a német kereskedelem szabad kijárata, kizsátsiai vagy esetleges ausztráliai és kínai, valamint afrikai gyarmataiba.

Ez a német ethnikai, kulturális, politikai és gazdasági egység, industrialista szociálista társadalmával; a közlekedés és forgalmi eszközök óriási arányu hálózatával, gyorsaságával; az ipari termelésnek ma még alig sejtett méretekben való fokozásával és központosításával; a sűrű népességnek, nagy szétterülő városokban való tömörítésével; egymáshoz közeleső, sőt mondhatjuk, hogy egymásba folyó városvidékek keletkezésével meg fogja alkotni a XX. század második felének elején a középeurópai nagy német gazdasági egységet, melynek Berlin lesz a középpontja kereskedelmileg, ipari s pénzügyi, mint kulturális tekintetben s kiterjeszti szárnyait Berlinből Párisra s Varsóra, délfelé pedig Svájcra, délkeleti Franciaország egy részére, Marseillestől végig Triesztre.

Nem jelenti ez azt, hogy Franciaországot s a francia nemzetet fölvette, meghódította beolvasztotta volna a németiség, azt sem, hogy a francia nyelvet és kulturát elnyomta a német nyelv és kultúra; sőt szépen megfér egymással a német és francia nyelv, mint a német és francia kultúra. Hanem jelenti: azt a ma már észrevehetően jelentkező tényt, hogy Nyugateurópa kontinensének, gazdasági, ipari, kereskedelmi, pénzügyi középpontja, szive, feje, a gazdasági szakműveltség zászlóvivője: a németiség. Ez sem kicsinylendő tény; óriási anyagi és erkölcsi hatalmat, erőt, erőforrást jelent ez a németiség számára és roppant veszedelmet a magyarságra, mert a szűk határok közé szorított németiség, mely már most is kénytelen idegen földön új hazát alapítani, új hazájának új földeket foglalni, e szapora németiség több mint plátói vágygal fog gondolni a termékeny, téres, gazdag Magyarországra, melynek földjét áthatítja Európa első folyója a Duna, hatalmas

vizrendszerével s a mely elviszi őt, népét, új kolóniájának, Kisázsianak partjaira. A német Alldeutsch mozgalom, a Duna völgyét már ma »a németiség terjeszkedése természetes irányának« jelöli meg. És ne gondoljuk, hogy ez a mozgalom »bolondok és álmodozók« fejében élő zavaros terv és agyrém, ma is felér az a császári trónig s mint más alkalommal már kimutattam, a német társadalom igen számos és nagy súlyú tagjait, a legkiválóbb egyetemi, sok középiskolai tanárokat, hatalmas, nagykereskedő tőkés, ipari osztályokat magában egyesíti; rendkívüli energiával, hatalmas szellemi gárdájával, német szervezettségű agitációival milliószámra terjeszti a német gazdasági és politikai tudomány világhírű fejedelmeinek iratait, megszólaltatja őket ezer meg ezer gyűlésein.

S bár ma még nem hirdeti ez a propaganda Magyarországnak elfoglalását, mégis a lelkek mélyén él s kiolvasható vágy az.

A veszedelmek festésében azonban szükségtelen ennyire mennünk, elég azt csak felületesen említeni.

Közvetlenebb veszedelem fenyegeti a magyarságot kelet és délfelől. Itt a magyar birodalmat körül fogja az ötszázmillió lakossal bíró orosz világhatalom, mely a XX. század második felében már gazdaságilag, ipari, kereskedelmi, pénzügyi tekintetben önállósá lett. Birodalmát, mely Európa keleti felét, a Balkán keleti partjait, Középásziát a Pamirig s Északásziát, a Csendes-tengerig egyesíti, ezt a birodalmat több százezernyi kilométer vasúthálózat szövi össze-vissza.

Ezen politikailag egységes orosz hatalom fejlett gyár-
iparral, kereskedelemmel, nagy hatalmas városokkal, erős kereskedelmi hajórajjal, ipari, kereskedelmi, pénzügyi tekintetben önállósá lett. Birodalmát, mely Európa keleti felét, a Balkán keleti partjait, Középásziát a Pamirig s Északásziát, a Csendes-tengerig egyesíti, ezt a birodalmat több százezernyi kilométer vasúthálózat szövi össze-vissza.

Az orosz-szláv egység, a nemzetközi tendenciájú német-séggel szemben, folytonosan megtartja orosz-szláv jellegét; sőt fejleszti és orosz jellegében erősíti is azt, mivel önsúlylaval bíró, önzélú, gazdasági egységet; bizánczi-szláv eredetű, jellegű műveltségi és társadalmi egységet alkot. Az orosz hatalom birodalma élelmezni és fentartani tudja az orosz népességet. Ma még parlagon heverő 631 millió hektárnyi szántható területe; 500 millió hektár erdősege, 150,000 négyszög kilométernyi, több tízezer millió tonna kőszéntelepei; vas, arany, réz s másféle ásványkincsei: bőséges teret, alkalmat,

anyagot nyújtanak az orosz népesség és orosz gazdasági rendszer jövőjének fejlődésének.

Ez a hatalmas szláv-egység sajátos jellegű, bizánci-szláv civilizációt fog fejleszteni.

E szláv-egység a nemzetközi tendenciájú germán-egységgel szemben: következetesen szláv-jellegűvé differenciálódik: mivel gazdasági egység; mivel gazdaságilag önsúlylyal bíró, selfcentred szociális és kulturális egység. Ezért, bár kétségtelenül a nyugateurópai ipari kultúrához hasonlóan a megteremtésére tendál ereje: társadalmi még sem válhatik kiegészítő részévé a római jellegű nyugati civilizációnak, hanem görögkeleti keresztény jellegű egyéni, speciális szláv civilizációt fejleszt, melyben — a huszadik század folyamán — a szociáldemokrata társadalmi jelleg nem válhatik uralkodóvá.

Ha a — »Az orosz világhatalom jövője« című tanulmányomban kifejtett gazdasági és politikai bénító forradalmaktól mentesen és az orosz nép kialakulásában külső erőszakos gátlástól szabadon fejlődhetnek — úgy Oroszország a XX. század végén, gazdasági önsúlyánál és ázsiai hatalmánál fogva erős szláv jellegű katonai hatalom marad, mely éppen szláv jellegével és politikai hatalmával állandóan fenyegeti s fenyegetésével politikai és fegyveres szervezetben egyesítve tartja a szomszédos germán-egységet.

Vagyis az a tanulság, melyet ma a történelmi és gazdasági élet ismeretéből csekélységgem levonni tud, ellene szól a szocializmus azon tanításainak, hogy a huszadik század két-három nemzedékének élete folyása alatt, miután lassankint hatalmába kerítette a helyi és központi kormányzat összes szerveit és eszközeit, meghódítja a katonaságot, elcsapja a cezárokat, szocializálja a termelést, a tőkét és a társas cselekvés külső eszközét, formáját: az államot. Az erők dinamikája, a politikai és gazdasági erőegyensúly gátolja meg azt. Ha mellőzünk most minden egyéb argumentumot s csak külső argumentumokra tekintünk, beláthatjuk, hogy a szocializmus társadalmi és gazdasági rendszere csakis akkor születhetik meg pl. Európában, ha a mai világhatalmak egyugyanazán időben átalakulnak a szocializmus rendje értelmében. A szocializmus fegyvertelen gazdasági szervezete akkor verhet gyökeret s maradhat életben, ha a mai nagy agresszív ipari-militaris gazdasági államok lemondanak egyidejűleg:

1. a jelenleg uralkodó erőszakoltan fokozott termelésről, a mely erőszakoltan nagyobbodó tömegeket létrehozó termelés: a mai gazdasági élet belső természetéből folyik, azért általánosan uralkodó szervezeti baj; 2. továbbá ha egyszerre és minden hatalom lemond a világversenyben az értékesítésnek mai módjáról; 3. lemond a világpiacok meghódítására és birtoklására való törekvésről; 4. a közlekedési és közlési eszközöknek erőszakosan gyorsított fejlesztéséről, melynek czélja: mindig fokozottan nagyobb árutömegnek a távoleső világpiacokra való zuditása részben azért, hogy a rendes fogyasztást meghaladó készárukon tulajdanak veszteséggel is; részben azért, hogy az illető világpiac fogyasztását nagy árutömegeivel mennél kizárólagosabban birtokába vehesse egy termelő hatalom.

A szoczializmus gazdasági és állami rendje azonnal lehetlenné válik, mihelyt egy hatalom nem mond le a termelés és értékesítés mai rendszeréről; mihelyt egy állam fentartja mai társadalmi rendjét, mihelyt egy hatalom meg tudja őrizni katonai erejét s a mai termelés és értékesítés érdekében azt háboruba viheti más állam ellen.

Ilyen állam pedig nem egy, hanem három is van, az Egyesült-Államok Amerikában, Nagybritannia és az Oroszbirodalom Európában. Ha az amerikai Unió összetörni nem akarja mai gazdasági szervezetét, azzal összenőtt társadalmi berendezkedését, kulturáját: le nem mondhat a folytonosan fokozódó termelésről, a gyorsított közlekedéssel élesbedő és világszerte növekedő arányu értékesítésről; nem mondhat le — ha kell — újabb piacoknak erővel való elfoglalásáról; nem mondhat le a fegyverkezésről. Azt nem is említem, hogy társadalmilag oka sincs a lemondásra.

Hasonlóképen le nem mondhat gazdasági életének fejlesztéséről az Oroszbirodalom; gazdasági, kulturális, állami szervezetét pedig állandó veszélylyel fenyegeti, ha más nem is, Ázsia. Kelet ellen állandóan teljes, hathatós védelmi állapotban kell lennie. Egy fegyverkező orosz szomszéd mellett megmaradhatna-e fegyvertelenül egy szocziálista, anti-militaris német társadalom?

Általában, a mai tömeges termelés, gyorsított közlekedés, nagytömegű értékesítés korában minden gazdasági egyednek, minden ipari világhatalomnak főtörekvése az, hogy: a világversenyben a maga iparát, kereskedelmét termelését

megvédje a másik állam termelése ellen; a maga termelését, maga társadalmát prosperálóvá tegye; ezt pedig a rendes szükségletet és fogyasztást meghaladó óriási tömegű termelés miatt csakis új piacok hódításával és a fogyasztás mesterseges fokozásával (t. i. erőszakos árletöréssel) érheti el; azaz mindkét esetben a másik állam termelésének megrövidítésével valósíthatja meg.

A világhatalmak e védelmi törekvése fokozatosan, szemmel láthatólag siklik át a békés verseny, békés értékesítés teréről: a fegyveres verseny, fegyveres védelem terére; sőt fegyveres támadás terére. Ma még a gépek tökéletesítésével, a közlekedés gyorsításával, a munkaerő és tőke koncentráálásával igyekszik mindenik ipari társadalom: minél nagyobb tömegű árut, minél olcsóbban gyártva és minél kisebb díjjal nagy távolságokra szállítva: legyőzni a vele versenyző másik ipari társadalmat. Az erők tömörítésével való védekezés és értékesítés azonban már belső gazdasági bajokat szült (trust, kartell, fogyasztók kizsákmányolása, munkátlanok növekedése stb.) a világpiacon pedig a militarizmus roppant növekedését eredményezték. A gazdasági nyomás és feszültség, valamint a verseny világszerte oly éles, hogy minden társadalom kénytelen óriási néptömegeket és óriási területeket magának biztosítani és együttes, egységes, fegyveres küzdelemre szervezni. Hogy ez nem egészséges állapot, arról itt nincs szó; csupán arról, hogy ez így van.

A fegyveres küzdelem és fegyveres védekezés szükségét átlátta már a szocializmus is, a militarizmus esküdt ellensége. Átlátta és tényleges segítséget nyújt szavazatával Németországban is, Nagy-Britanniában is, az amerikai Unióban is a mai rend és ma birtoklott területeknek fegyverrel való megvédésére. Mi mást jelent az, minthogy a szocializmus is megalkudott saját hitvallása ellenére azon gazdasági kényszerűséggel, hogy a gazdasági rendszer, a forgalmi eszközök és kapitalizmus természetéből következő fokozott termelés védelmére és támogatására: a militarizmusra a mai, rendszer fönállásáig szüksége van. A katonaság osztálykiváltságait eltörölheti ugyan, de a védő és támadó katonaságot magát kénytelen megtartani.

Egyszóval egy német vagy egy orosz szociáldemokrata társadalom sem nélkülözheti a támadásra szervezett katonaságot, míg a jelenlegi gazdasági rendszer életben marad. Ez

pedig a huszadik század első nyolczvan évében meg nem szűnik; sőt — mint látni fogjuk — átalakítja, részévé teszi a szocializmust is.

A gazdasági erők törvényei, nemzetközi alakulatok sulya; és belső nemzeti szervezetének törvényei következtében két óriási gazdasági szervezet alakul ki Közép- és Kelet-Európában a német-gazdasági egység és orosz-gazdasági egység. És e kettő közé — ha a viszonyok nagyon kedvezőekké válnak, ha gazdaságilag is önsúlyává válhatik hazánk, ha a haladó műveltséggel, a fejlődő magyar irodalommal együtt javul közegészségügyünk — beékelődik a 45—50 milliónyi lelket bíró magyar állam, talán 35 milliónyi fajmagyarsággal.

IX.

A szocializmus.¹

És mi lesz a világot megváltó szocializmussal? . . . Ekkora jelentőségű áramlatot, a mai kultúra, a mai gazdasági, társadalmi szervezet legnagyobb ellenségét államok jövőjéről szólván lehet hallgatással mellőzni, a lekicsinylés látszata nélkül?

A jelen tanulmány ugyan az államok életének gazdasági alapjait tüzte ki vizsgálata feladatául, de nem térhet ki e kérdés elől hallgatással. Mint említettem, a szocializmust magam is az egyetemes haladás feszítőerejének és annak a történeti tényezőnek ismerem el, a mely hivatva van arra, hogy a kizsákmányolt negyedik rendet: a munkások millióit, a gazdasági, szellemi nyomoruságból világszerte kiemelje. És arról is teljesen megvagyok győződve, hogy a szocializmus a huszadik században fontos gazdasági változásokat és gazdasági változások által befolyásolt kulturális és társadalmi változásokat eredményez. E változások kvalitását, kvantitását meghatározzák; 1. az összeütköző erők hevesége, energiája s gyorsasága; 2. az összeütközés teréül szolgáló társadalmak gazdasági és újlag gazdasági és kulturai tekintetben mekkora haladást tettek az agresszív szocializmus felé. Igen-igen jelentős tényező lesz az államok és fajok jövőjének eldöntésében az, hogy mennyire alakult át társadalmuk a szocializmus irányában. Hitem szerint azonban a „világot megváltó szocializmus” nem váltja meg a világot. Nem törli mindenütt el a nemzetállamokat. Sőt a szocializmus éppen a legműveltebb fajoknál, a kultúra hordozóinál és fejlesztőinél,

¹ Megjelent a „Huszadik Század” 1904 júliusi füzetében.

a németet kivéve, megalkuszik a nemzetállamokkal. A jövő nemzetállamaival: az átalakult, csupán termékeny; társadalomra és egyénre egyformán hasznos, csupán dolgos, intelligens munkásemberekből álló nemzetállamokkal; melyekből hiányozni fognak a munkanélküli és henye rétegek. Foglalkozás nélkül élő, ajándékba kapott, öröklött pénzből élő elaggott arisztokrácia; funkció nélkül maradt, henye papság; a nem hasznos munkával, hanem mások megkárosításával szerzett pénzből élő plutokrácia; tunyaságát, henyeségét elégtelen és foganatlan munkával — inkább a munkának csak látszatával — leplező militáris és officziális osztályok: hiányzani fognak ebből a nemzetállamból.

De hiányozni fog a mai indusztriális rendszer legszánalmasabb teremtménye: a biztos munka és megélhetés nélkül tengődő tudatlan, brutális, dologtalan proletár is, mely élőködik — a rendszer miatt — a gazdasági szervezeten munka nélkül; megrontja a rendes munkával bírónak gyengébb részét; pusztá jelenléte morális fertőzést okoz; s gátolja az egész organizmus haladását. A jövő nemzetállama, inkább mondanám: faji állama, preventive gátolja meg a «felsőrendű» s «alsórétegű» paraziták szaporodását. A gazdasági és erkölcsi romlottság e tanyái: a couponvágó tőkés, a dologtalan, tudatlan arisztokrata, a hedonista pap, a mulatozó, henye katona és ingyenélő, dologtalan proletár, az egészséges társadalmi test élődi férgei: pusztulásra vannak együttesen ítélve. S pusztul velök az az állam is, mely testéből ezeket kivetni nem tudja, avagy produktív elemekké át nem alakítja.

A szocializmusra tehát, mely a mindenféle dologtalanokat kipusztítja s ezt az átalakítást létrehozza: Magyarországnak is szüksége van.

Szükség van a szocializmusra, hogy megszüntesse először is azt az ijesztő aránytalanságot, mely szerint 17,432 birtokos bírja Magyarország 45%-át, vagyis 18·9 millió hold földet és 1,837,776 kisbirtokosra, száz holdon alul, essék csupán 22·7 millió hold, az egésznek 55%-a. A szocializmus hozza létre azt az új gondolkozást is, mely szerint a huszadik század társadalmá felfogásában: az élet többé nem jog, hanem kiváltság! Kiváltsága a testileg, lelkileg, erkölcsileg, egészséges, dolgos embereknek; kik

telve vannak tudással, energiával, hasznos tevékenységgel; mentesek az alacsonyság, butaság, elfogultság, becstelenség fájdalmaitól. Nagyszabású gondolkozással, teljes, szép, tettekben gazdag, egészséges, szép utódokban termékeny életet élnek. Ennek a társadalomnak lesz egyedüli hathatós eszköze a nemzetállam. Állam: nem mint mechanizmus, hanem az állam: mint organizmus, az öntudatos emberek, a személyiségek együttműködéséből alakult, magasabb célokat szolgáló szervezet, melynek szabadsága individuális is lesz, szociális is; élete még sem atomikus, hanem organikus. És ezen organikus államnak, mely kifejleszti s megőrzi a nemzeti (faji) sajátos kulturát és társadalmat: ereje is lesz nemzeti kulturája, állama védelmére.

Természetesen az öntudatos célú, spontán tevékenységű, magasabbrendű emberek e társadalma sem fogja magát az örökideál, a tökéletesség mintájának vallani, hinni. Hisz azt ma is tudjuk, hogy a nemzeti és nemzetállam, akár a szocializált állam is, csak eszköz és nem önmagában való cél. Minden állam — mint a társas együttélés formája és a társas közreműködés eszköze — csak addig bír értékkel, a mig rendeltetésének megfelel.

A jövőben megalkuszik a szocializmus e magasabb ritmusu nemzeti irányzattal. Eredete, természete determinálja erre. Mert minden erőt, minden áramlatot hatásaiban és következéseiben eredete és természete határoz meg. A saját természete ellenére egy történelmi áramlat nem változhatik át: az ő természetével ellenkező tőle idegen természetű, irányu, célú áramlattá; bármit hirdessenek is ez áramlatot képviselő vezéregyéniségek.

A szocializmust a XIX. századnak tulzásba csapó, gazdasági individualizmusa és a *laissez faire* erői váltották ki. Emlékezzünk Owenre s követőire és Marxnak a *Misère de la Philosophie* s a *Kapital* című műveire; de különösen agitatórius irataira, melyek 1844-től 1867-ig a *Kapital* megjelenéséig megczáfolhatatlan bizonyossággal tárják fel Marx lelke-műhelyét, melyben: a proletárság nyomorúságának láttára, végigkísérhető folyamatban alakul ki a *Kapital* filozófiája.

A szocializmus: eredetében gazdasági erők ellenőreiként, ellensúlyaként keletkezett.

S a nagy tömegek tudatában — bármit valljanak is kevés, tanult fejű, elméletek bilincseibe vert vezérek — a szocializmus ma is megőrizte uralkodó gazdasági jellegét. Azonfelül a szocializmus jelleméhez tartozik, hogy egyetemes — inkább kozmopolita — irányú; ellensége az individualizmus kultúrájának, gazdasági életének, társadalmának, ellensége a vallásnak. Az egyetemes és destruktív áramlatok küzdelme az individualizmussal háromévezred óta meg-megújuló jelensége Európa történelmének. Nem új jelenség hát a szocializmus: sem mint kozmopolita áramlat; sem mint az osztályharc tovább folytatója s felújítója. Mint az osztályharc képviselője, folytatja csupán azt a történelmi proceszszust, melyet a szabadság, egyenlőség, testvériség liberális áramlata s a vele egyidejűleg ható individualizmus megindítottak. De nagyobb arányokban. Mint a liberalizmus a XIX. században egységes, politikai osztálylává tette az u. n. harmadik rendet, a polgárságot, úgy fejleszti ki osztálytudatát a negyedik rendnek a szocializmus és egyesíti a nyomorgókat a politikailag társadalmilag, erkölcsileg elnyomottakat egyetlen nagyosztálylává, hogy így vívhassa meg harcát az őt elnyomó, őt kizsákmányoló uralkodó osztályokkal. A szocializmus, mint a negyedik osztály egyesítője, megalkotója tehát csak folytatja a liberalizmus, a a polgári társadalom által a feudalizmus ellen vívott osztályharcot; de nem jelent egyszersmind, legalább ma, új kultúrát, új világfelfogást. Világosan bizonyítja azt a mai rendhez alkalmazkodni kezdő német, francia, olasz szocializmus és határozottabban az ausztráliai és new-seelandi munkásszervezetek politikai uralma.

Van azonban két új dolog a szocializmusban. Az egyik: a gazdasági eredetű s a nagy tömegeknek ma is gazdasági irányzatot jelentő kozmopolita jellegű szociális áramlatnak általános térhódítása nemcsak Európában; de világszerte minden haladottabb államban. A másik az: hogy a kozmopolita, ha tetszik univerzális (bár e kettő között van különbség) és gazdasági jellegű szocializmus, mindenütt épen a legnagyobb, legszélesebb rétegeket hódította meg, azt a népet, mely a kozmopolita feudális lovagság és nemesség; a világegyház alkotására törekvő kozmopolita középkori papság; a XVI—XVIII. században világtudományt művelő kozmopolita tudósok — a kiknek minden föld jó volt, a hol megértésre és jólétre találtak — e hármasság ellenében: a

nemzetiséget, nemzeti irodalmat, nyelvet, szokásokat a XIX. századig fentartotta.

Azaz a XIX. század második felében szerepcseré történt. Az új kozmopolitizmus — a gazdasági rendszer hibája miatt — épen a nemzeti élet eddigi föntartóiban, megőrzőiben vert legerősebb gyökeret; a nép munkásrétegeiben osztálylétá tömörítette azt, épen úgy, mint a régi kozmopolitizmus, a lovagság, papság, tudomány, ipar, a maga nemzetközi osztályait tömörítette, ha kellett, a saját nemzetiség ellen. Azaz az angol, francia, német lovagság, papság mint nemzetközi osztály jobban összetartott, mint az angol, francia nemes a nem-nemessel, mint a német ur a német polgárral; viszont a XIX. századig kozmopolita irányzatban élő kisebb tömegű, de műveltebb rétegek pedig: a nemzeti szellemnek, a nemzetiségnek lettek hivatott megőrzői.

Három évezreden át a hatalom, a vallás, a tudomány tényleges birtokosai nem bírták megcsinálni a kozmopolita világállamot, világvallást, világtudományt: a nemzetiségüket nem is öntudatosan védő nép ellenében. A XVIII. század végén a szabadság, egyenlőség, testvériség s a világműveltség már csaknem egyesítette az európai nemzeteket. S a kozmopolitizmus összes erőlködéseinek eredménye: a XIX. század individuális nemzeti államainak kialakulása lett.

Ma a tudomány, a hatalom, a műveltség birtokosaiban a legfejlettebb, legegészségesebb osztályokban öntudatosan él, s formative működik a nemzeti tudat és annak nagy kulturális értéke. Azaz úgy ismeri ma azt az emberiség legműveltebb, leggondolkodóbb része, mint a mely legalkalmasabb, leghatásosabb egyesítője a különböző műveltségű, közös czélú, közös fajú, nyelvű, lakhelyű társadalmi rétegeknek, nagy embertömegeknek: együttes cselekvésre és az egyéni érdekek fölé emelkedő magasabb kulturális, szociális, politikai érdekek, célok, ideálok érdekében való közreműködésre. Eddig sohasem látott mértékben tudta egyesíteni a sokféle műveltségű, czélú, törekvésű társadalmi rétegeket a nemzeti tudat és ki tudott váltani a sokféle osztályokból olyan közös cselekvést, együttes működést, mely javította az egyes társadalmi rétegek anyagi, szellemi helyzetét és szol-

gálta a nemzeti érdekekkel, a nemzeti műveltség fejlesztésével: az általános kulturális haladást is egyszersmind. A nemzeti tudat által összekötött társadalmak tudták eddig létrehozni a legeredményesebb, leghatásosabb gazdasági, politikai és kulturális szervezeteket. A tizenkilencedik századnak példátlan és páratlanul magasra fejlődött kulturája bizonyítja, hogy a civilizáció három főtényezője: az emberiség, nemzetiség, egyéniség, kiegészítő részei egymásnak és nem ellenségei. A míg a nemzetiségi és emberiségi irányzat három évezreden át halálos küzdelmet vívott, a műveltség nem fejlődhetett; a nagy rétegek szenvedtek; mihelyt együtt működtek, példátlanul fejlett kulturát szültek.

Ezért nem tekinthetjük elavultnak, ósdinak a nemzetállamokat s nemzeti kulturákat, mint a sok milliányi embertömegek együttes munkálkodásának és közös célok elérésére törekvő cselekvésének leghathatósabb formáit. Mert a nemzettesteknek ilyen közös és együttes cselekvésre való egygyéforrasztása: a legfontosabb szempont. Annál kevésbé tekinthetjük idejét multnak, mivel a történelem e tanulságát épen a legműveltebb rétegekben kiegészíti mind kulturális, mind anyagi haladás, valamint a társadalmi béke szempontjából igen fontos tudat, hogy a nemzeti társadalmak békéjét, az uralkodó osztályok mai önző, zárkózott, kizsákmányoló, a nép anyagi boldogulását akadályozó, szellemi haladásával nem törődő politikája: veszélyezteti a nép munkásrétegei anyagi boldogulását, a melyen a társadalomnak, mielőtt a magasabb ritmusú nemzeti állam megalkotása felé tovább haladna, segíteni kell és segíteni lehet. És mivel e tudat formative befolyásolja épen az uralkodó osztályokat, a gazdasági természetű szocializmus, megalkuszik az igazán egyéni, nemzeti fejlődéssel bíró nemzetek között, minő Nagybritannia, Egyesült-Államok, Oroszország, Magyarország: a nemzetállammal és nemzeti kulturákkal. De tovább is fejleszteti ezeket. Magasabb, általánosabb, teljesebb, de mégis nemzeti kulturákat hoz létre.

Magyarország nemzeti létét csakis akkor veszélyezteti a szocializmus, ha támadása itthon és a megerősödött német szocializmus kívülről egyszerre megrohanja nemzeti kulturánkat annak kialakulása előtt.

Ezen pedig módunkban van segíteni.

A nemzeti kultúra két alapja: 1. az önálló, öncentrumu

nemzeti állam; 2. az önsúlyu gazdasági szervezet. Nálunk — sajátos politikai viszonyaink miatt — a nemzeti kultúrának és önczélú nemzeti államnak egyetlen alapja: az önsúlyu gazdasági élet. Gazdasági önállóság nélkül nincs önálló magyar állam; nincs önálló magyar kultúra.

De a gazdaságilag önsúlylyal bíró magyar állam megalkotása után: hadd jőjjön termékenyítő áramlataival a szocializmus. Hadd emelje ki az erkölcsi, anyagi nyomorból, a tudatlanság, betegség, tisztátalan élet fertőjéből a munkástömegeket. Hadd tegye emberré az állati sorban tengődő milliókat. Friss ereje hadd ujítsa fel a nemzeti kulturtest vérkeringését! Szociális levegője hadd keltse életre a nemzeti kultúra szunnyadó erőit!

Egy életerős ifju nemzetnek nincs oka félnie a szocializmustól. Szívjuk azért bátran, mély lélekzettel, teli tüdővel a friss levegőt. Az elaggott, beteg, henye, haszon nélkül való élődsi részeket annál biztosabban löki ki magából a társadalom gyorsabban élő szervezete. A nemzet egészséges, értékes és az emberiségre nézve becses része — mely értelmes, tanult fővel, becsületes, termékeny munkával keresi kenyerét — annál szabadabban folytatja életét s magasabb, egyetemesebb nemzeti kulturát fejleszt. A magyar nemzet is betöltheti hivatását a világtársadalomban. És elkövetkezhetik nálunk is a társadalmi megváltásnak az emberek megtisztításának ideje: a jogot kiterjesztő s kulturát felemelő munka által: **ha előbb** biztosítjuk az egyénnek, úgy mint az egyének szerves kapcsolatának a társadalomnak anyagi megélhetését, gazdasági boldogulását.

Egy életerővel nem bíró, kiélt, terméketlen nemzet, mester-séges szerekkel ideig-óráig életben tartható ugyan, de azt semmiféle politika, semmiféle elzárkózás az új áramlatok elől produktív erővel föl nem ruházhat. A mely nemzet nem tud alkalmazkodni az új időkhöz, nem tud szembeszállani bátran s ereje tudatában győzelem reményével: ellenségeivel; a mely nem tudja az erejét lenyüggő élődsi társadalmi vagy gazdasági rendszert, vagy osztályt lerázni s erejét produktív munkára fordítani: az a nemzet a biztos elpusztulás útján van, semmiféle siránkozással meg nem menthető!

A magyar nemzet előtt óriási és sürgősen elvégzendő feladatoknak egész serege van! Kis késedelem, az idők árjából

való kizökkenés nemzeti katasztrófát okozhat. A magyar nemzet minden kétséget kizárólag, most éli létének és nemlétének kritikus korszakát. De nincs okunk a kétségbeesésre, a reménytelen lemondásra! Elmaradtunk ugyan, de higgadt fővel, egységes erővel és főként gyors, ingadozás nélkül való cselekvéssel, ismételjük, cselekvéssel, termékeny és foganatos munkával, nem jelszavakon való lovagolással, ortodox «elvi» harcokkal: csupán foganatos, buzgó dolgozással pótolhatjuk a kése-delmet.

Jelszavunk legyen azért: Magyar küzdj és dolgozzál! Dolgozzál, munkálkodjál teljes egységes erőddel, értelmekkel s bizva bizzáll!

